

Методичні рекомендації до написання індивідуальних (контрольних) робіт з дисципліни «Історія України»
Очно-заочна форма навчання
ВСТУП

Здобуваючи фах, студенти заочної форми навчання в центрі засвоюють основні положення низки гуманітарних дисциплін, серед яких вагоме місце належить історії України. В процесі вивчення предмету і підготовки до екзаменотійної сесії, ви зобов'язані працювати і самостійно, написати індивідуальну (контрольну) роботу, згідно варіанту, що відповідає вашому індивідуальному номеру. В ній вам запропоновано 3 питання, які охоплюють матеріал з найдавніших часів до сьогодення.

Згодом слід уважно проаналізувати назву вибраної теми, план до неї і рекомендовану літературу, список якої знаходиться в кінці методичних рекомендацій.

Робота має бути виконана на аркушах формату А4, до 5 аркушів. Нумерація сторінок обов'язкова. Має бути план роботи, зміст тексту подається у довільній формі, своїми словами, на основі вивченої літератури. Після завершення викладу першого і наступних питань продумайте стисло висновки.

В кінці роботи подайте загальний висновок.

При використанні цитат, таблиць, різноманітних документів обов'язкове посилання на джерело з якого запозичений цей матеріал, вказавши при цьому автора книги, її назву, місце і рік видання, а також номер сторінки на якій розміщені слова цього автора.

Обов'язково на останній сторінці індивідуальної (контрольної) роботи подайте список використаної літератури. Цей перелік здійснюється за алфавітним порядком.

Варіант №1

1. Побут, господарство та діяльність трипільців.
2. Боротьба козацької старшини за владу. Гетьманування І. Виговського (1657-1659).
3. Початок державного відродження України в 1917-1918рр. Українська Центральна Рада.

Рекомендації до написання роботи:

1. Опрацювавши рекомендовану літературу, розпочніть написання роботи зі вступу, в якому проаналізуйте життя первісних людей, назвіть доби первісного общинного ладу (палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт та інші). Відповідь на перше питання необхідно починати з аналізу мідно-кам'яної доби або енеоліту (IV-III тисячоліття до н.е.), найяскравішою археологічною культурою якої була Трипільська культура. Визначіть від чого походить її назва, хто з вчених і коли вперше дослідив життя трипільців, яку територію сучасної України займала ця спільнота. Зверніть увагу на те, чи були вони автохтонами і водночас далекими предками українців.

Важливо вказати, що Трипільська культура багатогранна і самобутня. При цьому охарактеризуйте її ознаки в економічній, духовній сферах, у сфері суспільних відносин, побуті. Підсумовуючи, зазначте, що Трипільська культура стала своєрідним містком між Заходом і Сходом, що за рівнем свого розвитку вона наблизилася до перших світових цивілізацій малої Азії та Єгипту. Підкресліть, що окремі елементи цієї культури (система господарювання, топографія поселень, декоративний розпис будинків, мотиви орнаменту на кераміці та ін.) стали невід'ємною частиною сучасної української культури.

2. Розпочинаючи висвітлення питання зазначте, що після важкої хвороби 06.08.1657 р. помер Богдан Хмельницький, що його смерть стала поворотним моментом в історії Козацької держави, загостривши боротьбу за владу.

Розкажіть про усунення І. Виговським династії Хмельницьких від влади, як це трапилося, які причини привели до державного перевороту. Охарактеризуйте І. Виговського як людину і державного діяча, його внутрішню і зовнішню політику. Особливу увагу зверніть на причини і хід громадянської війни 1658р. та її наслідки для українського суспільства.

Проаналізуйте стосунки з Варшавою і Москвою. Згадуючи про контакти з Польщею, дайте оцінку умовам Гадяцького договору, визначіть дату його підписання, позитивні й негативні сторони цього документу для України і її народу.

Потребують детального аналізу і українсько-московські взаємини, особливо у 1659р., в тому числі і перемога козацького війська над московським під Конотопом. Зазначте, що ця блискуча перемога відкривала перспективу для успішного завершення війни з Московією, стабілізацію зовнішнього і внутрішнього становища, в тому числі припинення громадянської війни. Однак, досягти цього не вдалося. Чому?

Опишіть розвиток подій на українській землі згодом, чим закінчилося гетьманування І.Виговського і як знову прийшов до влади Ю.Хмельницький.

3. Розпочніть висвітлення питання з аналізу ситуації в Російській імперії після Лютневої революції 1917 року, яка призвела до повалення самодержавства. Зазначте, що ця подія відкрила нові можливості для національно-визвольних рухів, зокрема в Україні.

Охарактеризуйте причини та передумови утворення Української Центральної Ради (УЦР), яка виникла як представницький орган українських політичних та громадських організацій. Вкажіть дату її створення та склад. Важливо підкреслити, що УЦР спочатку діяла як орган національного самоврядування в межах Російської республіки, але поступово еволюціонувала до проголошення повної незалежності.

Детально проаналізуйте діяльність УЦР на різних етапах її існування, виділяючи ключові події та документи:

I Універсал (червень 1917 р.): Опишіть його зміст, зокрема проголошення автономії України та необхідності формування українського парламенту. Зазначте реакцію Тимчасового уряду та наслідки.

II Універсал (липень 1917 р.): Поясніть причини його появи, пов'язані з компромісом УЦР та Тимчасового уряду. Зверніть увагу на відмову від негайного проголошення автономії та реакцію українського суспільства на це.

III Універсал (листопад 1917 р.): Проаналізуйте його значення як відповіді на Жовтневий переворот у Петрограді. Підкресліть проголошення Української Народної Республіки (УНР) у складі Російської республіки та основні напрямки її внутрішньої політики (соціально-економічні реформи, національно-культурне відродження).

IV Універсал (січень 1918 р.): Особливу увагу приділіть цьому документу. Зазначте, що він був ухвалений в умовах наступу більшовицьких військ на Київ. Детально розкрийте його зміст, акцентуючи на проголошенні повної незалежності УНР. Проаналізуйте наслідки цього кроку для подальшого розвитку подій.

Розгляньте також внутрішню та зовнішню політику УЦР у цей період:

Внутрішня політика: Згадайте про спроби УЦР сформувати дієздатний державний апарат, провести аграрну реформу, створити армію, вирішити національне питання. Оцініть успішність цих спроб.

Зовнішня політика: Розкажіть про відносини УЦР з Радянською Росією та країнами Четверного союзу. Детально зупиніться на Берестейському мирному договорі (лютий 1918 р.), який УНР уклала з Центральними державами. Проаналізуйте його умови, значення для України та наслідки (наприклад, введення німецько-австрійських військ на територію України).

Підсумовуючи, дайте оцінку діяльності Української Центральної Ради та її історичного значення. Зазначте, що, незважаючи на короткий період існування та складні умови, УЦР заклала основи української державності, сформувала інститути влади та проголосила незалежність, що стало важливим етапом у боротьбі українського народу за власну державу.

Варіант №2

1. Східні слов'яни на території України: розселення, заняття, виникнення державних об'єднань.

2. Прихід до влади Ю.Хмельницького(1659-1663). Початок Руїни.

3. Українська гетьманська держава П. Скоропадського.

Рекомендації до написання роботи:

1. Перед тим, як перейти до висвітлення історичних процесів, пов'язаних з життям слов'ян, слід зробити невеликий вступ до теми, вказати, що у I тис. н. е. на історичну арену центральної і східної Європи стрімко виходять слов'яни – одна з основних гілок давньоевропейського населення, що усвідомили свою відмінність від інших, неслов'янських племен і народів.

Зверніть увагу на те, що сучасні українці є однією з гілок історичного слов'янства, що велика кількість східнослов'янських племен проживала на теперішній українській землі.

Зазначте, що важливим питанням цієї мети є проблема етногенезу і розселення слов'ян. Аби перейти до неї зверніться до рекомендованої літератури як сучасної, так і давньої, зокрема “Повісті врем'яних літ” Нестора. Вкажіть, що першим про слов'ян писали грецькі, римські, готські вчені. Назвіть їх. Відомо, що Йордан підкреслював, що слов'яни походили від одного кореня і знані під трьома назвами: венедів, антів, склавинів. Назвіть основні теорії походження слов'ян і проаналізуйте кожну з них.

Розкажіть про існування чотирьох слов'янських історично-культурних областей – дзедзіцької, праської, пеньківської та колочинської, визначіть їх територію. Розділивши слов'ян на східну, західну і південну гілки, назвіть племена кожної з них і місце їх проживання.

Підкресліть, що фундаментом на якому у післяскіфську добу на території сучасної України вже більш-менш формується виразне слов'янське виокремлення, вважається зарубинецька культура. Хто з вчених і коли вперше її зафіксував, який простір охоплюють племена цієї культури, якими століттями вчені датують цю культуру.

Безпосереднє відношення до формування східного слов'янства мало населення північного ареалу поширення черняхівської культури. Охарактеризуйте старожитності цієї культури. Говорячи про останню, зверніть увагу на антів, детально опишіть життя цього народу, при цьому скористайтесь думками візантійського імператора Маврикія (582 - 602), які знайдете у його творі “Стратегікон” (Н.Яковенко “Нарис історії України”, с. 23). Чи згодні ви з думкою М. Грушевського, що анти – предки українського народу?

Аналізуючи суспільний розвиток східних слов'ян, скажіть, що доба VI-IX ст. в історії східних слов'ян характеризується глибокими якісними суспільними змінами, визріваннями та становленням тих факторів суспільного життя, що сприяли виникненню у IX ст. Давньоруської держави.

При цьому охарактеризуйте основні сфери діяльності слов'ян – соціально-економічну, політичну і сферу культури та побуту. Визначіть на чому ґрунтувалася система господарювання східних слов'ян, яке місце у їх житті займали скотарство та сільські промисли, як розвивалося ремесло, торгівля.

Скажіть, що підвищення продуктивності праці і зростання виробництва сприяли кардинальним змінам у соціальній сфері. В чому це проявилось і чим закінчилось? Визначіть, чи було у слов'ян рабство у класичній формі?

Даючи характеристики політичній сфері, обґрунтуйте появу племінних союзів полян, дулібів, волинян, які згодом перетворюються у державні утворення – племінні князівства та їх федерації. Назвіть їх. Перед тим, як підвести підсумок роботи, зробіть опис культури та побуту слов'ян, їх вірувань.

2. Опишіть як знову прийшов до влади Ю.Хмельницький. Охарактеризуйте його політику, зверніть увагу на те, що Ю.Хмельницький для збереження української державності обрав тактику не прямого протистояння, а обережної гри на суперечностях між Московією та Варшавою.

Водночас вкажіть, що вже на початку свого другого гетьманування він припустився фатальної помилки і під тиском московських воєвод підписав Переяславські статті 27.10.1659р., які фактично перетворили Україну на автономну частину Росії. У чому це проявилися? Зазначте, що гетьман робив все, щоб повернути до складу держави втрачені землі Волині і Поділля. Розкажіть про українсько-польське протистояння у 1660 р., Слободищенський трактат і про те, що цей договір став початком територіального розколу України.

Охарактеризуйте внутрішнє становище в країні у 1661-1663 рр., розкажіть про загострення громадянської війни, про боротьбу за владу, про те, що юний гетьман не витримавши цього у 1663 р. зрікається влади і йде в ченці.

Потребує детального аналізу і ситуація, що склалася у середині 1660-х рр., і яка привела державу до Руїни. Назвіть причини цієї трагедії, розкажіть про становище на Правобережній і Лівобережній Україні, про гетьманування П. Тетері, І. Брюховецького, Д. Многогрішного та інших. Особливе місце в цій групі гетьманів виділіть для П. Дорошенка, політика, воїна, людини, яка робила все для того, щоб об'єднати українські землі, відродити українську державність.

Закінчуючи роботу вкажіть, що непорозуміннями і суперечностями, які виникли в українському суспільстві, вміло скористалися сусіди – Варшава і Москва, і без згоди українців розділили Україну між собою на Правобережну і Лівобережну (Андрусівське 1667р. перемир'я і Вічний мир 1686р.).

Отже, територіальний розкол призвів до глибокої кризи та повної деморалізації суспільства, до поступової втрати незалежності.

3. Розпочніть висвітлення питання з аналізу ситуації в Україні навесні 1918 року, яка склалася після укладення Берестейського мирного договору та вступу на територію України німецько-австрійських військ. Зазначте, що Українська Центральна Рада, незважаючи на проголошення незалежності, виявилася нездатною налагодити ефективне державне управління та забезпечити внутрішню стабільність, а також вирішити аграрне питання.

Охарактеризуйте причини та передумови державного перевороту 29 квітня 1918 року, який призвів до повалення Центральної Ради та встановлення гетьманського правління. Зверніть увагу на роль німецького командування у цих подіях та його зацікавленість у стабільній владі в Україні для забезпечення постачання продовольства.

Дайте характеристики Павлу Скоропадському як особистості та політичному діячеві. Розкажіть про його походження, військову кар'єру та погляди. Зазначте, що він був представником консервативних кіл і виступав за сильну державну владу.

Детально проаналізуйте внутрішню політику Української Держави П. Скоропадського:

Форма державного устрою: Поясніть, що Українська Держава була авторитарною, консервативною, але не монархічною, хоча Скоропадський іменувався гетьманом.

Економічна політика:

Аграрна політика: Опишіть спроби вирішити земельне питання, зокрема скасування постанов Центральної Ради про конфіскацію поміщицьких земель та повернення землі її колишнім власникам. Зазначте, що це викликало широке незадоволення селянства і призвело до численних повстань.

Промисловість і торгівля: Розкажіть про заходи щодо відновлення промисловості, підтримку підприємництва, спроби стабілізувати фінансову систему. Згадайте про налагодження товарообміну з Центральними державами.

Соціальна політика: Охарактеризуйте відносини з робітниками, спроби впорядкувати трудові відносини.

Національно-культурна політика: Підкресліть значні досягнення у цій сфері.

Освіта: Зазначте відкриття українських університетів (у Києві та Кам'янці-Подільському), шкіл, гімназій, закладів вищої освіти.

Наука: Розкажіть про заснування Української Академії наук (президент В. Вернадський).

Культура та мистецтво: Згадайте про діяльність театрів, бібліотек, музеїв, підтримку української мови та книговидавництва.

Державне будівництво: Опишіть формування адміністративного апарату, правової системи, спроби створити власну армію.

Проаналізуйте зовнішню політику Гетьманату:

Відносини з Німеччиною та Австро-Угорщиною: Зазначте, що Українська Держава перебувала під протекторатом Центральних держав. Охарактеризуйте характер цих відносин, зокрема економічну експлуатацію України німецькими та австрійськими військами.

Відносини з іншими країнами: Згадайте про встановлення дипломатичних відносин з низкою держав, визнання УНР як суб'єкта міжнародного права.

Відносини з Радянською Росією: Опишіть припинення війни та налагодження торговельних зв'язків, але також і постійну загрозу з боку більшовицької Росії.

Розгляньте причини падіння Гетьманату:

Внутрішні чинники:

Антигетьманські повстання: Незадоволення селян аграрною політикою, зростання більшовицьких та есерівських рухів.

Відсутність широкої соціальної опори: Підтримка лише консервативних кіл, тоді як більшість населення, особливо селянство, було незадоволене.

Наростання опозиції: Формування опозиційних політичних сил, зокрема Українського національного союзу, який організував антигетьманське повстання.

Зовнішні чинники:

Поразка Центральних держав у Першій світовій війні (листопад 1918 р.): Втрата зовнішньої опори Гетьманату, що призвело до виведення німецьких військ з України.

Відновлення бойових дій з Радянською Росією.

Підсумовуючи, дайте оцінку Українській Державі Павла Скоропадського та її історичного значення. Зазначте, що, незважаючи на авторитарний характер правління та підтримку окупаційних військ, період Гетьманату був часом відносного порядку, економічної стабілізації (хоча і за рахунок селянства) та значного піднесення української національної культури та науки. Це був важливий, хоча й суперечливий, етап у становленні української державності.

Варіант №3

1. Соціально-економічні та політичні передумови утворення Давньоруської держави.

2. Руїна. Боротьба за возз'єднання Правобережної і Лівобережної України.

3. Радянська влада в Україні в 1917-1920 рр. Політика «воєнного комунізму».

Рекомендації до написання роботи:

1. Написання роботи варто розпочинати зі вступу, вказати при цьому, що понад одинадцять століть тому східні слов'яни створили свою першу державу, яку літописці називали Руською землею, а вчені-історики – Київською або Давньою Руссю. Варто зауважити при цьому про її велич, економічний, політичний та культурний розвиток. Підкресліть, що Русь була історично першою організованою формою об'єднання українців. Важливим є те, що її народи зробили величезний внесок до світової цивілізації IX- X ст., а її історією цікавляться вчені всього світу. Згодом переходьте до відповіді на перше питання. Спочатку проаналізуйте історію племінних союзів, особливу увагу при цьому зверніть на полянський союз. Розкажіть про поступовий перехід цього народу до руської державності. Назвіть основні умови народження Київської Русі як політичні, так і соціально-економічні. Охарактеризуйте їх. Визначіть основні ознаки існування державності у ранньосередньовічному суспільстві. Куявія, Славія, Арсанія. Зазначте, що про Русь написано багато як літописної, так й історичної літератури. Посилаючись на неї вкажіть, коли вперше згадується цей термін в документах. Що він означає?

Потребує уваги і концепція норманізму. Дайте їй оцінку, називаючи її авторів, час розробки, ставлення до неї українських і російських вчених, як сучасних, так і давніх. Зробіть повідомлення про перших київських князів, їх внутрішню і зовнішню політику. Визначіть територію Київського князівства Аскольда. Доцільно зауважити, що воно стало етнокультурним, політичним і соціальним осередком, довкола якого наприкінці IX ст. Почала зростати Давньоруська держава.

2. Висвітлення питання розпочніть зі вступу в якому зазначте, що у 60-80 роках XVII ст. Україна потрапила у скрутне соціально-економічне і політичне становище. Лівобережжя і Слобожанщина перебувала під контролем Росії, Правобережжя – Польщі і частково під протекторатом Туреччини. Українська православна церква була підпорядкована Москві. В таких умовах гетьманом на Лівобережній Україні у 1687р. стає І. Мазепа.

3. Розпочніть висвітлення питання з аналізу суспільно-політичної ситуації в Україні після Жовтневого перевороту 1917 року у Петрограді. Зазначте, що більшовики, прийшовши до влади в Росії, ставили собі за мету поширення радянської влади на інші території колишньої імперії, включаючи Україну. Підкресліть, що це відбувалося в умовах гострої конкуренції з Українською Центральною Радою, яка проголосила Українську Народну Республіку.

Охарактеризуйте перші спроби встановлення радянської влади в Україні (кінець 1917 – початок 1918 рр.):

Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у Києві (грудень 1917 р.): Зазначте, що більшість делегатів підтримала Центральну Раду.

Всеукраїнський з'їзд рад у Харкові (грудень 1917 р.): Поясніть, що більшовики та їхні прихильники провели окремий з'їзд, який проголосив Українську Народну Республіку Рад і обрав Центральний Виконавчий Комітет Рад України. Зазначте, що це стало початком радянсько-української війни.

Наступ більшовицьких військ на Київ: Згадайте про окупацію Києва більшовиками у січні 1918 року та жорстокість, з якою це супроводжувалося.

Обов'язково зверніть увагу на вплив Берестейського мирного договору (лютий 1918 р.) на становище радянської влади в Україні. Поясніть, що укладення цього договору УНР з Центральними державами призвело до введення німецько-австрійських військ в Україну, що тимчасово витіснило більшовиків з її території.

Далі, розгляньте відновлення радянської влади в Україні після поразки Центральних держав у Першій світовій війні (кінець 1918 – початок 1919 рр.):

Друга радянсько-українська війна: Опишіть наступ Червоної армії на Україну, захоплення Києва та формування нового радянського уряду – Робітничо-селянського уряду України.

Утворення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР) у березні 1919 року: Зазначте проголошення УСРР та прийняття її першої Конституції.

Основну частину відповіді присвячуйте політиці «воєнного комунізму» в Україні:

Передумови та причини впровадження: Поясніть, що "воєнний комунізм" був комплексом економічних і політичних заходів, запроваджених більшовиками в умовах громадянської війни та економічної розрухи. Мета – мобілізація всіх ресурсів для перемоги над ворогами та будівництво комунізму.

Основні заходи «воєнного комунізму»:

Продрозверстка: Детально опишіть суть цього заходу – примусове вилучення у селян надлишків (а часто й необхідного) зерна та інших продуктів харчування за твердими державними цінами або безкоштовно. Зверніть увагу на наслідки – опір селян, повстання, голод.

Націоналізація промисловості: Зазначте про повну націоналізацію великих і середніх підприємств, а також спроби націоналізації дрібних.

Заборона приватної торгівлі: Поясніть її мету – державна монополія на розподіл товарів.

Карткова система розподілу продуктів: Опишіть її запровадження для міського населення та особливості нормування.

Мілітаризація праці: Зазначте про введення загальної трудової повинності, прикріплення робітників до підприємств, створення трудових армій.

Натуралізація оплати праці: Поясніть перехід до оплати праці не грошима, а натуральними продуктами та товарами.

Централізація управління: Наголосіть на встановленні суворої централізації управління всіма сферами життя через радянські органи та партійні структури.

Наслідки політики «воєнного комунізму» для України:

Економічні: Глибока економічна криза, занепад сільського господарства і промисловості, голод, дезорганізація транспортної системи.

Соціальні: Масові селянські повстання (Махновщина, повстання отаманів), соціальне напруження, зростання невдоволення населення. Згадайте про спроби більшовиків придушити ці повстання.

Політичні: Зміцнення диктатури більшовицької партії, посилення репресій проти політичних опонентів та «класових ворогів».

Національні: Посилення русифікації, ліквідація незалежних українських державних інститутів.

Зверніть увагу на те, що політика «воєнного комунізму» була одним з ключових факторів, що спричинили подальші масштабні голодомори та репресії в Україні.

Підсумовуючи, дайте оцінку періоду 1917-1920 рр. та політики «воєнного комунізму». Зазначте, що це був період встановлення радянської влади в Україні, що супроводжувався жорстокою громадянською війною, інтервенцією та експериментами більшовиків у сфері економіки, які призвели до катастрофічних наслідків для українського населення. Підкресліть, що ця політика була вимушеним кроком в умовах війни, але її негативні наслідки для українського суспільства були величезними.

Варіант №4

1. Соціальне-економічне та політичне становище Київської Русі.

2. Україна в період Північної війни. Гетьманування І. Мазепи.

3. Сутність НЕПу та особливості її впровадження в Україні.

Рекомендації до написання роботи:

1. Проаналізуйте ситуацію, яка склалася у 882 р., коли до влади шляхом вбивства Аскольда прийшов нормани Олег. Коротко розкажіть про нього, про його політичну діяльність, про пожвавлення економічного розвитку країни. Зазначте, що зовнішня політика Олега, як і його попередника, а згодом і наступників була зосереджена на традиційному для русичів візантійському напрямі. Чим це викликано?

Підкресліть, що курс Олега продовжив син Рюрика – Ігор. Назвіть спільне у політиці Олега та Ігоря. Зверніть увагу на її відмінність.

Дайте оцінку князюванню дружини Ігоря Ольги. Охарактеризуйте основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики. Вкажіть, що Ольга була християнкою, що вона ще за свого життя передала владу своєму синові Святославу. Проаналізуйте його князювання. Дайте характеристику Святославу як політику, воїну, врешті решт як людині. Прослідкуйте воєнну активність Київської Русі у 60-х на початку 70-х рр. X ст. Чим вона закінчилася?

Узагальнюючи сказане, виділіть характерні риси цього періоду в історії Руських земель, а саме:

- вихід Русі на міжнародну арену;
- її перші спроби вписатися в геополітичний простір;
- постійна рухливість кордонів, шляхом розширення території країн;
- зосередження уваги та сил держави не на внутрішній, а на зовнішній політиці;
- вияв активності влади головним чином у військовій сфері, яка давала їй можливість збагатитися;
- недостатня консолідованість території держави;
- слабкість великокнязівської влади;
- формування васально-ієрархічних відносин та інше

2. Охарактеризуйте І. Мазепу як історичну постать, його походження, освіту та виховання, діяльність при польському дворі, а також після повернення в Україну.

Розкажіть про гетьманування І. Мазепи. Вкажіть, що своє правління гетьман розпочав як політик чітко промосковської орієнтації, про що свідчить підписані ним "Коломацькі статті". Проаналізуйте їх, особливу увагу зверніть на ті положення, які обмежували права українського народу і владу гетьмана і розширювали російську присутність в Україні. Водночас зробіть акцент на українсько-російських відносинах в кінці XVII – на початку XVIII ст. зазначте, що Петро I перетворює Україну фактично на свою заложницю при вирішенні великодержавницьких проблем, особливо після початку Північної війни.

Зверніть увагу на внутрішню політику І. Мазепи, його стосунки з старшиною, простим народом, меценатську діяльність в культурі й освіті, в будівництві церков і громадських приміщень.

Важливо показати, що політичні і господарські обмеження Гетьманщини неминуче призводили до невдоволення й зростання опозиційних настроїв в Україні, в тому числі й І.Мазепи.

У 1705-1706 рр. він розпочинає таємні переговори зі шведами. Назвіть основні причини таких кроків гетьмана і на що вони були спрямовані, чого він хотів цим досягти і чи вдалося йому це зробити.

Розкажіть про Полтавську битву і причини невдач у боротьбі з Росією, жорстокість репресій Петра I щодо українців, які підтримали І. Мазепу.

3. Розпочніть висвітлення питання з аналізу критичної ситуації, яка склалася в Радянській Росії та, зокрема, в Україні на початку 1921 року. Зазначте, що політика "воєнного комунізму" (яку ви вже аналізували в попередньому питанні) призвела до глибокої економічної кризи (занепад промисловості, сільського господарства), масових голодоморів (наприклад, голод 1921-1923 рр.), численних селянських повстань (найбільше – Кронштадтське повстання моряків у березні 1921 р., Антоновське повстання на Тамбовщині) та загального невдоволення населення. Саме ці чинники змусили більшовицьке керівництво на чолі з В. Леніним переглянути свою економічну політику.

Дайте чітке визначення Нової економічної політики (НЕП). Поясніть, що це була тимчасова, вимушена поступка більшовиків ринковим відносинам з метою вивести країну з економічної кризи, відновити народне господарство, послабити соціальне напруження та зміцнити свою владу. Підкресліть, що НЕП не був відмовою від кінцевої мети побудови комунізму, а лише тактичним кроком для "відступу" і накопичення сил.

Далі, детально розкрийте сутність та основні заходи НЕПу:

Скасування продрозверстки і запровадження продовольчого податку (продподатку): Поясніть, що це був головний крок. Селяни тепер здавали державі фіксовану частину врожаю, а надлишки могли використовувати на власний розсуд (продавати на ринку). Це стимулювало зростання виробництва.

Дозвіл приватної торгівлі: Зазначте відновлення вільного обміну товарами, функціонування ринків. Це призвело до появи так званих "непманів" – приватних підприємців, торговців.

Денаціоналізація частини дрібної і середньої промисловості: Поясніть, що дрібні підприємства поверталися колишнім власникам або здавалися в оренду, дозволялося створення приватних підприємств. Крупна промисловість залишалася у руках держави, але переводилася на госпрозрахунок (самоокупність).

Запровадження елементів ринкових відносин:

Відновлення товарно-грошових відносин: Зазначте відмову від натурального обміну, відновлення грошової системи.

Грошова реформа (1922-1924 рр.): Розкажіть про запровадження "червонця" – стабільної конвертованої валюти.

Відновлення кредитно-банківської системи: Поясніть створення банків, дозволу на видачу кредитів.

Створення концесій: Надання іноземним капіталістам права на експлуатацію підприємств або природних ресурсів.

Припинення примусової милітаризації праці: Відновлення вільного найму робочої сили.

Особливу увагу приділіть особливостям впровадження НЕПу в Україні:

Тяжкий спадок "воєнного комунізму" та голод 1921-1923 рр.: Підкресліть, що Україна постраждала від "воєнного комунізму" та голоду значно більше, ніж інші регіони. Це ускладнювало перехід до НЕПу.

Опір селянства: Зазначте, що введення продподатку спочатку зустріло опір селян, які були зневірені попередніми реквізиціями. Повстанський рух (Махно, отамани) ще не був остаточно придушений.

Більші норми продподатку: Вкажіть, що норми продподатку в Україні були вищими, ніж у центральних регіонах Росії, оскільки Україна розглядалася як головний постачальник продовольства. Це викликало невдоволення.

"Ножиці цін": Опишіть явище "ножиць цін" в Україні – диспропорцію між високими цінами на промислові товари та низькими на сільськогосподарську продукцію. Це підривало стимул для селянства і гальмувало відновлення сільського господарства.

Індустріалізація та відбудова Донбасу: Зазначте, що Україна стала одним з основних центрів відновлення важкої промисловості, особливо Донбасу, що вимагало значних ресурсів і робочої сили.

Коренізація (українізація): Хоча НЕП була економічною політикою, важливо згадати, що паралельно з нею в Україні відбувався процес коренізації (українізації) – підтримка української мови та культури, розвиток національних кадрів. Це було частиною політики радянської влади, спрямованої на зміцнення свого становища в національних республіках.

Боротьба з "непманами" та "куркулями": Наголосіть, що, незважаючи на дозвіл приватної діяльності, більшовицька влада постійно боролася з "класовими ворогами", зокрема "непманами" та "куркулями" (заможними селянами), що створювало атмосферу нестабільності та стримувало розвиток.

Наслідки НЕПу для України:

Економічне відновлення: Швидке відновлення сільського господарства та промисловості після кризи "воєнного комунізму". Зростання обсягів виробництва.

Стабілізація соціальної ситуації: Послаблення соціального напруження, зменшення кількості повстань.

Формування "нового класу": Поява шару приватних підприємців та заможних селян.

Зростання внутрішніх суперечностей: Суперечності між ринковими відносинами та плановою економікою, між партійним контролем та економічною свободою. Це зрештою призвело до згорання НЕПу.

Підсумовуючи, дайте оцінку НЕПу як тактичного кроку більшовицької влади. Зазначте, що НЕП дозволив вивести економіку з кризи, стабілізувати політичну ситуацію, відновити господарство та зміцнити радянську владу. Однак, це був лише тимчасовий компроміс. Підкресліть, що в Україні НЕП мав свої особливості, пов'язані з наслідками "воєнного комунізму", голодом та аграрним характером економіки. Згорання НЕПу наприкінці 1920-х років було пов'язане з внутрішніми суперечностями політики, зростанням командно-адміністративної системи та підготовкою до форсованої індустріалізації та колективізації.

Варіант №5

1. Внутрішня політика Володимира Великого. Запровадження християнства.

2. Конституція П. Орлика.

3. Вступ України до складу СРСР.

Рекомендації до написання роботи:

1. Розпочніть висвітлення питання аналізом ситуації, яка склалася на Русі в кінці X ст. і привела до влади нащадка Святослава-Володимира. Нестор-літописець з цього приводу писав: "І почав княжити Володимир у Києві єдиновладно".

Зазначте, що правління Володимира започаткувало новий етап в історії Київської Русі – період піднесення та розвитку. Дайте йому загальну оцінку. Говорячи, про Володимира підкресліть, що він зарекомендував як авторитетний політик, мужній воїн, далекоглядний реформатор, тонкий дипломат. Змалюйте його у двох іпостасях – до хрещення і після.

Розпочніть з того, що Володимир не тільки продовжив справу своїх попередників, а пішов значно далше. Збираючи до купи навколо Києва слов'янські та інші племена, розбудував велику країну. Назвіть землі, які об'єднала Київська Русь, її площу. Вкажіть, що за Володимира Давньоруська держава стала однією з найбільших країн в Європі.

Охарактеризуйте основні напрямки внутрішньої політики – адміністративну, судову, військову, релігійну реформи, будівництво міст і зміцнення рубежів держави, розбудову Києва і створення оборонних валів навколо нього.

Зазначте, що Володимир, будучи сильним і войовничим правителем у відносинах з сусідніми державами спірався не лише на силу зброї, а й на активні дипломатичні контакти, застосовуючи традиційні династичні шлюби.

Проаналізуйте шлях Володимира до християнства, з чого він розпочався. Чому київський князь спочатку обожає язичницьких богів, створює їм у столиці пантеон, а згодом шукає дорогу до іншої віри. З чим це пов'язано? Чому Володимир зупинився на Східному християнському обряді, а не на західному? Варто показати хрещення в столиці, на периферії, в тому числі і на Волині.

Визначіть позитивні наслідки запровадження християнства.

2. У жовтні 1709 р. неподалік м. Бандери І. Мазепа помирає. Гетьманом у вигнанні став Пилип Орлик. Розкажіть про нього, його політичну діяльність до смерті І. Мазепи і згодом, про спробу нового керманіча українців знайти союзників у боротьбі за незалежність України, про спробу вийти з військом на українську землю. Але головним у цьому питанні є "Конституція прав і вольностей Війська Запорізького", підготовлена Пилипом Орликом у м. Бендери у 1710 р. Охарактеризуйте основні положення цього документа, характерною рисою якого є органічне поєднання традиційності й новаторства, спрямованих на політичну та церковну незалежність України, дотримуючись єдності Правобережної та Лівобережної її сторін. Зверніть увагу на розширення демократичних засад у суспільстві, на обмеження влади гетьмана і створення парламенту, на соціальні питання зазначені у Конституції. Вкажіть, що цей документ був одним з перших в історії людства, але через відсутність української державності не був втілений у життя.

Підводячи підсумок зазначте, що спроби І. Мазепи та П. Орлика з відродження української державності й на цей раз зазнали поразки. Чому?

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Вступ України до складу СРСР.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду після завершення громадянської війни та іноземної інтервенції в Україні (початок 1920-х рр.). Зазначте, що після остаточного встановлення радянської влади на більшій частині території України (за винятком західноукраїнських земель, що відійшли до Польщі, Румунії, Чехословаччини), було проголошено Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР). Підкресліть, що, незважаючи на формальну незалежність, УСРР перебувала під сильним політичним, ідеологічним та економічним впливом Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки (РСФРР) та більшовицької партії.

Охарактеризуйте передумови та причини створення СРСР:

Економічні: Необхідність відновлення зруйнованого господарства, інтеграція економік радянських республік, створення єдиного економічного простору.

Політичні: Прагнення більшовицького керівництва до централізації влади, створення єдиної сильної держави, здатної протистояти зовнішнім загрозам та реалізовувати комуністичні ідеї.

Ідеологічні: Реалізація ідеї "світової революції", створення єдиної "соціалістичної родини народів".

Військові: Необхідність створення єдиної армії для захисту здобутків революції.

Детально проаналізуйте різні точки зору та проекти щодо створення СРСР:

Проект "автономізації" Й. Сталіна: Поясніть його сутність – входження національних республік до складу РСФРР на правах автономії. Підкресліть, що цей проект фактично ліквідував навіть формальну незалежність республік.

Проект "федерації" В. Леніна: Опишіть позицію Леніна, який виступав за створення СРСР як федерації рівноправних республік, що мали б право вільного виходу. Зазначте, що Ленін критикував сталінський "великодержавний шовінізм" і прагнув створити більш привабливий образ радянської держави для національних меншин.

Позиція українського керівництва: Розкажіть про позицію керівництва УСРР, зокрема Х. Раковського, який виступав за збереження договірних відносин між республіками, а не їх повне поглинання Росією. Зазначте, що українське керівництво прагнуло зберегти хоча б мінімальні ознаки державності.

Розгляньте процес вступу України до складу СРСР:

Договірні відносини між УСРР та РСФРР (з 1920 р.): Згадайте про двосторонні договори, які вже існували і які, з одного боку, надавали УСРР формальну самостійність, а з іншого – посилювали її залежність від Москви.

Всеукраїнський з'їзд рад (грудень 1922 р.): Зазначте рішення українського з'їзду про необхідність об'єднання радянських республік на федеративних засадах.

Перший Всесоюзний з'їзд рад (30 грудня 1922 р.): Опишіть його історичне значення. На цьому з'їзді представники РСФРР, УСРР, БРСР та ЗСФСР (Закавказької Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки) підписали Декларацію про утворення СРСР та Договір про утворення СРСР.

Сутність Договору про утворення СРСР: Детально проаналізуйте його основні положення:

Федеративний характер: Формально проголошувалося створення федеративної держави.

Розподіл повноважень: Визначення сфер компетенції союзних органів (оборона, зовнішня політика, транспорт, зв'язок) та республіканських.

Право вільного виходу: Номінально закріплене право республік на вільний вихід зі складу СРСР (що, як виявиться пізніше, було лише декларацією).

Створення союзних органів влади: Утворення Союзного З'їзду Рад, ЦВК СРСР, РНК СРСР.

Охарактеризуйте наслідки вступу України до складу СРСР:

Політичні:

Формальне закріплення радянської влади в Україні: УСРР стала однією з республік СРСР.

Втрата реального суверенітету: Незважаючи на формальну рівноправність, фактично влада концентрувалася в Москві, а Україна перетворилася на адміністративно-територіальну одиницю єдиної унітарної держави.

Придушення національних рухів: Подальше посилення боротьби з будь-якими проявами "націоналізму" та "буржуазного націоналізму".

Забезпечення контролю Москви: Об'єднання дозволило Москві повністю контролювати внутрішню та зовнішню політику УСРР.

Економічні:

Інтеграція в єдиний економічний простір СРСР: Перерозподіл ресурсів, орієнтація на загальносоюзні економічні плани.

Використання ресурсів України для потреб всього Союзу: Україна стала "житницею" та "всесоюзною кочегаркою", що призвело до її інтенсивного, але часто несправедливого економічного використання.

Соціальні та культурні:

Поширення радянської ідеології та культури: Пришвидшення процесів уніфікації та русифікації (хоча в період коренізації ці процеси були тимчасово уповільнені).

Масові репресії та голодомори: Вступ до СРСР створив передумови для подальших масових репресій, колективізації та голодоморів, які були сплановані та здійснювалися з центральних органів влади.

Підсумовуючи, дайте оцінку вступу України до складу СРСР. Зазначте, що це був ключовий етап у становленні радянської імперії, який ліквідував (чи принаймні значно обмежив) суверенітет УСРР. Хоча більшовицька пропаганда подавала цей крок як "добровільне об'єднання рівноправних республік", насправді він був продиктований інтересами центру і забезпечив Москві повний контроль над Україною на десятиліття вперед, що мало як коротко-, так і довгострокові негативні наслідки для українського народу та його державотворчих прагнень.

Варіант №6

1. Піднесення Київської держави за Ярослава Мудрого.
2. Обмеження й поступова ліквідація царизмом автономії України в XVIII ст.
3. Політика українізації.

Рекомендації до написання роботи:

1. Вкажіть, що за часів князювання Володимира Великого завершено другий етап у складанні державності на Русі і розпочинається третій, заключний період, який припадає на роки правління його сина – Ярослава Мудрого.

Розповідь про нього варто розпочати з того, що останні роки Володимира не були безхмарними. В чому це проявилось? (Непокоря Ізяслава, Святополка, Ярослава).

Зверніть увагу на те, що смерть князя перенесла боротьбу його нащадків у іншу площину: активна протидія центру поступається місцем намагання завоювати київський трон, що призвело до братовбивчої війни, яка забрала життя Бориса, Гліба та інших, що в цій боротьбі став переможцем Ярослав і сів на князівський трон. Зазначте, що перемовини між Ярославом і Мстиславом привели до порозуміння між ними.

Охарактеризуйте правління Ярослава – час найвищого розвитку і найбільшого піднесення Київської Русі, підкресліть, що всі свої зусилля Ярослав спрямовує на посилення єдності, централізації держави, її європеїзацію. Посилаючись на свідчення літописців скажіть, що він був не стільки князем-завойовником, скільки князем-просвітителем. Як це проявилось у внутрішній і зовнішній політиці? Чому Ярослава прозвали Мудрим? Чому незадовго до смерті він поділив свою державу між синами, в чому суть механізму спадкоємності князівської влади? Підсумовуючи, варто виділити визначальні риси цього періоду.

2. Проаналізуйте ситуацію, яка склалася на українських землях після смерті Данила Апостола, про посилення імперського тиску на українців, про повторну відміну гетьманщини і запровадження "Правління гетьманського уряду". Зазначте, що при цьому посилюється втручання росіян у всі сфери суспільного життя, русифікація, терор стосовно українців. Вкажіть, що у 1750 р., після збігу певних обставин російська цариця Єлизавета відновлює гетьманство на Лівобережній Україні. Гетьманом стає Кирило Розумовський. Розкажіть про нього, про його політику, про зміни, які відбулися на українській землі, про взаємовідносини Кирила Розумовського з Петербургом до 1762 р.

Даючи відповідь на питання, підкресліть, що з приходом до влади в Росії Катерини II ставлення до Гетьманщини змінилося, плани К.Розумовського зробити гетьманство спадковим зазнали невдачі. Російська цариця розпочала новий наступ на українську автономію і Запорозьку Січ. Проаналізуйте російську політику стосовно України Катерини II. Розпочніть з її ставлення до гетьманського правління, зазначте, що у 1764 р. гетьманство в Україні було ліквідовано назавжди і замість нього запроваджена Малоросійська колегія, розпочався процес централізації та русифікації, який закінчився ліквідацією козацтва у 1775 р. і Запорозької Січі, полково-сотенного, адміністративно-територіального устрою, запровадження кріпацтва.

Підсумовуючи вкажіть, що в останній чверті XVIII ст. Російською імперією на довгі роки була ліквідована українська державність. Назвіть причини цього.

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Політика українізації.

Розпочніть висвітлення питання з аналізу причин та передумов запровадження політики українізації в УСРР на початку 1920-х років. Зазначте, що після завершення громадянської війни та утворення СРСР більшовицьке керівництво зіткнулося з проблемою відсутності широкої соціальної підтримки серед українського селянства та інтелігенції, яка була переважно національно свідомою. Підкресліть, що політика "воєнного комунізму" та насадження радянської влади викликали значний опір і були сприйняті як окупаційний режим.

Охарактеризуйте основні причини запровадження українізації:

Подолання недовіри українського населення до радянської влади: Більшовики прагнули "радянізувати" українське суспільство, надати радянській владі "українське обличчя", щоб вона не асоціювалася виключно з російським імперіалізмом.

Розширення соціальної бази більшовицької партії в Україні: Залучення місцевих кадрів, особливо з числа національної інтелігенції, до радянського будівництва.

Протидія українському національному рухові: Спроба перехопити ініціативу в національному питанні, асимілювати та інкорпоровати національні рухи в радянську систему.

Політичний розрахунок Леніна: Його бачення "коренізації" (українізація була її частиною) як способу протидії великодержавному шовінізму та створення образу СРСР як "союзу рівноправних республік".

Дайте чітке визначення українізації. Поясніть, що це була складова частина загальносоюзної політики коренізації – комплексу заходів радянської влади в національних республіках СРСР у 1920-х роках, спрямованих на розвиток національних мов, культур, підготовку національних кадрів для партійного та державного апарату. Зазначте, що це робилося під контролем комуністичної партії та мало на меті зміцнення радянської влади.

Детально розкрийте основні напрямки та заходи політики українізації:

Мова:

Впровадження української мови в діловодство та державний апарат: Вимога до чиновників володіти українською мовою.

Українізація освіти: Переведення шкіл, вищих навчальних закладів на українську мову викладання, створення українських підручників. Зазначте збільшення кількості українських шкіл та студентів.

Українізація засобів масової інформації: Збільшення тиражів українських газет, журналів, розвиток радіомовлення українською мовою.

Культура та наука:

Підтримка української культури: Розвиток театру, музики, літератури, кінематографа. Створення українських культурних установ.

Розвиток української науки: Активізація діяльності Української академії наук (ВУАН), відкриття науково-дослідних установ.

Повернення та реабілітація частини української інтелігенції: Залучення відомих діячів культури та науки до радянського будівництва.

Кадри:

Підготовка та просування національних кадрів: Надання переваги українцям при прийомі на роботу в державні та партійні органи, створення спеціальних курсів для вивчення української мови та історії.

Збільшення частки українців у партійних та державних органах: Наведіть статистичні дані, що свідчать про зростання відсотка українців у партійних та державних структурах.

Охарактеризуйте наслідки та значення політики українізації:

Позитивні аспекти:

Значний підйом української національної культури: "Розстріляне відродження" – період інтенсивного розвитку літератури, мистецтва, науки.

Підвищення рівня освіти українського населення: Поширення української мови у всіх сферах життя.

Формування та зростання української радянської інтелігенції: Створення нових національних кадрів.

Зміцнення позицій української мови та національної свідомості: Українізація сприяла зміцненню національної ідентичності, незважаючи на її радянський характер.

Негативні аспекти та суперечності:

Контроль з боку партії: Всі заходи здійснювалися під пильним контролем КП(б)У та ВКП(б).

Обмеженість політичної свободи: Українізація не передбачала політичного суверенітету чи демократизації.

"Націонал-ухильництво": Боротьба з проявами "націонал-ухильництва" (спроби вийти за межі дозволеної партією українізації).

Політичні репресії: Згорання українізації наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років супроводжувалося масовими репресіями проти діячів української культури, науки, освіти, звинувачених у "націоналізмі" та "буржуазному націоналізмі".

Розгляньте причини згорання політики українізації:

Зміцнення тоталітарного режиму Сталіна: Прихід Сталіна до одноосібної влади та його прагнення до повної централізації.

Посилення русифікаційних тенденцій: Зростання великодержавного шовінізму в Москві.

Завершення НЕПу та початок форсованої індустріалізації та колективізації: Необхідність уніфікації всіх ресурсів та населення, що не вписувалося в логіку національного розвитку.

Побоювання щодо зростання національної свідомості: Більшовицьке керівництво побачило в українізації загрозу для своєї влади, оскільки вона сприяла зростанню національної свідомості, що могло перерости в сепаратизм.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку політиці українізації. Зазначте, що це був суперечливий період в історії України. З одного боку, вона сприяла безпрецедентному піднесенню української культури та національної свідомості. З іншого боку, це була лише тактична поступка радянської влади, що не змінювала її імперського характеру і згодом призвела до жорстоких репресій проти української інтелігенції, яка й стала головною жертвою її згорання.

Варіант №7

1. Особливості розвитку руських земель в умовах децентралізації Русі. Причини феодальної роздробленості.

2. Соціально-економічний розвиток України в XVIII ст.

3. Особливості індустріалізації в Україні.

Рекомендації до написання роботи:

1. Роботу розпочніть тезою, що розпад великих імперій – закономірне явище у світовій історії, що ці процеси характерні для різних періодів людської цивілізації. Цікаво, що частина з них пов'язана зі Східною Європою, з історією Київської Русі, яка вже після Ярослава Мудрого захиталася. І хоч Володимир Мономах та його син Мстислав на деякий час призупинили розвал держави, але вже по їх смерті незгоди серед численних представників –Мономаховичів розпочалися ще з більшою силою і не припинялися аж до монголо-татарської навали.

Зазначте, що на початку XII ст. стає очевидним, що форма автократичної імперії вже не виправдовує себе, життя потребує зменшення масштабів об'єднання й наближення державної влади до феодалів, утворення разом з Києвом нових політичних центрів, які на той час були цілком сформованими структурами, і за територією прирівнювалися до західних королівств. Визначіть як почала формуватися політична карта Русі, починаючи з 30-х рр. XII ст. Назвіть землі, які першими відокремилися від Києва, охарактеризуйте цей процес на території сучасної України, перерахуйте князівства.

Говорячи про початок феодальної роздробленості, зверніться до її причин, назвавши основні, дайте кожній з них оцінку. Зверніть увагу на те, що ці причини носили як внутрішній, так і зовнішній характер, що вони були як політичними, соціально-економічними, так і релігійними.

Оцінюючи зміни, які відбулися на Русі, зробіть спробу визначитися з важливою проблемою, чи були вони позитивним чи негативним історичним явищем. Водночас зверніть увагу на наслідки цього процесу. Доцільно пов'язати матеріал цієї теми зі сучасністю, з розвалом СРСР.

Продовжуючи думку про феодальну роздробленість, скажіть, що відокремлене від Києва, кожне князівство було цілком суверенним, але Київ, як і раніше, продовжував розвиватися і користуватися авторитетом, як у країні, так і за її межами і цим самим приваблював до себе периферійних князів. Чи прагнули вони закріпитися в ньому, розповсюдити свій вплив на інші руські землі, відстоювали свій варіант об'єднання Русі?

2. Аналізуючи події кінця XVIII ст., зверніть увагу на те, що в результаті трьох поділів Польщі, Російська імперія заволоділа майже всією українською територією, окрім Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Розкажіть про політику царизму по щодо українського народу в кінці XVIII – в першій половині XIX ст. Скажіть, що з ліквідацією полково-сотенного ладу, російський уряд нав'язав українцям спочатку намісництва, згодом губернії, останні ділилися на повіти і стани.

Визначіть кількість губерній в Україні, назвіть їх. Охарактеризуйте порядок, який склався в них, хто очолював губернії, повіти, стани. При цьому підкресліть, що весь адміністративно-управлінський апарат був покликаний обмежувати права місцевого населення і охороняти владу царизму.

Варто сказати, що в Україні, як і в інших національних округах Росії, були запроваджені особливі, значно жорсткіші форми управління у вигляді генерал-губернаторів. Назвіть їх, і територію України яка входила до них. Хто їх очолював?

Відповідь на питання, яке пов'язане з соціально-економічним розвитком українських земель розпочніть з аналізу сільського господарства, вказавши на те, що ця галузь економіки була на той час чи не головним сектором економіки, а стан аграрних відносин значною мірою визначав динаміку всього суспільного розвитку. Назвіть основні тенденції розвитку сільського господарства, зазначте, що у першій половині XIX ст. у сільському господарстві домінувало поміщицьке землеволодіння. Проаналізуйте його стан, розкажіть про становище українських селян, їх поділ на державницькі й поміщицькі. Покажіть суть так званої інвентарної реформи 1847-1848 рр. на Правобережній Україні. Визначіть мету реформи і як вона була сприйнята селянами.

Водночас зверніть увагу на зв'язок розвитку сільського господарства з становищем і змінами, які склалися у промисловості. Зазначте, що на початку XIX столітті неподільно панувала кріпосницька мануфактура: частково це були державні підприємства, а більшість становили поміщицькі з відсталими механізмами і технологією. Назвіть галузі, які розвивалися у 1820-х роках.

Розкажіть, які позитивні зміни відбулися у промисловості у 1830-х роках. Назвіть українських підприємців, які піднімали українську промисловість.

Підсумовуючи вкажіть на те, що на українській землі в той час існувало два суперечливих, але взаємопов'язаних суспільних явища: криза, занепад, домінування феодальних відносин та структур з одного боку, і становлення нових капіталістичних відносин – з іншого.

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Особливості індустріалізації в Україні.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду завершення Нової економічної політики (НЕПу) наприкінці 1920-х років. Зазначте, що НЕП, хоча й дозволив відновити економіку після громадянської війни, не забезпечив швидкого розвитку важкої промисловості, необхідної для зміцнення обороноздатності країни та реалізації комуністичних ідей. Підкресліть, що радянське керівництво на чолі зі Сталіним ухвалило рішення про форсовану індустріалізацію як головний шлях до "побудови соціалізму в одній окремо взятій країні".

Дайте чітке визначення індустріалізації як процесу створення великого машинного виробництва в усіх галузях народного господарства, перетворення аграрної країни на індустріальну. Окресліть основні цілі радянської індустріалізації:

Перетворення СРСР на потужну індустріальну державу, здатну конкурувати з розвиненими капіталістичними країнами.

Створення міцної матеріально-технічної бази для побудови соціалізму.

Зміцнення обороноздатності країни в умовах потенційної зовнішньої загрози.

Ліквідація техніко-економічної відсталості.

Забезпечення "переваги соціалістичної економіки" над капіталістичною.

Забезпечення ресурсної бази для майбутньої колективізації сільського господарства.

Особливу увагу приділіть особливостям індустріалізації в Україні:

Географічне положення та природні ресурси як ключовий фактор:

Підкресліть, що Україна з її багатими запасами вугілля (Донбас), залізної руди (Криворіжжя), марганцю (Нікополь) та вигідним географічним розташуванням була визначена Москвою як основна промислова база СРСР на південному заході.

Зазначте, що саме на Україну покладалася роль "всесоюзної кочегарки" та "металургійної бази".

Джерела та методи фінансування індустріалізації в Україні:

Внутрішні джерела:

Вилучення коштів із сільського господарства через колективізацію та хлібозаготівлі: Це було головним джерелом. Детально поясніть, як форсована колективізація і надмірні хлібозаготівлі (які призвели до Голодомору 1932-1933 рр.) були прямо пов'язані з фінансуванням індустріалізації.

Емісія грошей, примусові державні позики, внутрішні облігації.

Експорт сировини та продовольства (навіть під час голоду).

Збільшення податків з населення.

"Ентузіазм" робітників та "соціалістичні змагання": Використання ідеологічного тиску (Стахановський рух) для підвищення продуктивності праці без належного підвищення зарплати.

Відсутність зовнішніх кредитів: На відміну від західних країн, СРСР не мав можливості залучати великі іноземні інвестиції, що робило індустріалізацію вкрай ресурсоемною.

Прискорені темпи та "штурмівщина":

Підкресліть, що темпи індустріалізації в Україні були надзвичайно високими, часто не обґрунтованими економічно, що призводило до "штурмівщини", невиправданих витрат, аварій.

Диспропорції та пріоритети:

Пріоритет розвитку важкої промисловості: Величезні кошти спрямовувалися на будівництво металургійних комбінатів, машинобудівних заводів, шахт (Дніпрогес, Азовсталь, Запоріжсталь, Харківський тракторний завод).

Ігнорування легкої та харчової промисловості, сільського господарства: Це призвело до хронічного дефіциту товарів широкого вжитку та продовольчої кризи.

Роль іноземних спеціалістів та технологій:

Зазначте, що, незважаючи на ізоляцію, СРСР (і Україна як його частина) активно закуповував технології та обладнання за кордоном, залучав іноземних інженерів та консультантів (наприклад, для Дніпрогесу).

Наслідки індустріалізації для України:

Позитивні (з точки зору радянської влади):

Створення потужного промислового потенціалу: Україна стала однією з найбільш розвинених індустріальних республік СРСР.

Зростання робітничого класу: Збільшення міського населення.

Формування нових галузей промисловості.

Зміцнення обороноздатності СРСР.

Негативні:

Надмірний тиск на сільське господарство: Голодомор 1932-1933 рр. як прямий наслідок насильницької колективізації та надмірних хлібозаготівель, що були джерелом фінансування індустріалізації.

Знищення культурної та національної еліти: На тлі індустріалізації посилювалися репресії проти "буржуазних спеціалістів", "саботажників", "націоналістів".

Деформація структури економіки: Перекіс у бік важкої промисловості за рахунок інших галузей.

Збільшення залежності від Москви: Централізоване планування та управління посилювало контроль над Україною.

Екологічні проблеми: Інтенсивний розвиток промисловості без належного контролю призводив до забруднення навколишнього середовища.

Низький рівень життя населення: Всі ресурси спрямовувалися на виробництво, а не на задоволення потреб людей.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку індустріалізації в Україні. Зазначте, що це був колосальний за масштабами та темпами економічний стрибок, який перетворив аграрну Україну на індустріальну. Однак, ця "модернізація" здійснювалася за рахунок надзвичайної експлуатації населення, особливо селянства, призвела до трагедії Голодомору, супроводжувалася масовими репресіями та мала суто командно-адміністративний характер. Хоча Україна отримала розвинений промисловий потенціал, цей розвиток був деформованим і підпорядкованим інтересам центральної радянської влади.

Варіант №8

1. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку

Галицько-Волинського князівства.

2. Визвольна боротьба народних мас України в XVIII ст.

3. Насильницька колективізація сільського господарства.

Рекомендації до написання роботи:

1. Вивчаючи літературу до цієї теми зверніть увагу на те, що паралельно з появою нового об'єднуючого центру в районі Володимира і Суздаля, у кінці XII- на початку XIII ст. навколо Галичини і Волині розпочинається процес формування нової держави – Галицько-Волинського князівства, лідери якого стають на шлях об'єднання південних руських земель. Але раніше, ніж розповісти про це, студенту потрібно розказати про складові цієї країни – Галичину і Волинь, про їх становлення і розвиток.

Розпочніть з характеристики Галицького князівства. Зазначте, що окремим князівством Галичина стала за Ростиславовичів. Ростислав Володимирович був онуком Ярослава Мудрого. Після його смерті сини Рюрик, Володар і Василько володіли Перемишлем, Звенигородом й Теребовлею. Назвіть людину, яка ці землі об'єднала в одне князівство, місто, в яке перенесено столицю з Перемишля і дату, коли це трапилося. Скажіть, з якого часу об'єднанні землі називали Галицькими і, коли вони виходять з-під контролю Києва.

Дайте оцінку князювання Ярослава Осмомисла (1153-1187рр.). Охарактеризуйте його політику як внутрішню, так і зовнішню і зазначте, що за часів його правління розширилася територія держави і зросла її економічна та політична міць. Зверніть увагу на життя країни після Ярослава і згодом перейдіть до історичного опису Волині.

Розповідь про неї розпочніть з того, що Волинь, як і Галичина, теж мала державницькі традиції і об'єднувала територію колишніх племенних союзів дулібів, волинян і бужан. Її територія знаходилася на торговельному шляху з Заходу на Київ. Волинь відокремилась від Києва в середині XII ст. за Мстислава Ізяславовича. Підкресліть, що у процесі історичного розвитку Волинь перетвориться на федерацію дрібних князівств.

Перерахуйте їх. Варто згадати про зростання волинських міст, в тому числі тих, що знаходилися на території сучасної Рівненщини. Назвіть ці міста.

Охарактеризуйте правління Романа Мстиславовича (1170-1205рр.), який у 1199 р., сівши на Галицький престол, об'єднує Волинь і Галичину і створює нову політичну одиницю на карті Європи – Галицько-Волинське князівство. Зробіть детальний аналіз його політики, розкажіть про нього як людину.

Згодом перейдіть до князювання Данила Галицького, його діяльності зі збирання волинських і галицьких земель і не тільки. Покажіть процес збирання південних руських міст, боротьбу за Київ, формування державного апарату, боротьбу з галицькими боярами, будівництво нових міст.

Продовжуючи роботу, зробіть аналіз зовнішньої політики Данила, налагодження дипломатичних відносин з іншими країнами, розширення торгівельних зв'язків. Зазначте, що паралельно з мирними стосунками країна вела постійні війни з Угорщиною, Польщею, Литвою.

Скажіть, що важливим кроком діяльності Данила Галицького була боротьба з монголо-татарами, починаючи з 1223 р. і закінчуючи 1264 р. Назвіть конкретні кроки у цьому напрямку і результати втілення їх в життя. Зверніть увагу при цьому на коронування Данила королівською короною. Визначить дату і місце цієї акції.

Учень повинен проаналізувати політику наступників Данила аж до 1340 р. – часу занепаду Галицько-Волинського князівства. Назвіть причини втрати державності на території сучасної України у 40-х рр. XIV ст.

Насамкінець, покажіть історичне значення Галицько-Волинського князівства.

2. Вивчивши літературу до цієї теми, з'ясуйте, яка ситуація склалася на українських землях Правобережжя у першій половині XVIII століття, які країни володіли цим регіоном і як влада цих держав ставилася до місцевого населення. Значну увагу при цьому зверніть на політику Польщі в регіоні і чому вона викликала значне соціальне напруження, яке згодом призвело до широкої хвилі повстань під назвою Гайдамацький рух.

Розповідаючи про повстання, розкажіть про три хвилі народного невдоволення польським режимом на українській території: 1734-1738 рр., 1750 р., 1768 р. Говорячи про це, назвіть основні причини народного гніву, райони розповсюдження повстанського руху. Зазначте, що це була форма національно-визвольної боротьби українців проти польського гніту.

Аналізуючи перші дві хвилі, розкажіть про ватажків народних виступів, значне місце відведіть Олексі Довбушу – ватажку легендарних карпатських народних месників – опришків.

Продовжуючи роботу скажіть, що своєрідним піком гайдамацького руху стало селянсько-козацьке повстання 1768 р. під назвою "Коліївщина". Проаналізуйте перебіг подій, пов'язаних з цим виступом і розпочніть з визначення основних причин, зазначте при цьому, що в їх основі були як соціально-економічні, так і релігійні чинники. Зазначте, що до цих подій була причетна Росія. Чому?

Вкажіть, що одним з натхненників боротьби православних з католицизмом був ігумен Мотронинського монастиря Мелхиседек Значко-Яворський, який к Холодному яру освятив повстанські ножі і благословив народ на боротьбу. Говорячи про Яворського, дайте характеристику іншим ватажкам Коліївщини, використавши при цьому поему Т.Шевченка "Гайдамаки".

Аналізуючи хід повстання, зазначте, що воно зазнало поразки. Визначить причини невдачі. Яку позицію при цьому зайняла Росія?

Насамкінець, покажіть значення гайдамацького руху.

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Насильницька колективізація сільського господарства.

Розпочніть висвітлення питання з аналізу причин та передумов переходу радянського керівництва до політики суцільної колективізації сільського господарства наприкінці 1920-х років. Зазначте, що після успіхів Нової економічної політики (НЕПу) у відновленні сільського господарства, більшовицьке керівництво, на чолі зі Сталіним, прагнуло знайти нові джерела фінансування для форсованої індустріалізації та зміцнення своєї влади. Охарактеризуйте основні причини запровадження колективізації:

Потреба в коштах для індустріалізації: Зерно та інша сільськогосподарська продукція розглядалися як основне джерело валюти для закупівлі обладнання за кордоном.

Забезпечення міст продовольством: Швидкий ріст промислових центрів вимагав стабільних поставок продовольства.

Ліквідація "куркульства" як класу: Ідеологічна боротьба з заможними селянами, які розглядалися як "класові вороги" та перешкода на шляху до соціалізму.

Встановлення повного контролю держави над сільським господарством та селянством: Колективізація дозволяла ліквідувати індивідуальне господарство, змусити селян працювати на державу та ефективніше вилучати продукцію.

Прискорення переходу до соціалістичних форм господарювання на селі: Прагнення створити великі колективні господарства, що, на думку більшовиків, мали б бути більш ефективними.

Дайте чітке визначення колективізації. Поясніть, що це був процес примусового об'єднання індивідуальних селянських господарств у великі колективні господарства – колгоспи (колективні господарства) та радгоспи (радянські господарства), що перебували під контролем держави.

Детально розкрийте етапи та особливості проведення колективізації в Україні:

Початок та прискорення (1928-1929 рр.):

"Хлібозаготівельні кризи": Зазначте, що під приводом "хлібозаготівельних криз" держава почала тиснути на селян, застосовуючи надзвичайні заходи (стаття 107 КК УСРР про "спекуляцію").

Перехід до суцільної колективізації (1929 р.): Поясніть, що після проголошення Сталіним курсу на "ліквідацію куркульства як класу" (грудень 1929 р.) та рішення ЦК ВКП(б) про форсовану колективізацію, в Україні цей процес набув особливо жорстоких форм.

Методи проведення колективізації:

Примус та насильство: Підкресліть, що це була не добровільна, а насильницька колективізація.

"Розкуркулєння": Детально опишіть кампанію "розкуркулєння" – вилучення майна, депортації та репресії проти заможних селян, а також середняків та бідняків, які відмовлялися вступати до колгоспів. Зазначте, що цей процес був нерозривно пов'язаний з колективізацією.

Діяльність "двадцятип'ятитисячників": Розкажіть про робітників, направлених з міст на село для організації колгоспів та проведення розкуркулєння.

Застосування збройної сили: Використання міліції, ДПУ, армійських підрозділів для придушення опору селян.

Руйнування традиційного укладу життя: Наслідки колективізації для села, ліквідація приватної власності на землю та засоби виробництва.

Опір селянства та його придушення:

Масові повстання та виступи: Зазначте, що в Україні опір був особливо потужним. Селяни ховали хліб, відмовлялися здавати майно, різали худобу (особливо на початку 1930-х рр., коли поголів'я худоби різко скоротилося).

"Саботаж" та "шкідництво": Будь-який опір оголошувався "саботажем" і жорстоко карався.

Постанова "Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперативів та зміцнення соціалістичної власності" (7 серпня 1932 р.) – "Закон про п'ять колосків": Детально поясніть сутність цього закону, який передбачав винятково суворі покарання (аж до розстрілу) за дрібні крадіжки колгоспного майна, що стало інструментом масових репресій і загибелі тисяч людей.

Голодомор 1932-1933 рр. як кульмінація колективізації:

Підкресліть, що Голодомор був прямим наслідком насильницької колективізації та надмірних хлібозаготівель, організованих радянською владою з метою придушення опору українського селянства та вилучення ресурсів для індустріалізації.

Зазначте про створення штучних умов для голоду (блокування сіл, вилучення всіх запасів продовольства, заборона виїзду).

Назвіть приблизну кількість жертв в Україні.

Наслідки колективізації для України:

Трагедія Голодомору: Масова загибель мільйонів людей.

Ліквідація заможного селянства та основної маси середняків: Знищення найпрацьовитішої та найбільш самостійної частини селянства.

Зміцнення тоталітарного режиму: Встановлення повного контролю над селом та сільськогосподарським виробництвом.

Забезпечення індустріалізації ресурсами: Кошти, отримані від вилучення сільськогосподарської продукції, спрямовувалися на розвиток промисловості.

Знищення традиційного українського села: Деградація сільської культури, руйнування приватновласницької психології.

Довготривалі економічні наслідки: Падіння продуктивності праці, хронічний дефіцит продовольства, деградація сільського господарства.

Соціальні зміни: Міграція селян до міст, зростання робітничого класу за рахунок селян.

Демографічні втрати: Не тільки прямі жертви Голодомору, але й зниження народжуваності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку насильницької колективізації. Зазначте, що це була одна з найтрагічніших сторінок в історії України, що мала катастрофічні наслідки для українського народу. Вона була складовою частиною сталінської "революції зверху", яка дозволила встановити повний контроль над суспільством і мобілізувати ресурси для індустріалізації, але ціною мільйонів людських життів та руйнування багатовікового укладу життя українського села. Це була не "добровільна колективізація", а жорстока війна більшовицької держави проти власного народу.

Варіант №9

1. Культура Галицько-Волинського князівства.

2. Ліквідація царизмом Запорізької Січі у 1775 р.

3. Голод 1932-1933 рр.

Рекомендації до написання роботи:

1. Учень повинен проаналізувати культурну політику Данила Галицького та його наступників аж до 1340 р. – часу занепаду Галицько-Волинського князівства.

Насамкінець, покажіть історичне значення культурного розвитку Галицько-Волинського князівства.

2. Даючи відповідь на наступне питання, підкресліть, що з приходом до влади в Росії Катерини II ставлення до Гетьманщини змінилося, плани К.Розумовського зробити гетьманство спадковим зазнали невдачі. Російська цариця розпочала новий наступ на українську автономію і Запорізьку Січ. Проаналізуйте російську політику стосовно України Катерини II. Розпочніть з її ставлення до гетьманського правління, зазначте, що у 1764 р. гетьманство в Україні було ліквідовано назавжди і замість нього запроваджена Малоросійська колегія,

розпочався процес централізації та русифікації, який закінчився ліквідацією козацтва у 1775 р. і Запорозької Січі, полково-сотенного, адміністративно-територіального устрою, запровадження кріпацтва.

Підсумовуючи вкажіть, що в останній чверті XVIII ст. Російською імперією на довгі роки була ліквідована українська державність. Назвіть причини цього.

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Голод 1932-1933 рр.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду історичного контексту: завершення Нової економічної політики (НЕПу) та перехід радянського керівництва до політики форсованої індустріалізації та суцільної колективізації сільського господарства наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років. Підкресліть, що саме ці дві взаємопов'язані політики стали головними причинами Голодомору.

Охарактеризуйте причини Голодомору 1932-1933 рр.:

Насильницька колективізація сільського господарства:

"Ліквідація куркульства як класу": Детально поясніть, як кампанія "розкуркулення" призвела до знищення найефективніших господарств на селі, депортації мільйонів селян, що підірвало сільськогосподарське виробництво.

Примусове об'єднання селян у колгоспи: Селяни чинили опір, різали худобу, саботували посівні та збиральні роботи, що призвело до падіння врожайності.

Знищення стимулів до праці: Перехід від приватної власності до колгоспної форми господарювання позбавив селян економічних стимулів до інтенсивної праці.

Надмірні хлібозаготівлі та нереальні плани здачі зерна:

Поясніть, що держава встановлювала нереальні, завищені плани хлібозаготівель, які часто перевищували реальні можливості колгоспів та індивідуальних господарств.

Наголосіть, що навіть за умови неврожаю плани не знижувалися, а навпаки, зростали.

Система "чорних дошок": Опишіть, що це була система покарання сіл та колгоспів, які не виконували плани хлібозаготівель. До "чорних дошок" вносили цілі населені пункти, що означало повне блокування їхніх зовнішніх зв'язків, вилучення всіх запасів продовольства та заборону торгівлі, що прирікало їх на голодну смерть.

Заборона виїзду з голодуючих районів: Підкресліть, що радянська влада свідомо заблокувала виїзд селян із голодуючих регіонів, щоб не допустити поширення інформації про голод та зупинити пошуки їжі. Це здійснювалося силами міліції, ДПУ та армійських підрозділів.

"Закон про п'ять колосків" (Постанова від 7 серпня 1932 р.): Детально розкрийте сутність цього закону, який передбачав надзвичайно суворі покарання (аж до розстрілу) за будь-яке "розкрадання" колгоспного майна, навіть декількох колосків. Цей закон став інструментом масових репресій та вилучення останніх залишків їжі у селян.

Приховування інформації про голод: Радянська влада повністю заперечувала факт голоду, відмовлялася від міжнародної допомоги та жорстоко карала тих, хто намагався повідомити про трагедію.

Розкрийте хронологію та географію Голодомору:

Початок голоду (кінець 1931 – початок 1932 рр.): Перші ознаки голоду з'явилися після жорстких хлібозаготівель 1931 року.

Пік Голодомору (весна-літо 1933 р.): Наведіть свідчення, що саме в ці місяці смертність була найвищою.

Територія: Зазначте, що Голодомор охопив більшість території УСРР, особливо степові та лісостепові області, які були основними зерновими регіонами (Київська, Харківська, Полтавська, Одеська, Дніпропетровська, Донецька області).

Охарактеризуйте наслідки Голодомору:

Масштабні людські втрати: Назвіть приблизну кількість загиблих в Україні (за різними оцінками, від 3,9 млн до 7-10 млн осіб, сучасні демографічні дослідження оперують цифрою близько 3,9 млн прямих втрат). Підкресліть, що це були переважно українські селяни.

Підрив демографічного потенціалу: Зниження народжуваності, зміна вікової структури населення.

Знищення українського селянства як основи національної ідентичності: Голодомор був спрямований не лише на вилучення хліба, а й на придушення опору українського селянства радянській владі та його "перевиховання" у "колгоспників".

Ліквідація приватної власності та колективізація: Після Голодомору опір колективізації був повністю зламаний.

Психологічна травма народу: Травма, яка передавалася з покоління в покоління.

Моральна деградація: Випадки канібалізму, знецінення людського життя.

Зміцнення тоталітарного режиму: Сталінський режим встановив повний контроль над суспільством.

Депортації та заселення спустошених сіл: Після Голодомору відбувалося заселення спустошених сіл переселенцями з інших регіонів СРСР (переважно з Росії), що мало на меті змінити етнічний склад населення.

Розгляньте міжнародне визнання Голодомору:

Визнання Голодомору геноцидом українського народу: Наголосіть на тому, що Україна та багато інших країн світу (на сьогодні понад 30 держав) визнали Голодомор актом геноциду, спрямованим проти української нації.

Значення термінів "геноцид" (Конвенція ООН): Згадайте визначення геноциду як дій, вчинених з наміром знищити, повністю або частково, якусь національну, етнічну, расову чи релігійну групу.

Підсумовуючи, дайте чітку оцінку Голодомору 1932-1933 рр. Зазначте, що це була не випадкова подія, не наслідок природних катаклізмів, а спланований та організований радянським тоталітарним режимом злочин

проти українського народу. Його метою було зламати національний опір, знищити основи української ідентичності та забезпечити ресурси для індустріалізації. Голодомор є однією з найстрашніших трагедій в історії України, яка залишила глибокий і незагоєний шрам у національній пам'яті.

Варіант №10

1. Боротьба руських земель з монголо - татарською навалою.
2. Україна в роки війни Росії з Наполеонівською Францією.
3. Політичні процеси в Україні в 20-30 рр. XX ст. Масові репресії та їх наслідки.

Рекомендації до написання роботи:

1. Протягом багатьох століть руські землі постійно страждали від набігів хазарів, печенігів, згодом – половців. У 20-х рр. XIII ст. на Схід Європи прийшли нові вороги – азійські кочівники монголо-татари. Про їх навалу та її наслідки піде мова в даній контрольній роботі.

Відповідаючи на поставлені питання, зробіть короткий екскурс в історію Монгольського Ханства, розкажіть про походження монголів, державу, політику, підпорядкування ними численних племен Північного Китаю, Сибіру, Середньої Азії. Назвіть перших, хто постраждав у Східній Європі у 1222 р. від монголо-татарів. Покажіть, як розвивалися події згодом, коли і де відбулася перша битва русичів з монголами і чим вона закінчилася. Дайте оцінку цій події.

Розібравшись з причинами повернення монголів назад у степи, зверніть увагу на те, що у середині 30-х рр. монголи знову прийшли на Русь, але з новим ханом – Батисем. Визначіть напрямок руху степовиків і наслідок їх перебування у Північно-Східній Русі. Вказавши на причини невдалого походу монгольської орди на Новгород, скажіть, що їх військо плундруючи руські міста і села, повернуло на південь і в 1239 р. взяло Переяслав і Чернігів, а в 1240 р. підійшло до Києва.

Охарактеризуйте тодішній Київ, назвіть воєводу, який стояв на чолі київської громади і очолював оборону міста, потім перейдіть до розповіді про штурм Києва, про героїзм киян у боротьбі з ворогом. Зазначте, чим все це закінчилося і прослідкуйте подальші дії орди на Правобережній частині руської землі. Перерахуйте міста, які монголи, ідучи на Захід, не змогли взяти.

Коротко повідомте про ординські військові експедиції у Центральну та Південно-Східну Європу.

Згодом перейдіть до аналізу подальших подій, пов'язаних з поверненням монголо-татарів з Центральної Європи на руські землі і створення ними держави Золота Орда. Зазначте при цьому, що теперішні українські землі на довгий час опинилися під контролем цієї країни. На Русі встановилося іноземне іго. Дайте йому оцінку.

Водночас варто сказати, що русичі продовжували боротьбу з чужинцями. Доведіть це конкретними фактами і прикладами, особливу увагу зверніть на діяльність у цьому напрямку галицько-волинських князів і в першу чергу, Данила Галицького. Прокоментуйте хід цієї війни. Розпочніть коментар з поїздки Данила в татарський стан за дозволом на право володіння своїми землями. Назвіть стратегічну мету цієї поїздки. Закінчіть пошуками союзників і військовими операціями упродовж 50-х рр. XIII ст. Покажіть успіхи і невдачі.

У висновку зазначте, що боротьба з монголо-татарами затягнулася на довгі роки, закінчилась розпадом Галицько-Волинського князівства.

2. Відповідь на наступне питання, яке пов'язане з соціально-економічним розвитком українських земель розпочніть з аналізу сільського господарства, вказавши на те, що ця галузь економіки була на той час чи не головним сектором економіки, а стан аграрних відносин значною мірою визначав динаміку всього суспільного розвитку. Назвіть основні тенденції розвитку сільського господарства, зазначте, що у першій половині XIX ст. у сільському господарстві домінувало поміщицьке землеволодіння. Проаналізуйте його стан, розкажіть про становище українських селян, їх поділ на державницькі й поміщицькі. Покажіть суть так званої інвентарної реформи 1847-1848 рр. на Правобережній Україні. Визначіть мету реформи і як вона була сприйнята селянами.

Водночас зверніть увагу на зв'язок розвитку сільського господарства з становищем і змінами, які склалися у промисловості. Зазначте, що на початку XIX столітті неподільно панувала кріпосницька мануфактура: частково це були державні підприємства, а більшість становили поміщицькі з відсталими механізмами і технологією. Назвіть галузі, які розвивалися у 1820-х роках.

Розкажіть, які позитивні зміни відбулися у промисловості у 1830-х роках. Назвіть українських підприємців, які піднімали українську промисловість.

Підсумовуючи вкажіть на те, що на українській землі в той час існувало два суперечливих, але взаємопов'язаних суспільних явища: криза, занепад, домінування феодальних відносин та структур з одного боку, і становлення нових капіталістичних відносин – з іншого.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду становлення радянської влади в Україні після громадянської війни та утворення СРСР. Зазначте, що, незважаючи на проголошення УСРР і формальну "коренізацію", більшовицький режим з самого початку прагнув до тотального контролю над усіма сферами життя та придушення будь-яких проявів інакомислення, особливо в національних республіках.

Охарактеризуйте основні етапи та напрямки політичних процесів в Україні 20-30-х рр. XX ст.:

І. 1920-ті роки: Період відносної лібералізації та формування основ репресивної системи.

НЕП та коренізація (українізація):

Пояснить, що ці політики були тактичними кроками більшовиків, спрямованими на стабілізацію економіки та залучення національних кадрів.

Зазначте, що, незважаючи на позитивні зрушення в національній та культурній сферах (розквіт української культури – "Розстріляне відродження"), політична система залишалася тоталітарною.

Згадайте про перші хвилі боротьби з "націонал-ухильництвом" та "великодержавним шовінізмом", які були внутрішньопартійною боротьбою, але вже тоді почалися чистки та переслідування.

Формування репресивного апарату:

Опишіть роль Всеросійської (Всеукраїнської) надзвичайної комісії (ВЧК/ВУЧК), а потім Державного політичного управління (ДПУ) та Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ/НКВС).

Зазначте створення концентраційних таборів (ГУЛАГ) як основного інструменту примусової праці та ізоляції "ворогів народу".

Перші показові політичні процеси (кінець 1920-х рр.):

"Шахтинська справа" (1928 р.): Хоча це була загальносоюзна справа, її відлуння та репресії проти "буржуазних спеціалістів" відчувалися і в Україні, особливо в Донбасі.

"Справа Спілки визволення України" (СВУ) (1930 р.): Детально проаналізуйте цей показовий процес.

Мета: Придушення української національної інтелігенції, дискредитація ідеї самостійної України, залякування суспільства.

Звинувачення: У створенні контрреволюційної організації, що ставила за мету повалення радянської влади та створення незалежної України.

Жертви: Видатні діячі науки, освіти, культури (С. Єфремов, В. Чехівський та ін.).

Наслідки: Масові арешти, вироки (хоча й відносно м'які на той час, без масових розстрілів), початок "чисток" серед інтелігенції.

II. 1930-ті роки: Посилення терору, масові репресії.

"Рік великого перелому" та згорання НЕПу (1929 р.): Поясніть, що це стало початком нової хвилі репресій, пов'язаної з форсованою індустріалізацією та колективізацією.

Репресії, пов'язані з колективізацією:

"Розкуркулення": Детально опишіть, як "розкуркулення" стало інструментом масових репресій проти мільйонів селян (депортації, знищення майна, ув'язнення).

"Закон про п'ять колосків" (1932 р.): Наголосіть, як цей закон призвів до загибелі тисяч людей, звинувачених у "розкраданні соціалістичної власності".

Голодомор 1932-1933 рр.: Підкресліть, що Голодомор був не лише наслідком економічної політики, а й інструментом терору та придушення українського селянства.

Посилення боротьби з "націонал-ухильництвом" та "українським буржуазним націоналізмом":

Зазначте, що українізація була згорнута, а її діячі (М. Хвильовий, М. Скрипник та ін.) піддалися критиці, репресіям, або були доведені до самогубства.

Початок масових арештів серед партійних, державних, військових діячів, звинувачених у "націоналізмі", "контрреволюційній діяльності".

"Великий терор" (1937-1938 рр.):

Причини: Боротьба за абсолютну владу Сталіна, ліквідація потенційних "ворогів" та "опозиції", створення атмосфери страху.

Масштаби: Опишіть, як репресії набули небачених масштабів, були прийняті квоти на арешти та розстріли.

"Чистки" у партії, державному апараті, армії, НКВС: Знищення старої більшовицької гвардії, військового командування, працівників органів безпеки.

Масові операції: Наприклад, "польська операція" НКВС, репресії проти "ворогів народу".

Позасудові органи: Трійки НКВС, що виносили вироки без суду та слідства.

Місця розстрілів: Биківнянський ліс під Києвом, урочище Сандармох та інші місця масових поховань.

Жертви: Практично вся українська інтелігенція, письменники (М. Куліш, В. Підмогильний, В. Стус), науковці, митці, священнослужителі, селяни, робітники.

Наслідки масових репресій для України:

Колосальні людські втрати: Мільйони загиблих, замордованих, депортованих. Це призвело до демографічної катастрофи.

Знищення інтелектуального, культурного та політичного потенціалу нації: Ліквідація "Розстріляного відродження", втрата цілих поколінь української еліти.

Деформація суспільства: Створення атмосфери страху, доносів, зневіри. Формування "радянської людини", позбавленої ініціативи та самостійності.

Повне підпорядкування України Москві: Ліквідація будь-яких залишків автономії, уніфікація суспільного життя, посилення русифікації.

Гальмування розвитку культури, науки, економіки: Хоча індустріалізація йшла, якість кадрів знижувалася, інновації придушувалися страхом.

Довготривалі психологічні травми: Вплив на ментальність та формування історичної пам'яті.

Деполітизація суспільства: Ліквідація будь-яких форм політичного плюралізму та громадської активності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку політичним процесам та масовим репресіям 20-30-х рр. XX ст. в Україні. Зазначте, що це був період встановлення та зміцнення тоталітарного сталінського режиму, який за допомогою державного терору, інструментами якого були ДПУ/НКВС, показові процеси, "чистки", "розкуркулення" та штучні голодомори, знищив мільйони людей. Це був злочинний режим, який завдав

непоправної шкоди українському народу, його культурі, генофонду та державотворчим прагненням, залишив глибокий слід в його історії.

Варіант №11

1. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.
2. Національно - культурне відродження на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст. "Руська трійця".
3. Радянсько - німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі.

Рекомендації до написання роботи:

1. Зробивши короткий аналіз ситуації в українських землях у середині XIV ст., перейдіть до характеристики Литовської держави, її зародження, поступового зміцнення і просування на південь. Назвіть причини створення Литви, як державної одиниці, дату заснування, згадайте про перших князів.

Згадайте про рівень литовського впливу на руські землі. Значну увагу зверніть на князювання Гедиміна (1316-1341рр.), на основні напрямки його внутрішньої і зовнішньої політики, зазначивши при цьому, що Гедимін перший розповсюдив свій вплив на Волинь, одруживши сина Любарта на дочці луцького князя.

Потребує уваги і князювання Ольгерда (1345-1377рр.). З ним пов'язана нова хвиля просування литовців на територію Київської Русі і підпорядкування собі майже усієї території сучасної України. Перерахуйте ці землі.

Зробіть наголос на тому, що дії Литви на Русі не носили характеру експансії, схожої на завоювання монголів, що збройне протистояння в боротьбі за наші землі відбувалося переважно

між литвинами та іншими чужинцями-претендентами на руську спадщину. Охарактеризуйте ставлення нової влади до місцевого населення. Скажіть, хто був толерантнішим – литовці чи татари.

Аналізуючи стосунки з русичами, назвіть умови швидкого просування литовського війська на Русі. Серед них, в першу чергу, назвіть знесиленість руських земель за часів монгольського іга й занепад Києва, відсутність єдності, повага литовців до звичаїв і традицій місцевого населення та інші. Важливо, що литовські князі вміло використовували при цьому політику родичання. Варто підкреслити, що руське населення надіялося на литовську допомогу в боротьбі з татарами, хоча воно й саме активно допомагало литовцям воювати із золотоординцями, про що свідчить битва об'єднаних русько-литовських полків на річці Сині води. Розкажіть про неї детальніше.

Цікавим є й той факт, що до кінця XIV ст. на приєднаних до Литви землях, руські князі зберегли свою автономію. Назвіть князя, який відмовився від такої політики і перейшов до централізму.

Зазначте, що паралельно з литовським просуванням на Русь, сюди ж поспішали поляки.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду становища західноукраїнських земель (Галичина, Буковина, Закарпаття) у складі Австрійської імперії на початку XIX століття. Зазначте, що, на відміну від Наддніпрянської України, яка перебувала під владою Російської імперії, західноукраїнські землі мали свої особливості: відсутність козацької традиції, сильний вплив Католицької церкви (греко-католицька) та польської культури, а також збереження кріпацтва. Підкресліть, що незважаючи на ці умови, саме тут почалося національно-культурне відродження.

Охарактеризуйте передумови та фактори, що сприяли національному відродженню на західноукраїнських землях

Наслідки реформ Марії-Терезії та Йосифа II: Зазначте, що реформи "освіченого абсолютизму" сприяли підвищенню освітнього рівня духовенства, відкриттю Львівського університету, що стало базою для формування інтелігенції.

Діяльність греко-католицького духовенства: Поясніть, що греко-католицькі священики, як правило, були вихідцями з селян, знали народну мову та традиції. Вони стали першими збирачами фольклору та носіями національної ідеї.

Вплив європейського романтизму: Ідеї "національного духу", інтересу до фольклору, історії, мови, що охопили Європу, знайшли відгук і в Галичині.

Існування "Будителя" (просвітителя): Виділіть роль окремих осіб, які стали провісниками нового часу.

Детально проаналізуйте діяльність "Руської трійці" як головного явища національно-культурного відродження:

Склад "Руської трійці": Назвіть трьох її засновників: Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький

Ідейні засади та цілі:

Піднесення української народної мови: Визнання її як рівноправної мови, здатної бути мовою літератури, науки та освіти.

Збирання та публікація фольклору: Дослідження народної творчості як основи національної культури.

Популяризація історії України: Відновлення пам'яті про героїчне минуле.

Просвітницька діяльність: Поширення знань серед народу.

Ключові видання та їх значення:

Русалка Дністровая (1837 р.): Детально опишіть це видання.

Значення: Перша книжка народною українською мовою в Галичині, видана "громадським" шрифтом (а не "язичієм"). Стала маніфестом національного відродження.

Зміст: Збірка поезій, народних пісень, дум, казок, історичних матеріалів.

Переслідування: Зазначте, що книга була заборонена цензурою Австрійської імперії, що свідчить про опір влади національному рухові.

Вплив на подальший розвиток:

Формування національної свідомості: "Руська трійця" заклала основи для розвитку модерної української нації на західноукраїнських землях.

Створення літературної мови: Їхня діяльність сприяла формуванню єдиної української літературної мови на народній основі.

Розвиток українознавства: Стимулювання подальших досліджень української історії, етнографії, мовознавства.

Охарактеризуйте ширший контекст національно-культурного відродження у першій половині XIX ст. на західноукраїнських землях:

Діяльність інших діячів та організацій: Згадайте про інших представників національного руху (наприклад, Іван Могильницький, Йосиф Левицький).

Відкриття та діяльність Львівського університету: Його роль у підготовці кадрів.

Роль греко-католицької церкви: Як вона стала колыскою національного руху.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку національно-культурному відродженню на західноукраїнських землях у першій половині XIX ст. та ролі "Руської трійці". Зазначте, що це був період формування модерної української нації, який заклав основи для подальшої боротьби за національне визволення. Діяльність "Руської трійці" стала символом цього відродження, продемонструвавши силу українського слова та духу, незважаючи на переслідування імперською владою. Підкресліть, що саме на західноукраїнських землях, в умовах відносної культурної толерантності Австрійської імперії, українці змогли зберегти та розвинути свою національну ідентичність, що стане важливим фактором у наступні періоди історії.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду міжнародної ситуації напередодні Другої світової війни (кінець 1930-х років). Зазначте, що в Європі наростала напруженість, пов'язана з агресивною політикою нацистської Німеччини (приєднання Австрії, Судетської області Чехословаччини, окупація Чехословаччини). Підкресліть, що радянське керівництво на чолі зі Сталіним шукало шляхів для забезпечення своїх інтересів, враховуючи наближення світового конфлікту.

Охарактеризуйте передумови та причини укладення радянсько-німецьких договорів 1939 року:

Недовіра між СРСР та західними демократіями: Переговори СРСР з Великою Британією та Францією про створення антигітлерівської коаліції зайшли в глухий кут через взаємну недовіру та небажання західних держав йти на поступки СРСР (наприклад, щодо проходу Червоної армії через територію Польщі та Румунії).

Прагнення СРСР відтягнути війну: Сталін розраховував, що договір з Німеччиною дозволить СРСР виграти час для підготовки до війни та уникнути конфлікту на два фронти (з Німеччиною на Заході та Японією на Сході).

Територіальні апетити СРСР та Німеччини: Обидві сторони мали свої геополітичні інтереси та прагнення до розширення сфер впливу. Для СРСР це означало повернення територій, втрачених після розпаду Російської імперії та громадянської війни.

Бажання Німеччини уникнути війни на два фронти: Гітлер прагнув убезпечити свій східний кордон перед нападом на Польщу та уникнути війни з СРСР.

Детально проаналізуйте Радянсько-німецькі договори 1939 року:

Договір про ненапад між Німеччиною та РС (Пакт Молотова-Ріббентропа) від 23 серпня 1939 р.:

Офіційна частина: Зазначте, що договір передбачав взаємний ненапад та вирішення спірних питань мирним шляхом. Він здивував світову спільноту, оскільки ідеологічно протилежні режими уклали угоду.

Таємний додатковий протокол: Це найважливіша частина.

Сутність: Протокол передбачав розподіл сфер впливу у Східній Європі між СРСР та Німеччиною.

Стосовно західноукраїнських земель: Зазначте, що за цим протоколом Галичина та Волинь (Західна Україна) разом із Західною Білоруссю та країнами Балтії потрапляли до сфери впливу СРСР.

Договір про дружбу і кордони між СРСР та Німеччиною від 28 вересня 1939 р.:

Сутність: Був укладений після розділу Польщі. Він юридично закріпив нові кордони між СРСР та Німеччиною по лінії Керзона.

Стосовно західноукраїнських земель: Підтвердив приєднання західноукраїнських земель до УРСР.

Розкрийте наслідки цих договорів для західноукраїнських земель:

Вторгнення Червоної армії (17 вересня 1939 р.):

Опишіть, як Червона армія перетнула радянсько-польський кордон під приводом "захисту життя та майна населення Західної України та Західної Білорусії" після розгрому польських військ Німеччиною.

"Золотий вересень": Так цей період називали радянською пропагандою, але для багатьох українців це був початок нової окупації.

"Возз'єднання" західноукраїнських земель з УРСР:

"Народні збори Західної України" (жовтень 1939 р.): Поясніть, що ці збори були інспіровані радянською владою. Їхні рішення про прохання про приєднання до СРСР та включення до складу УРСР були прийняті під тиском та не відображали справжньої волі народу.

Законодавче закріплення: Входження Західної України до складу УРСР було закріплене Законами СРСР та УРСР у листопаді 1939 р.

Встановлення радянської влади та її наслідки:

Радянізація: Детально опишіть заходи радянської влади:

Націоналізація промисловості та банків.

Колективізація сільського господарства: Впровадження колгоспів, що зустріло опір селянства.

"Розкуркулення" та репресії: Масові арешти, депортації та розстріли представників української інтелігенції, греко-католицького духовенства, членів українських націоналістичних організацій (ОУН), "колишніх" (поміщиків, чиновників), поляків, євреїв.

Ліквідація українських політичних партій та громадських організацій.

Русифікація: Заміна польської мови на російську та українську (остання — під контролем, з ідеологічним тиском).

Зміни в системі освіти та культури: Насадження комуністичної ідеології.

Посилення українського націоналістичного руху: Радянська окупація призвела до посилення антирадянських настроїв і активізації діяльності ОУН.

Геополітичні зміни:

Розширення території СРСР на захід.

Зміна кордонів у Європі.

Фактичне співробітництво двох тоталітарних режимів до 1941 року.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку радянсько-німецьким договорам 1939 р. та їх наслідкам для західноукраїнських земель. Зазначте, що ці договори були цинічною угодою двох тоталітарних держав, які поділили сфери впливу в Східній Європі. Для західноукраїнських земель це означало припинення польського панування, але й початок нового, радянського, окупаційного режиму. Підкресліть, що, незважаючи на об'єднання українських земель в одній республіці (УРСР), це об'єднання відбулося насильницьким шляхом і супроводжувалося масовими репресіями, колективізацією та тоталітарним контролем, що мало трагічні наслідки для населення регіону.

Варіант №12

1. Політичне та соціально-економічне становище українських земель у складі

Речі Посполитої.

2. Кирило - Мефодіївське товариство.

3. Окупація України військами Німеччини.

Рекомендації до написання роботи:

1. Зазначте, що паралельно з литовським просуванням на Русь, сюди ж поспішали поляки.

Опишіть цей процес, визначіть райони, які підпорядкувала собі Польща у XIV ст., чим відрізнялася польська експансія на Схід від литовської. Вкажіть, що польський уряд з перших днів утвердження у цьому регіоні намагався зробити його своєю провінцією, нав'язати польське право, адміністративну систему, витіснити православ'я шляхом утвердження католицизму.

Розкажіть про взаємовідносини між Польщею і Литвою в XIV ст., про Кревську 1385р. і Городельську 1413р. унії.

Проаналізуйте взаємовідносини Литви і Польщі у XVI ст. Підкресліть, що вони закінчилися підписанням Люблінської (1569р.) унії і утворенням нової держави - Речі Посполитої. Визначіть, що змусило литовців піти на цей крок.

Зверніть увагу на умови цього договору, вкажіть, що згідно з унією обирався спільний король, єдиними були сейм, сенат, гроші, польська та литовська шляхта отримували право володіти землями у будь-якій частині держави. Водночас зазначте, що Литва зуміла частково зберегти ознаки своєї колишньої держави – адміністрацію та військо, герб, печатку, державну мову (руську), а також Литовські статuti, але втратила велику територію багатих українських земель від Волині до Чернігівщини і Полтавщини.

Проаналізувавши умови і наслідки Люблінської унії, перейдіть до висвітлення становища в Українському Православ'ї у другій половині XVI ст. Визначіть причини підписання Брестської (1596р.) унії, скажіть, що вона привела до створення уніатської (греко-католицької церкви). Дайте відповідь на питання, чому її так назвали і який вплив вона мала на українське суспільство?

Підсумовуючи, підкресліть, що Люблінська і Брестська унії відкрили новий етап у житті українців, етап згортання політичного життя, економічних утисків, дезорганізації і занепаду Православної церкви.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду суспільно-політичної ситуації в Наддніпрянській Україні у першій половині XIX століття. Зазначте, що після ліквідації Гетьманщини та Запорозької Січі, а також придушення польських повстань, українське національне відродження перейшло у фазу культурницької діяльності. Однак, з'являлися й перші спроби політичного осмислення українського питання.

Охарактеризуйте передумови та причини виникнення Кирило-Мефодіївського товариства:

Наслідки діяльності попередніх поколінь: Згадайте про внесок І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, авторів "Історії русів", які заклали основи для формування національної свідомості та розвитку української мови.

Вплив європейських ідей:

Романтизм: Ідеї "національного духу", інтересу до фольклору та історії.

Панславізм: Ідеї слов'янської єдності, що трансформувалися в українському контексті в усвідомлення власної окремішності та прагнення до самобутності.

Ідеї слов'янської федерації: Прагнення до об'єднання слов'янських народів на засадах рівності та братерства, що було поширеним у Європі того часу.

Соціально-політична ситуація в Російській імперії: Криза кріпосницької системи, обмеження громадянських свобод, посилення цензури, що стимулювало пошук альтернативних шляхів розвитку.

Роль української інтелігенції: Формування освіченого прошарку, який усвідомлював необхідність реформ та національного розвитку.

Дайте чітке визначення Кирило-Мефодіївського товариства. Поясніть, що це була перша таємна політична організація української інтелігенції в Наддніпрянській Україні, яка ставила за мету відродження української державності та демократичні перетворення в Російській імперії.

Детально розкрийте діяльність Кирило-Мефодіївського товариства:

Дата створення та склад: Зазначте, що товариство було засноване в грудні 1845 – січні 1846 рр. у Києві. Назвіть ключових засновників та членів:

Микола Костомаров: Історик, ідеолог.

Пантелеймон Куліш: Письменник, етнограф.

Тарас Шевченко: Поет, художник (хоча приєднався пізніше, його вплив на ідеологію був значним).

Василь Білозерський, Микола Гулак, Георгій Андрузький та інші.

Програмові документи:

"Книга буття українського народу" (або "Закон Божий"): Автор М. Костомаров. Детально проаналізуйте її зміст:

Історична частина: Викладення історії України з акцентом на прагнення до свободи, критику Московії та Польщі.

Ідеологічна частина: Засудження кріпацтва, деспотизму, нерівності. Проголошення християнсько-демократичних ідеалів.

Соціальні вимоги: Ліквідація кріпацтва, скасування станового поділу, загальна рівність.

Національні прагнення: Відновлення української державності в майбутній слов'янській федерації.

"Статут Слов'янського братства св. Кирила і Мефодія": Опишіть його основні положення:

Мета – створення Слов'янської федерації, де кожен слов'янський народ (у тому числі український) мав би свою автономну державу.

Засудження монархічного правління та кріпацтва.

Ідеї рівності, братерства, свободи, освіти.

Форми діяльності:

Пропаганда своїх ідей через літературні твори (наприклад, поезія Т. Шевченка), наукові праці.

Обговорення політичних та соціальних проблем.

Спроби налагодження контактів з іншими слов'янськими рухами.

Ліквідація товариства:

Арешти (березень 1847 р.): Зазначте, що товариство було викрито через доноси.

Вироки: Наведіть приклади покарань (Т. Шевченко – заслання із забороною писати і малювати, М. Костомаров – ув'язнення і заслання, П. Куліш – заслання та заборона друкуватися).

Причини розгрому: Побойовання імперської влади будь-яких проявів інакомислення та національних рухів.

Наслідки діяльності Кирило-Мефодіївського товариства:

Перехід українського національного руху від культурницького до політичного етапу: Товариство першим чітко сформулювало політичні вимоги українців.

Формування ідей про українську державність: Хоча і в межах слов'янської федерації, але це був важливий крок до усвідомлення необхідності власної держави.

Вплив на наступні покоління: Ідеї товариства стали основою для розвитку українського національного руху в другій половині XIX ст.

Жертви царського режиму: Діячі товариства стали першими політичними в'язнями та репресованими за українську національну ідею.

Створення нової української інтелігенції: Формування середовища, яке усвідомлювало себе як носій національної ідеї.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку Кирило-Мефодіївському товариству. Зазначте, що це була одна з найважливіших віх в історії українського національного руху. Воно вперше чітко сформулювало модерну українську національну ідею, поєднавши її з демократичними та загальнолюдськими цінностями. Хоча товариство проіснувало недовго і було розгромлене царським режимом, його ідеї мали величезний вплив на подальший розвиток українського визвольного руху та заклали основи для боротьби за незалежність.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду початку радянсько-німецької війни (22 червня 1941 р.) та її стратегічного значення для Німеччини. Зазначте, що Україна була для Німеччини ключовою територією через її аграрні ресурси, промисловий потенціал (Донбас, Кривий Ріг) та географічне положення, що дозволяло контролювати Чорноморський регіон. Гітлер розглядав Україну як "життєвий простір" (Lebensraum) для німців.

Охарактеризуйте етапи окупації України німецькими військами:

Бліцкриг та швидке просування (червень-листопад 1941 р.):

Зазначте, що Червона армія, незважаючи на численність, була не готова до оборони та зазнала величезних втрат.

Опишіть основні напрямки німецького наступу: на Київ, Донбас, Одесу, Крим.

Наведіть приклади масштабних оточень та "котлів" (Уманський, Київський).

Зазначте, що до кінця 1941 року майже вся територія УРСР була окупована німецькими військами.

Система управління окупованими територіями України:

Створення Рейхскомісаріату "Україна": Опишіть його межі (без Галичини, Північної Буковини та Закарпаття, а також без деяких східних регіонів). Зазначте, що столицею Рейхскомісаріату було Рівне, а очолював його Еріх Кох.

Дистрикт "Галичина": Включення Галичини до складу Генерал-губернаторства (окупованої Польщі).

Трансністрія: Передача частини Одеської, Вінницької та Миколаївської областей під управління Румунії.

Прифронтові зони та військові адміністрації: Території, що залишалися під прямим контролем Вермахту.

Військовий та окупаційний режим: Підкресліть, що це був жорстокий окупаційний режим, спрямований на експлуатацію ресурсів та знищення "небажаних" елементів.

Охарактеризуйте окупаційну політику Німеччини в Україні:

Економічна експлуатація:

Вивезення сировини та продовольства: Україна мала постачати зерно, м'ясо, вугілля, руду для потреб Рейху.

Демілітаризація та вивезення обладнання: Промислові підприємства або руйнувалися, або вивозилося обладнання.

Примусова праця: Використання місцевого населення для роботи на підприємствах та в сільському господарстві.

Остарбайтери: Детально розкажіть про масове вивезення українців (переважно молоді) на примусові роботи до Німеччини. Наведіть цифри (мільйони осіб) та опишіть їхні умови життя.

Політика терору та знищення:

Голокост на території України: Знищення єврейського населення (Бабин Яр у Києві, Львівське гетто та ін.).

Знищення ромів, душевнохворих, комуністів, партизанів, підпільників: Масові розстріли та репресії.

Насильство проти цивільного населення: Пацифікації, спалення сіл, розстріли заручників.

Створення таборів для військовополонених: Жорстокі умови утримання, масова загибель.

Національна політика:

Расова дискримінація: Українці вважалися "нижчою расою", хоча й дещо вищою за євреїв та ромів.

Заборона українських національних організацій та символики: Придушення будь-яких проявів української державності.

Спроби використання українського населення: Початкові спроби залучення українців до співпраці (наприклад, утворення місцевих адміністрацій) були швидко згорнуті через нацистську расову ідеологію.

Рух Опору:

Радянський партизанський рух: Опишіть його діяльність, спрямовану на боротьбу з окупантами та відновлення радянської влади.

Український націоналістичний рух: Діяльність ОУН (бандерівців та мельниківців), створення Української повстанської армії (УПА). Наголосіть на їхніх цілях (боротьба за незалежну Україну) та боротьбі як проти німців, так і проти радянських партизанів.

Наслідки німецької окупації для України:

Колосальні людські втрати: Мільйони загиблих (мирне населення, військовополонені, остарбайтери).

Масштабні руйнування: Знищення міст, сіл, промислових підприємств, інфраструктури. Україна зазнала найбільших руйнувань у Європі.

Економічний занепад: Розграбування та вивезення ресурсів.

Демографічні наслідки: Зниження народжуваності, депортації, зміна етнічного складу деяких територій.

Морально-психологічна травма: Страх, терор, зневага.

Посилення національної свідомості: Боротьба за незалежність під час окупації стала важливим етапом у формуванні української ідентичності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку німецької окупації України. Зазначте, що це був період надзвичайно жорстокого режиму, спрямованого на тотальну експлуатацію ресурсів, знищення населення та перетворення України на колонію. Підкресліть, що окупація залишила глибокий шрам в історії українського народу, завдавши колосальних людських та матеріальних втрат. Водночас, саме під час окупації активізувався український рух Опору, що боровся як проти нацистів, так і проти радянського режиму, утверджуючи прагнення українців до власної незалежної держави.

Варіант №13.

1. Зародження українського козацтва.

2. Скасування кріпосного права в Україні.

3. Розгортання Руху Опору в Україні в роки німецько-радянської війни.

Рекомендації до написання роботи:

1. Відповідь на поставлене питання розпочніть з короткого вступу, в якому зазначте, що одну з найславетніших сторінок в історії України вписало українське козацтво.

Хто ж такі козаки? Звідкіля вони взялися? Коли вперше зустрічаємо термін "козак" і що він означає у перекладі з тюркської мови? На ці питання необхідно дати відповідь, а згодом перейти до розвитку, характерних рис і особливостей українського козацтва. Викристалізуйте низку версій, що пояснюють походження козаків.

Назвавши теорії, дайте кожній з них характеристику.

Зробіть короткий аналіз соціально-економічного і політичного становища українського народу XV-XVI ст. і визначіть основні причини зародження українських козаків. Особливу увагу зверніть на посилення феодалної

експлуатації, закріпачення, наростання релігійного та національного гніту, а також на зростання зовнішньої загрози і постійні набіги кримських татарів і турків.

Вкажіть, що першою письмовою згадкою про українських козаків було повідомлення польського хроніста Бельського про те, що провідниками поляків на Поділлі були козаки. Яким роком датується ця та інші згадки?

Водночас, скориставшись рекомендованою літературою, охарактеризуйте процес зародження і становлення нової верстви українського народу – козацтва. Зазначте, що козацтво як соціальна верства не було однорідним, воно ділилося на запорізьке (низове) та реєстрове. Розкажіть про Дике поле – місце згуртування втікачів – українців, про їх життя, побут, військо. Визначіть, що козаки називали матір'ю, а що батьком і чому.

2. Назвіть основні тенденції розвитку сільського господарства, зазначте, що у першій половині XIX ст. у сільському господарстві домінувало поміщицьке землеволодіння. Проаналізуйте його стан, розкажіть про становище українських селян, їх поділ на державницькі й поміщицькі. Покажіть суть так званої інвентарної реформи 1847-1848 рр. на Правобережній Україні. Визначіть мету реформи і як вона була сприйнята селянами.

Водночас зверніть увагу на зв'язок розвитку сільського господарства з становищем і змінами, які склалися у промисловості. Зазначте, що на початку XIX століття неподільно панувала кріпосницька мануфактура: частково це були державні підприємства, а більшість становили поміщицькі з відсталими механізмами і технологією. Назвіть галузі, які розвивалися у 1820-х роках.

Розкажіть, які позитивні зміни відбулися у промисловості у 1830-х роках. Назвіть українських підприємців, які піднімали українську промисловість.

Підсумовуючи вкажіть на те, що на українській землі в той час існувало два суперечливих, але взаємопов'язаних суспільних явища: криза, занепад, домінування феодальних відносин та структур з одного боку, і становлення нових капіталістичних відносин – з іншого.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду початку радянсько-німецької війни (червень 1941 р.) та швидкої окупації території України німецькими військами. Зазначте, що жорстока окупаційна політика нацистів (економічна експлуатація, масові розстріли, вивезення населення на примусові роботи) викликала широкий опір населення. Підкресліть, що Рух Опору в Україні мав складний, багатовекторний характер, включаючи різні за ідеологією та цілями сили.

Охарактеризуйте основні напрямки та складові Руху Опору в Україні:

I. Радянський партизанський рух та підпілля:

Формування та цілі:

Директиви ЦК ВКП(б) від 29 червня 1941 р. та РНК СРСР від 18 липня 1941 р.: Зазначте, що це були офіційні директиви про створення партизанського руху та підпілля в тилу ворога.

Керівництво: Створення Центрального штабу партизанського руху (ЦШПР) при Ставці Верховного Головнокомандування (травень 1942 р.) та Українського штабу партизанського руху (УШПР) (травень 1942 р.) на чолі з Т. Строчаком. Підкресліть, що рух був суворо централізований та контролювався з Москви.

Цілі: Знищення живої сили та техніки ворога, руйнування комунікацій, розвідка, агітація серед населення. Головна мета – сприяння Червоній армії у визволенні території.

Основні форми діяльності:

Партизанські загони та з'єднання: Опишіть їхню структуру, чисельність. Назвіть відомих командирів:

Сидір Ковпак: Рейди Сумського партизанського з'єднання (Карпатський рейд 1943 р.).

Олексій Федоров: Чернігівсько-Волинське з'єднання.

Михайло Наумов: Рейди по території Лівобережної України.

Підпільні організації: Діяльність у містах, диверсії, саботаж, розвідка, розповсюдження листівок. Назвіть приклади: Київське, Харківське, Одеське підпілля.

"Рейкова війна": Масштабні операції з руйнування залізниць, що мали на меті паралізувати постачання німецьких військ.

Взаємовідносини з місцевим населенням: Опишіть складність цих відносин. З одного боку, підтримка населенням, з іншого – реквізиції продовольства, репресії окупантів у відповідь на дії партизанів.

II. Український націоналістичний рух Опору:

Організація українських націоналістів (ОУН):

Розкол ОУН: Зазначте розкол на ОУН(Б) (Бандери) та ОУН(М) (Мельника) напередодні війни, що зумовило їхню різну тактику.

Цілі: Головна мета – створення незалежної Української Самостійної Соборної Держави (УССД). Боротьба проти всіх окупантів (німецьких та радянських).

Тактика та діяльність:

"Похідні групи" ОУН(Б): Опишіть їхню діяльність улітку 1941 р., спроби організації місцевих адміністрацій.

Проголошення Акту відновлення Української Держави у Львові (30 червня 1941 р.): Зазначте роль С. Бандери та Я. Стецька. Підкресліть, що це викликало негативну реакцію Німеччини, арешти керівництва ОУН(Б).

Українська повстанська армія (УПА): Детально проаналізуйте:

Дата створення: Офіційно – 14 жовтня 1942 р. (День Покрови). Зазначте, що формування УПА почалося раніше, як самооборона населення від німецьких репресій та радянських партизанів.

Керівництво: Головний командир – Роман Шухевич (Тарас Чупринка).

Цілі: Збройна боротьба за незалежність України, проти нацистського та комуністичного режимів.

Основні операції: Боротьба з німцями на Волині та Поліссі, захист українського населення, рейди.

Боротьба на два фронти: Підкресліть, що УПА вела боротьбу одночасно проти німецьких окупантів та радянських партизанів/військ НКВС.

Волинська трагедія: Згадайте про конфлікт між УПА та польським Армією Крайовою на Волині, що призвів до масових жертв серед мирного населення.

III. Інші форми Опору:

Підпільні групи з інших національностей: Єврейський опір у гетто, польські підпільні групи.

Пасивний опір: Саботаж, ухилення від вивезення на примусові роботи, приховування продовольства.

Співпраця та конфлікти між різними течіями Опору: Зазначте, що між радянськими партизанами та українськими націоналістами існували непримиренні ідеологічні розбіжності, що призводило до збройних зіткнень. Обидві сторони розглядали одна одну як ворогів.

Наслідки та значення Руху Опору:

Внесок у перемогу над нацизмом: Дії всіх сил Опору послаблювали окупаційний режим, відволікали німецькі війська, порушували їхні комунікації.

Людські втрати: Рух Опору, особливо партизанський та повстанський, зазнав величезних втрат.

Зміцнення національної свідомості: Боротьба за незалежність у складі УПА стала символом українського прагнення до самостійності.

Формування історичної пам'яті та міфів: Складність та неоднозначність Руху Опору призвели до різних інтерпретацій в історіографії та суспільній свідомості.

Післявоєнна боротьба: Для УПА війна не закінчилася у 1945 році. Вона продовжувала боротьбу проти радянської влади аж до 1950-х років.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку Руху Опору в Україні. Зазначте, що це був складний, багатовекторний феномен, який включав як радянський, так і український націоналістичний компоненти. Хоча ці сили переслідували різні, а часто й протилежні цілі, вони обидві боролися проти нацистської окупації. Підкресліть, що боротьба українського народу проти нацистського режиму була невід'ємною частиною Другої світової війни, а також стала важливою сторінкою в історії боротьби за незалежність України.

Варіант №14

1. Запорізька Січ - центр консолідації українських національних сил, особлива форма національної держави.

2. Судова, військова, освітня та фінансова реформи 60-70 рр. XIX ст.

3. Україна в умовах радянських наступальних операцій. Завершення розгрому нацистів в Україні.

Рекомендації до написання роботи:

1. Важливо підкреслити, що зміни, які нагромаджувались впродовж першої половини ХУІ ст. і в способі життя і в загальному образі пограничного степового добичника-козака, логікою власного розвитку підштовхували до організаційного оформлення козацької спільності. Зазначте, що цей процес здійснювався шляхом створення Запорозької Січі. Де й коли було засновано першу Січ? Як вона називалась? Яка її доля? Розкажіть про засновника Хортицької Січі Дмитра Вишневецького.

Варто перерахувати інші військові укріплення козаків, їх долю. Говорячи про це, необхідно охарактеризувати життя запорожців, устрій і військову організацію Запорозької Січі. Зазначте, що на Запорозжжі існувало своє законодавство, військова та судова влада. Тут була республіканська форма правління. Кожен козак мав право голосу, як у загальній Раді, так в радах паланок, куренів, поселень. Визначіть, які питання розглядалися на козацьких Радах.

Розкажіть про військову організацію, її структуру, про те, що все козацтво очолював гетьман, а запорозьке козацтво – кошовий отаман. Зазначте, що разом з військовим писарем, суддею і обозним, кошовий отаман утворював уряд – кіш Запорозької Січі.

Потребують аналізу і козацькі символи – клейноди – гетьманська булава, печатка, хоругва, пірнач, бунчук та інші.

Розповідаючи про козацьке військо, їх походи, зверніть увагу на багатогранне духовне життя козаків їх освіту, релігію.

Важливим є і те, що поступово виходячи на провідне місце в українському суспільстві, козацтво стало брати дедалі активнішу участь у розв'язанні багатьох болючих питань українського життя на кілька наступних століть, забезпечивши українство тим проводом, який воно втратило внаслідок колонізації України.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду історичного контексту – скасування кріпосного права в 1861 році у Російській імперії. Зазначте, що ця фундаментальна реформа вимагала подальших глибоких перетворень в інших сферах життя суспільства для адаптації до нових соціально-економічних умов та модернізації імперії. Підкресліть, що реформи 1860-1870-х років, хоч і носили ліберальний характер, здійснювалися в умовах самодержавства і мали на меті зміцнення імперії, а не її демократизацію.

Охарактеризуйте основні реформи та їх сутність:

Судова реформа (1864 р.):

Причини: Застаріла, корумпована, неефективна судова система, станове судочинство.

Сутність:

Безстановість: Рівність усіх перед законом, скасування станових судів.

Гласність: Судові засідання були відкритими для публіки.

Змагальність: Введення прокурора (обвинувач) та адвоката (захисник).

Незалежність суддів: Судді отримували гарантії незмінюваності.

Суд присяжних: Введення суду присяжних для розгляду кримінальних справ (хоча його діяльність була обмеженою, особливо в Україні, де часто діяло військове судочинство).

Створення світового суду: Для розгляду дрібних кримінальних і цивільних справ.

Значення та наслідки для України: Загалом позитивний вплив на правосуддя, але з певними обмеженнями (наприклад, ускладнення з українською мовою в судочинстві). Це була одна з найпрогресивніших реформ.

Військова реформа (1860-1870-ті рр., кульмінація – 1874 р.):

Причини: Поразка в Кримській війні (1853-1856 рр.) виявила відсталість російської армії.

Сутність:

Запровадження загальної військової повинності (1874 р.): Скасування рекрутчини. Повинність поширювалася на все чоловіче населення, яке досягло 20 років (з деякими пільгами).

Скорочення термінів служби: До 6 років у сухопутних військах та 7 років на флоті.

Створення військових округів: Для ефективнішого управління.

Модернізація озброєння: Переоснащення армії, впровадження нових видів зброї.

Розвиток військової освіти: Створення військових гімназій, училищ, академій.

Значення та наслідки для України: Збільшення мобілізаційного потенціалу, навчання українців військової справи, що матиме значення для майбутніх подій, але також і їхня інтеграція до загальноімперської армії.

Освітня реформа (1864 р.):

Причини: Низький рівень грамотності, станова обмеженість освіти.

Сутність:

"Положення про початкові народні училища" (1864 р.): Створення системи початкової освіти (дворічні та трирічні школи), що були доступні для всіх станів.

Гімназійна реформа: Поділ гімназій на класичні (гуманітарні) та реальні (з акцентом на природничі науки).

Доступ до вищої освіти мали випускники класичних гімназій.

Університетський статут (1863 р.): Надання університетам певної автономії (виборність ректора, деканів), розширення навчальних програм.

Значення та наслідки для України:

Збільшення кількості навчальних закладів: Сприяло поширенню грамотності.

Обмеження щодо української мови: Незважаючи на загальну лібералізацію, імперська влада продовжувала обмежувати використання української мови в школах та друку (Валуєвський циркуляр 1863 р., Емський акт 1876 р.). Це гальмувало розвиток національної освіти.

Формування української інтелігенції: Зростання освіченого прошарку, що сприяло розвитку національної свідомості.

Фінансова реформа (з 1860 р.):

Причини: Архаїчна, неефективна фінансова система, криза після Кримської війни.

Сутність:

Створення Державного банку (1860 р.): Централізація фінансової системи.

Запровадження єдиної державної скарбниці: Заміна відкупної системи збирання податків.

Публікація державного бюджету: Зростання прозорості.

Акцизне оподаткування: Збільшення ролі акцизів.

Значення та наслідки для України: Модернізація фінансової системи сприяла розвитку капіталістичних відносин, але також посилювала фінансову залежність від центру.

Загальні наслідки реформ для України:

Модернізація суспільства: Прискорення розвитку капіталістичних відносин, формування нових соціальних верств.

Зростання національної свідомості: Незважаючи на обмеження, реформи сприяли формуванню української інтелігенції та розвитку національної ідеї.

Інтеграція в імперську систему: Реформи мали на меті інтегрувати українські землі та населення в єдину імперську систему, що часто супроводжувалося русифікацією.

Суперечливий характер: Реформи були прогресивними, але обмеженими самодержавним режимом, який не допускав політичних свобод та національного самовизначення.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку реформам 1860-70-х років. Зазначте, що це був період значних перетворень, які модернізували Російську імперію та Україну як її частину. Вони сприяли розвитку капіталістичних відносин, формуванню громадянського суспільства та підвищенню освітнього рівня. Однак, ці реформи були непослідовними, обмеженими та не вирішили національного питання, а політика русифікації продовжувала гальмувати розвиток української культури та мови.

3. Розпочніть висвітлення питання з огляду на ситуацію на радянсько-німецькому фронті після Сталінградської битви (лютий 1943 р.) та битви на Курській дузі (липень-серпень 1943 р.). Зазначте, що ці перемоги Червоної армії змінили стратегічну ініціативу на Східному фронті, перейшовши до СРСР. Україна, як ключовий регіон, стала головним театром бойових дій.

Охарактеризуйте основні етапи та операції визволення України:

Початок визволення (кінець 1942 – літо 1943 рр.):

Схід України: Згадайте про визволення частини Донбасу, Луганська та Харкова (операції "Сатурн", Харківська наступальна операція).

Загальна ситуація: Підкресліть, що перші успіхи були змінними, і німці ще чинили сильний опір (наприклад, контрнаступ німців під Харковом у березні 1943 р.).

Битва за Дніпро та визволення Києва (серпень-грудень 1943 р.):

Наступ на Лівобережній Україні: Опишіть швидке просування радянських військ.

Битва за Дніпро: Детально проаналізуйте цю масштабну операцію.

Значення: Перехід Червоної армії через Дніпро був однією з найскладніших військових операцій війни.

"Східний вал": Німецька оборона на Дніпрі.

Форсування Дніпра: Масовий героїзм радянських солдатів, великі втрати (включно з "чорносивитниками" – поспішно мобілізованими українцями).

Визволення Києва: Зазначте дату – 6 листопада 1943 р. Опишіть значення цієї події як символу визволення України.

Зимово-весняні наступальні операції 1944 р.:

Корсунь-Шевченківська операція (січень-лютий 1944 р.): Опишіть "Сталінград на Дніпрі" – оточення та розгром великого угруповання німецьких військ.

Операція "Багратіон" (червень-серпень 1944 р.): Хоча вона стосувалася Білорусі, її успіх полегшив наступ на західних напрямках.

Визволення Правобережної України та Криму: Розвиток наступу, вихід радянських військ до державного кордону СРСР.

Кримська наступальна операція (квітень-травень 1944 р.): Визволення Криму.

Завершення визволення України (літо-осінь 1944 р.):

Львівсько-Сандомирська операція (липень-серпень 1944 р.): Визволення Західної України.

Яссько-Кишинівська операція (серпень 1944 р.): Розгром німецько-румунських військ на півдні України.

Карпатсько-Ужгородська операція (жовтень 1944 р.): Завершення визволення всієї території України, включно із Закарпаттям, яке на той час перебувало у складі Угорщини.

Дата повного визволення України: 28 жовтня 1944 р. (вихід радянських військ на західні кордони УРСР).

Охарактеризуйте особливості та наслідки радянських наступальних операцій в Україні:

Масштабність та жорстокість боїв: Україна стала театром найзапекліших боїв, що призвели до колосальних руйнувань та жертв.

Величезні втрати: Як серед військових (особливо "чорносивитники", які гинули десятками тисяч при форсуванні Дніпра), так і серед мирного населення.

Використання "людського фактора": Радянське командування часто використовувало тактику "лобових атак" та нехтувало життями солдатів заради виконання завдань.

Відновлення радянської влади: На звільнених територіях негайно відновлювалася радянська адміністрація, поверталися довоєнні порядки (колективізація, репресії).

Мобілізація населення: Масова мобілізація чоловіків, які щойно пережили окупацію, до діючої армії.

Початок відбудови: Паралельно з військовими діями розпочиналася відбудова зруйнованого господарства.

Продовження боротьби проти українських націоналістів: На Західній Україні, після вигнання німців, розгорнулася тривала та жорстока боротьба між радянською владою та УПА, яка тривала до 1950-х років.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку завершенню розгрому нацистів в Україні. Зазначте, що визволення України було стратегічно важливим етапом Другої світової війни, що забезпечив перелом на Східному фронті та став запорукою перемоги над нацизмом. Однак, це визволення відбулося надзвичайно високою ціною для українського народу – мільйони життів, тотальні руйнування та відновлення радянського тоталітарного режиму. Підкресліть, що для українців це був період боротьби з подвійним ворогом – нацизмом та радянською владою – що наклало відбиток на подальшу історію України.

Варіант №15

1. Реєстрове козацтво.

2. Розвиток капіталізму в Україні в пореформений період.

3. Україна в період повоєнної відбудови (після Другої світової війни).

Рекомендації до написання роботи:

1. Водночас, скориставшись рекомендованою літературою, охарактеризуйте процес зародження і становлення нової верстви українського народу – козацтва. Зазначте, що козацтво як соціальна верства не було однорідним, воно ділилося на запорізьке (низове) та реєстрове. Розкажіть про реєстрове козацтво, про їх життя, побут, військо.

2. Відповідь на наступне питання, яке пов'язане з соціально-економічним розвитком українських земель розпочніть з аналізу сільського господарства, вказавши на те, що ця галузь економіки була на той час чи не головним сектором економіки, а стан аграрних відносин значною мірою визначав динаміку всього суспільного розвитку. Назвіть основні тенденції розвитку сільського господарства, зазначте, що у першій половині XIX ст. у сільському господарстві домінувало поміщицьке землеволодіння. Проаналізуйте його стан, розкажіть про становище українських селян, їх поділ на державницькі й поміщицькі. Покажіть суть так званої інвентарної реформи 1847-1848 рр. на Правобережній Україні. Визначіть мету реформи і як вона була сприйнята селянами.

Водночас зверніть увагу на зв'язок розвитку сільського господарства з становищем і змінами, які склалися у промисловості. Зазначте, що на початку XIX столітті неподільно панувала кріпосницька мануфактура: частково це були державні підприємства, а більшість становили поміщицькі з відсталими механізмами і технологією. Назвіть галузі, які розвивалися у 1820-х роках.

Розкажіть, які позитивні зміни відбулися у промисловості у 1830-х роках. Назвіть українських підприємців, які піднімали українську промисловість.

Підсумовуючи вкажіть на те, що на українській землі в той час існувало два суперечливих, але взаємопов'язаних суспільних явища: криза, занепад, домінування феодальних відносин та структур з одного боку, і становлення нових капіталістичних відносин – з іншого.

3. Рекомендації до написання 3-го завдання: Україна в період повоєнної відбудови (після Другої світової війни). Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду наслідків Другої світової війни для України. Підкресліть, що Україна зазнала колосальних людських і матеріальних втрат, будучи одним з епіцентрів бойових дій та нацистської окупаційної політики. Наведіть приблизні цифри втрат: мільйони загиблих (військових та цивільних), зруйновані міста і села, знищена промисловість та сільське господарство. Це було найстрашніше десятиліття в історії України.

Охарактеризуйте основні завдання та пріоритети повоєнної відбудови:

Відновлення зруйнованого господарства: Основне завдання – відбудувати промисловість, транспорт, сільське господарство.

Забезпечення життєдіяльності населення: Налагодження постачання продовольства, відновлення житлового фонду.

Зміцнення радянської влади: Відновлення і посилення ідеологічного та політичного контролю, особливо на приєднаних західноукраїнських землях.

Основні напрямки та особливості відбудови в Україні (1945 – початок 1950-х рр.):

Джерела та методи відбудови:

Внутрішні ресурси: Це було головне джерело.

Трудовий ентузіазм і самовіддана праця населення: Розкажіть про "трудові подвиги", "соціалістичні змагання", працю без вихідних, ентузіазм тих, хто пережив війну.

Репарації з Німеччини та її союзників: Хоча репарації були, вони розподілялися централізовано по всьому СРСР. Військові трофеї та демонтоване обладнання з Німеччини та Східної Європи: Частина обладнання була вивезена до СРСР, включаючи Україну.

Примусова праця: Використання праці військовополонених, ув'язнених ГУЛАГу, а також репатріантів.

Форсовані хлібозаготівлі: Продовження вилучення сільськогосподарської продукції з колгоспів для потреб держави (особливо актуально у контексті голоду 1946-1947 рр.).

Відсутність зовнішньої допомоги: СРСР відмовився від участі в "плані Маршалла", що змусило його покладатися виключно на власні ресурси.

Пріоритети відбудови:

Важка промисловість: Головний акцент робився на відновленні металургії, машинобудування, вугільної промисловості (Донбас, Придніпров'я). Це відповідало загальносоюзним інтересам.

Енергетика: Відновлення ДніпроГЕСу.

Транспорт: Відновлення залізниць, мостів.

Ігнорування легкої, харчової промисловості та сільського господарства: Ці галузі фінансувалися за залишковим принципом, що призводило до хронічного дефіциту товарів широкого вжитку та низького рівня життя населення.

Голод 1946-1947 рр. в Україні:

Підкресліть, що це був штучно створений голод, спричинений жорстокою політикою сталінського режиму.

Причини: Надмірні хлібозаготівлі (вилучення до 70% врожаю навіть за несприятливих погодних умов), експорт зерна за кордон, відсутність державної допомоги.

Наслідки: Мільйони жертв (за різними оцінками, до 1 млн осіб). Голод вдарив по регіонах, які щойно пережили війну та окупацію. Це стало трагічним продовженням Голодомору 1932-1933 рр.

Соціальні та політичні аспекти відбудови.

Посилення тоталітарного режиму: Відновлення жорсткого партійного та ідеологічного контролю.

Масові репресії:

Продовження боротьби з українським націоналістичним рухом (УПА) на Західній Україні, що тривала до середини 1950-х рр. (включно з депортаціями).

Репресії проти репатріантів: Мільйони українців, які були оstarбайтерами чи військовополоненими, часто звинувачувалися у "зраді" та піддавалися репресіям, відправлялися до ГУЛАГу.

"Боротьба з космополітизмом", "антисионістська кампанія": Нові хвилі чисток, що мали політичний характер.

Ліквідація Української греко-католицької церкви (УГКЦ) (1946 р.): Насильницьке підпорядкування УГКЦ Російській православної церкві, арешти та репресії духовенства.

Ідеологічна боротьба: Насадження сталінського культу особи, цензура, формування "радянського патріотизму".

Приєднання Закарпаття (1945 р.) та зміни кордонів:

Зазначте, що після війни до УРСР було приєднано Закарпаття (яке раніше входило до Чехословаччини), що завершило об'єднання більшості українських етнічних земель у складі єдиної УРСР.

Обмін територіями з Польщею.

Результати та підсумки відбудови

Відновлення промислового потенціалу: До початку 1950-х років основні промислові підприємства були відновлені, а за деякими показниками навіть перевищили довоєнний рівень.

Урбанізація: Зростання міського населення.

Однак: Відбудова відбувалася надзвичайно високою ціною – мільйони життів, дефіцит продовольства, низький рівень життя, жорстокі репресії. Це було відновлення тоталітарної системи, а не вільний розвиток.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку періоду повоєнної відбудови в Україні. Зазначте, що це був героїчний період відбудови країни з руїн, що здійснювався ціною величезних зусиль і жертв українського народу. Однак, паралельно з відновленням господарства, сталінський режим посилював тоталітарний контроль, провів нові хвилі репресій (включно зі штучним голодом), що зробило цей період надзвичайно складним і трагічним. Україна, незважаючи на відновлення промисловості, залишалася під жорстким диктатом Москви.

Варіант №16

1. Козацько-селянські повстання XVI – XVII ст.

2. Контрреформи 80-90 рр. XIX ст.

3. Відновлення радянської влади в західних областях України.

Рекомендації до написання роботи:

1. Кінець XVI - 20-30 рр. XVII ст. характерні неодноразовими козацько-селянськими виступами: одні з них (1591-1596) були менш тривалими у часі, другі (1625-1638) тривали довго. Але в обох рушійною силою було козацтво.

Назвіть основні причини першої хвилі народних повстань. Згодом, проаналізуйте розвиток подій 1591-1593 рр. під час повстання Криштофа Косинського. Спочатку визначіть привід до цього виступу а також опишіть постать Косинського. Цікавим є подальший хід подій, козацько-селянські походи повстанців по Київщині, Волині, Брацлавщині і частково Поділлі. Варто зупинитися на діях влади і битві під П'яткою і Черкасами.

Підсумовували, студент переходить до наступного повстання 1594-1596 рр. під проводом Северина Наливайка. Розкажіть про ватажка, його воєнні походи до Молдови і про початок боротьби народу з польською шляхтою. Назвіть територію, яку охопило повстання, маневри повстанців і основні битви, в Україні та у Білорусі, перерахуйте соратників Северина Наливайка, їх стосунки на різних етапах боротьби. Більш детально охарактеризуйте бої під Гострим Каменем на Київщині і в урочищі Солониця на Полтавщині. Вкажіть чим закінчилося повстання і яка доля його ватажків, зокрема і Северина Наливайка.

Після поразки обох повстань зазначте, що на протязі майже тридцятилітнього періоду не було великих народних виступів. Визначіть, що сприяло цьому?

Натомість в середині 1620-х років боротьба українців проти поляків знову загострилася. Назвіть причини цього загострення. А згодом перейдіть до аналізу подій того часу і розпочніть з повстання Марка Жмайла. Визначіть його дату, розкажіть про хід повстання, основні битви, про Куруківську угоду. Зазначте, що ця угода була компромісом між поляками та верхівкою козацтва, але вона не задовольнила інтересів більшості повсталих, які змушені були повертатися у кріпацтво, що стало однією з причин наступного виступу народу у 1630р. під проводом Тараса Федоровича (Трясила). Перерахуйте найголовніші події цього повстання, основну увагу зверніть на бої під Переяславом, де центральною подією цього протистояння була так звана “Тарасова ніч”. Цікавою подією 1635р. є розорення фортеці Кодак повстанцями Івана Сулими.

Більш детальнішого аналізу потребують повстання у 1637-1638рр. Назвіть ватажків цих повстань, основні перебіги подій на театрах воєнних сутичок, чим закінчилися ці повстання. Обов'язково проаналізуйте видану польським указом “Ординацію 1638”.

Насамкінець зазначте, що дві хвилі козацько-селянських повстань, які пройшли українськими землями наприкінці XVI у 20-30рр. XVII ст., закінчилися поразками. Вкажіть на причини поразок і в чому полягає значення цих виступів напередодні Визвольної війни українського народу середини XVII ст.

2. Відповідь на питання розпочніть з загальної характеристики української економіки у XIX ст., яка була складовою частиною російської. Вкажіть на її кризовий характер і визначіть причини та характерні риси економічної кризи, яка примусила царизм провести аграрну реформу 1861 р. Вкажіть, які зміни відбулися в українському селі після реформи. підкресліть, що незважаючи на її половинчатість, 1861р. став переломним в житті тепер уже особисто вільних селян, які отримали широкі можливості для активної господарської діяльності, формування капіталістичного товарного виробництва. Подайте конкретні приклади розвитку сільського господарства в II половині XIX ст. у сфері землеволодіння та землекористування, зростання посівних площ, зміни у структурі посівів, в тому числі і технічних культур. Зазначте, що Україна стала головним виробником сільськогосподарської продукції і відігравала значну роль на світовому ринку.

Варто сказати, що реформи 1860-х років відкрили простір для розвитку капіталістичних відносин не тільки у сільському господарстві, але й у промисловості. Охарактеризуйте розвиток цієї галузі економіки. особливу увагу зверніть на промисловий переворот 60-80-х рр. XIX ст., визначіть в чому полягає його суть. Зазначте, що українська промисловість, перебуваючи у руслі загальноімперських економічних тенденцій, водночас через низку обставин (перерахуйте їх), мала свої характерні і суто українські особливості. У чому вони виявилися?

Назвіть основні галузі виробництва, транспортні артерії; прослідкуйте за зростанням міст і зміну їх соціальної структури. Порівняйте розвиток економіки на українських землях у др. пол. XIX ст. зі змінами, які сталися на

початку XX ст. Що було характерним для цього періоду? Розкажіть про Столипінську аграрну реформу, її позитивні і негативні сторони. Закінчуючи відповідь на перше питання, покажіть як розвивалася економіка на теперішній території того регіону, де Ви проживаєте.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду подій 1939-1941 рр. Зазначте, що після укладення Пакту Молотова-Ріббентропа (серпень 1939 р.) та агресії СРСР проти Польщі (вересень 1939 р.), західноукраїнські землі (Галичина, Волинь) були приєднані до УРСР. Це супроводжувалося першою хвилею радянзації, яка включала націоналізацію, колективізацію та репресії. Однак, у червні 1941 р. німецькі війська швидко окупували ці території. Відновлення радянської влади після 1944 р. стало другою, ще більш жорсткою хвилею радянзації.

Охарактеризуйте етапи та передумови відновлення радянської влади:

Визволення західноукраїнських земель (1944 р.):

Львівсько-Сандомирська операція (липень-серпень 1944 р.): Зазначте, що Червона армія в ході цієї операції визволила більшу частину Галичини та Волині.

Карпатсько-Ужгородська операція (жовтень 1944 р.): Завершення визволення Закарпаття.

Дата повного визволення території УРСР (28 жовтня 1944 р.): Підкресліть, що це стало завершенням вигнання нацистів з усієї сучасної території України.

Політичні та економічні цілі СРСР:

Повне інтегрування західних областей в радянську систему: Ліквідація будь-яких проявів "буржуазного націоналізму" та "контрреволюції".

Забезпечення єдиної економічної та політичної системи в СРСР.

Придушення будь-якого опору радянській владі.

Основні напрямки та методи відновлення радянської влади:

Відновлення адміністративно-територіального устрою та органів влади:

Повторне створення радянських партійних та державних структур на всіх рівнях.

Залучення кадрів зі східних областей України та РРФСР.

Форсована колективізація сільського господарства:

Масштабний та насильницький характер: На відміну від першої спроби (1939-1941), цього разу колективізація була ще більш жорсткою та швидкою, адже досвід опору селянства вже був відомий.

"Розкуркулення" та депортації: Детально опишіть вилучення майна, арешти та масові депортації селян, які чинили опір вступу до колгоспів (навіть тих, хто був "куркулем" лише за радянськими критеріями).

Масштаби депортацій: Зазначте, що сотні тисяч людей були вивезені до Сибіру та інших віддалених регіонів СРСР.

Створення колгоспів: Примусове об'єднання селянських господарств.

Індустріалізація та відбудова:

Відновлення та розвиток промисловості регіону, інтеграція її у загальносоюзний економічний комплекс.

Продовження індустріалізації з акцентом на важку промисловість.

Культурна та ідеологічна радянська:

Ліквідація української греко-католицької церкви (УГКЦ):

Львівський собор 1946 р.: Поясніть, що це був інспірований владою "собор", який ухвалив рішення про скасування Берестейської унії та приєднання УГКЦ до Російської православної церкви.

Репресії проти духовенства: Арешти, ув'язнення та розстріли священників та ієрархів УГКЦ (наприклад, митрополит Йосиф Сліпий).

Придушення національної інтелігенції: Репресії проти вчених, письменників, митців, звинувачених у "українському буржуазному націоналізмі".

Насадження радянської ідеології: Через освіту, ЗМІ, культуру.

Русифікація: Посилення русифікаційних процесів, збільшення кількості російськомовних шкіл та установ.

Боротьба проти українського націоналістичного підпілля (ОУН і УПА):

Широкомасштабна збройна боротьба: Зазначте, що УПА, яка боролася за незалежність України, відмовилася скласти зброю і продовжила боротьбу проти радянської влади.

Методи боротьби радянської влади:

Масштабні військові операції: Застосування регулярних військ та НКВС.

Спецоперації: Використання переодягнених підрозділів НКВС, агентурна робота.

Масові репресії проти мирного населення: Депортації родин повстанців, пацифікації сіл, створення фільтраційних таборів.

Пропаганда: Дискредитація націоналістичного руху.

Тривалість боротьби: Підкресліть, що ця боротьба тривала до середини 1950-х років, а окремі вогнища опору зберігалися й довше.

Наслідки відновлення радянської влади в західних областях України:

Повне інтегрування регіону в радянську систему: Ліквідація соціально-економічної та політичної специфіки, яка склалася за попередні століття.

Колосальні людські втрати: Через репресії, депортації, збройну боротьбу.

Трансформація соціальної структури: Знищення традиційного селянства, духовенства, інтелігенції.

Зміна етнографічного складу населення: Завдяки депортаціям та переселенням.

Зміцнення тоталітарного режиму: Насадження страху, придушення будь-якого інакомислення.
Збереження національної свідомості: Незважаючи на жорстокість репресій, українська національна ідея в Західній Україні не була знищена, а перейшла у латентну форму, щоб відродитися у період перебудови.
Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку процесу відновлення радянської влади в західних областях України. Зазначте, що це був період форсованої радянзації, яка супроводжувалася широкомасштабними репресіями, колективізацією та боротьбою проти українського націоналістичного руху. Цей період остаточно інтегрував західноукраїнські землі до складу УРСР, але ціною величезних жертв, що наклало глибокий і трагічний відбиток на історію та долю цього регіону.

Варіант №17

1. Б. Хмельницький - видатний державний і політичний діяч України.
2. Національне - визвольний рух в Україні в 60—90х рр. XIX ст.
3. Суспільно - політичне та культурне життя в Україні наприкінці 40-х – на початку 50-х років XX ст.

Рекомендації до написання роботи:

1. Говорячи про ватажків Визвольної війни, на перше місце поставте Богдана Хмельницького, дайте йому і його діям оцінку.

Потребують значної уваги підготовчі процеси до Визвольної війни, стратегічні завдання Богдана Хмельницького на початковий період боротьби.

Вкажіть на зміни у стратегічному плані Б.Хмельницького, коли це трапилося і в чому вони заключалися, коли вперше гетьман відкрито заявив про побудову суверенної, незалежної держави.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду стану українського національного руху після розгрому Кирило-Мефодіївського товариства (1847 р.). Зазначте, що, незважаючи на репресії, ідеї національного відродження продовжували жити, а реформи 1860-х років (особливо освітня та земська) створили нові умови для його розвитку. Підкресліть, що рух мав переважно культурницький характер, але з елементами політичного осмислення.

Охарактеризуйте основні передумови та чинники розвитку національно-визвольного руху:

Скасування кріпосного права (1861 р.) та ліберальні реформи: Сприяли зростанню соціальної мобільності, формуванню нових верств інтелігенції, розвитку освіти та культурницької діяльності.

Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства: Його ідеї, незважаючи на розгром, продовжували впливати на нове покоління.

"Громадівський рух": Створення таємних і напівлегальних громад, що стали центрами національної діяльності.

Польське повстання 1863-1864 рр.: Його придушення змусило царський уряд посилити тиск на український рух, оскільки українці розглядалися як потенційні союзники поляків.

Основні етапи та напрямки національно-визвольного руху:

- I. 1860-ті роки: Початок "громадівського руху" та перші репресії.

"Стара Громада" в Києві:

Діячі: Володимир Антонович (лідер), Михайло Драгоманов, Павло Чубинський, Микола Лисенко, Михайло Старицький.

Діяльність:

Культурно-просвітницька: Збирання фольклору, видання наукових праць, популяризація української мови.

Журнал "Основа" (1861-1862 рр.): Перший український літературно-науковий місячник у Петербурзі. Опишіть його роль у консолідації української інтелігенції, публікації творів українською мовою.

Валуєвський циркуляр (1863 р.):

Причини: Побоювання царського уряду щодо зростання українського національного руху після Польського повстання, поширення україномовної літератури.

Сутність: Заборона друку наукової, релігійної та навчальної літератури українською мовою. Дозволялися лише художні твори.

Наслідки: Гальмування розвитку української мови та освіти, перехід частини діячів до нелегальної роботи або до Галичини.

- II. 1870-ті роки: Розширення "громадівського руху" та посилення репресій.

Діяльність "громад":

Виникнення нових громад у різних містах України (Одеса, Харків, Чернігів) та за її межами (Петербург).

Продовження культурно-просвітницької роботи, етнографічних досліджень.

Південно-Західний відділ Російського географічного товариства (1873-1876 рр.):

Роль: Став легальним центром українського національного руху, майданчиком для збору та публікації матеріалів.

Діяльність: Організація археологічних з'їздів, збирання фольклору, видання наукових праць.

Емський акт (1876 р.):

Причини: Нова хвиля побоювань царського уряду щодо активізації українського руху, участь українських діячів у міжнародних конгресах.

Сутність: Заборона друку будь-яких книг українською мовою, заборона викладання українською, завезення україномовної літератури з-за кордону, заборона українських театральних вистав та концертів.

Наслідки: Повний розгром українського легального друку та освіти, примусив багатьох діячів емігрувати до Галичини (М. Драгоманов, В. Барвінський) або перейти до підпільної діяльності. Це призвело до посилення ролі Галичини як "українського П'ємонту".

III. 1880-1890-ті роки: Перехід до політизації та радикалізації руху.

Поява нових організацій та діячів:

Братство Тарасівців (1891-1893 рр.): Перша політична організація, яка висунула вимогу повної самостійності України. Діячі: Іван Липа, Микола Міхновський.

Перші політичні партії: Наприкінці XIX ст. починають формуватися перші політичні партії (Револьюційна українська партія (РУП) у 1900 р.).

Розвиток української літератури та науки:

Діяльність І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського та інших, які своїми творами сприяли розвитку національної свідомості.

Наукові праці М. Грушевського, які обґрунтовували окремішність української історії.

Зв'язки з Галичиною: Посилення взаємодії між діячами Наддніпрянщини та Галичини, що сприяло єдності національного руху.

Наслідки та значення національно-визвольного руху 60-90-х рр. XIX ст.:

Збереження та розвиток української національної ідентичності: Незважаючи на жорстокі репресії, рух не був знищений, а продовжував розвиватися.

Формування нової української інтелігенції: Саме цей період створив основу для подальшої боротьби за державність.

Перехід від культурницького до політичного етапу боротьби: Наприкінці століття чітко сформульовані вимоги про державну самостійність.

Розвиток української літературної мови: Через діяльність громад та окремих діячів.

Створення наукової основи українознавства: Фундаментальні праці з історії, етнографії, мовознавства.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку національно-визвольному руху 60-90-х рр. XIX ст. Зазначте, що це був період складного та суперечливого розвитку українського національного руху в умовах посилення імперської політики. Незважаючи на жорстокі репресії та обмеження, рух зумів зберегти та розвинути українську культуру, мову, науку, а також сформулювати політичні вимоги, що стало підґрунтям для боротьби за державність у XX столітті.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду наслідків Другої світової війни для України. Зазначте, що країна зазнала колосальних руйнувань та людських втрат. Після війни розпочалася відбудова господарства, але паралельно з цим сталінський режим посилював тоталітарний контроль та репресії. Підкресліть, що це був період жорсткого ідеологічного тиску та спроб "відбудови" радянського суспільства за довоєнними лекалами.

Охарактеризуйте суспільно-політичне життя:

Посилення тоталітарного режиму та культу особи Сталіна:

"Післявоєнний сталінізм": Зазначте, що після послаблення контролю під час війни, режим Сталіна максимально посилював його.

"Ідеологічна боротьба": Кампанії проти "безрідного космополітизму", "низькопоклонства перед Заходом", "українського буржуазного націоналізму". Ці кампанії були приводом для репресій.

Репресії проти інтелігенції: Продовження розгрому наукової, культурної еліти, звинувачення у "націоналізмі" та "відході від принципів соціалістичного реалізму". Згадайте, наприклад, кампанію проти "Вавилова та вейсманістів-менделістів" у біології (лисенківщина).

"Ленінградська справа", "справа лікарів": Хоча це загальносоюзні справи, вони відображали атмосферу параної та репресій.

Боротьба проти українського націоналістичного підпілля (ОУН і УПА):

Продовження збройної боротьби: Наголосіть, що в західних областях України УПА продовжувала вести збройну боротьбу проти радянської влади до середини 1950-х рр.

Методи радянської влади: Широкомасштабні військові операції, агентурна робота НКВС, депортації населення, створення "виселених" таборів, "чистки" в місцевих партійних та державних органах.

Наслідки: Величезні людські втрати, знищення сіл, масова депортація місцевого населення.

Ліквідація Української греко-католицької церкви (УГКЦ):

Львівський "собор" 1946 р.: Підкресліть, що це був інспірований владою акт, який насильно ліквідував УГКЦ, підпорядкувавши її Російській православній церкві.

Репресії проти духовенства: Арешти, ув'язнення та розстріли священників та ієрархів УГКЦ.

Посилення русифікації:

Впровадження російської мови в управлінні, освіті, ЗМІ.

Збільшення кількості російськомовних шкіл, особливо у великих містах.

Призначення на керівні посади, особливо у західних областях, кадрів зі східних регіонів та РРФСР.

Депортації та табори:

Продовження депортацій "неблагонадійних" елементів (колишні "куркулі", члени родин повстанців, репатріанти).

Розширення мережі ГУЛАГу.

Охарактеризуйте культурне життя:

Доктрина "соціалістичного реалізму":

Тотальний контроль: Всі сфери культури та мистецтва були підпорядковані партійному контролю та ідеологічним догмам.

Тематика: Оспівування "радянської дійсності", "дружби народів", "вождів", героїзму радянських людей у війні та праці.

Заборона будь-яких проявів "формалізму", "космополітизму", "націоналізму": Це призводило до цензури, самоцензури та репресій проти митців.

Боротьба з "українським буржуазним націоналізмом" у культурі:

Погром української інтелігенції: Нова хвиля репресій проти письменників (Ю. Яновський, О. Довженко), істориків, мовознавців, які були звинувачені у "націоналізмі" та "відході від партійної лінії".

Цькування та заборони: Заборона творів, вилучення з бібліотек, замовчування імен.

Освіта та наука:

Відбудова навчальних закладів, але з посиленням ідеологічного контролю.

Розвиток науки, але під тиском ідеології (наприклад, "лісенківщина" у біології).

Мистецтво та література:

Переважання офіційно дозволених тем та стилів.

Створення творів на замовлення партії.

Незважаючи на тиск, існували й внутрішні прояви опору та збереження національної ідентичності (в потаємній творчості).

Загальні наслідки періоду:

Зміцнення тоталітарної системи: Радянська влада остаточно закріпилася в Україні, знищивши будь-який організований опір.

Глибока деформація суспільства: Атмосфера страху, доносів, лицемірства, відсутність свободи.

Колосальні людські втрати: Через репресії та боротьбу з підпіллям.

Гальмування розвитку культури та науки: Посилення ідеологічного контролю стримувало творчість та ініціативу.

Підготовка ґрунту для подальших змін: В умовах "відлиги" (після смерті Сталіна) виявляться наслідки цього періоду жорстокості.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку суспільно-політичному та культурному життю в Україні наприкінці 40-х – на початку 50-х років XX ст. Зазначте, що це був період відновлення радянської влади після війни, який супроводжувався жорстким посиленням тоталітарного контролю, масовими репресіями та ідеологічною боротьбою. Українське суспільство та культура зазнали нового, потужного удару, що мав на меті повне підпорядкування Москві та нівелювання національної ідентичності.

Варіант №18.

1. Основні воєнні дії Визвольної війни 1648-1654 р.р.

2. Соціальне - економічний розвиток України на початку XX ст.

3. Демократичні зміни у суспільно-політичному житті УРСР (середина 50-х - 60-ті роки XX ст.): зміни, наслідки, причини незавершеності.

Рекомендації до написання роботи:

1. Готуючи висвітлення цієї теми зазначте, що у середині XVII ст. на українських землях вибухнула нова хвиля народного гніву, яка не тільки кардинально змінила хід національної історії, а й суттєво вплинула на геополітичний розвиток усієї Європи. Важливим є й те, що ця подія була закономірним явищем, що спрацював комплекс суперечностей, які зробили широкомасштабний народний виступ необхідним і можливим. Студент повинен визначити їх у політичній, національно-релігійній, соціально-економічній і психологічній сферах. Охарактеризуйте основні рушійні сили, характер і завдання Визвольної війни українського народу середини XVII ст. Назвіть, що стало приводом до початку війни. Користуючись новітньою історичною літературою визначіть хронологічні рамки Визвольної війни (1648-1676рр.). Говорячи про ватажків Війни, на перше місце поставте Богдана Хмельницького, дайте йому і його діям оцінку.

Потребують значної уваги підготовчі процеси до Визвольної війни, стратегічні завдання Богдана Хмельницького на початковий період боротьби.

Розповідь про хід Визвольної війни розпочніть з українсько-татарських перемовин і першої битви під Жовтими Водами. Згодом проаналізуйте подальші події на театрах воєнних сутичок. Розкажіть про бої під Корсунем, Пилявцями, Львовом. Зверніть увагу на повстання народних мас по всій Україні.

Вкажіть на зміни у стратегічному плані Б.Хмельницького, коли це трапилося і в чому вони заключалися, коли вперше гетьман відкрито заявив про побудову суверенної, незалежної держави.

Опишіть події літа 1649 р., битви під Збаражем і Зборовим. Визначіть, чому Богдан пішов на підписання Зборівської угоди. Назвіть умови договору між козаками і поляками.

Підписавши мир, Б. Хмельницький всі свої зусилля докладає для розбудови держави.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду місця України у складі Російської імперії на початку XX століття. Зазначте, що українські землі, незважаючи на відсутність власної державності, відігравали ключову роль в економіці імперії завдяки своїм природним ресурсам (чорноземи, вугілля, залізна руда) та вигідному

географічному положенню. Підкресліть, що це був період інтенсивного, але суперечливого розвитку, характерного для капіталістичної епохи.

Охарактеризуйте основні особливості соціально-економічного розвитку:

I. Промисловість:

Інтенсивний розвиток, але з диспропорціями:

Галузева структура: Переважання важкої промисловості (вугільна, металургійна, машинобудівна). Зазначте, що Україна перетворилася на головну промислову базу імперії за цими галузями.

Центри промисловості: Детально опишіть промислові регіони:

Донбас: Основний вугільний басейн, центр металургії.

Криворіжжя: Головний центр залізорудної промисловості.

Придніпров'я: Металургія, машинобудування.

Харків, Київ, Одеса, Катеринослав (Дніпро): Важливі машинобудівні та промислові центри.

Високі темпи зростання: Темпи промислового зростання в Україні були вищими за середньоімперські.

Формування монополій:

Картелі та синдикати: Зазначте, що на початку XX ст. відбувався процес концентрації виробництва та капіталу.

Поява великих монополій (наприклад, "Продамет", "Продуголь"), які контролювали значну частину видобутку та виробництва.

Іноземний капітал: Підкресліть, що значна частина капіталу в промисловості України була іноземною (французький, бельгійський, німецький, англійський). Це свідчило про залежність економіки.

Нерівномірність розвитку:

Промисловість розвивалася інтенсивно, але сільське господарство залишалося відсталим.

Географічні диспропорції: Розвиток переважно на півдні та сході, тоді як центральні та північні регіони залишалися аграрними.

II. Сільське господарство:

Аграрне перенаселення та "земельний голод":

Криза аграрного сектора: Незважаючи на багатство чорноземів, сільське господарство страждало від низького рівня агротехніки, збереження поміщицького землеволодіння та малоземелля селян.

"Відрізки": Результат реформи 1861 року, що зменшили селянські наділи.

Зростання товарності: Розвиток товарного зернового виробництва, орієнтованого на експорт, але це не покращувало становища більшості селян.

Столипінська аграрна реформа (з 1906 р.):

Мета: Руйнування селянської общини, створення прошарку заможних селян (фермерів), які б стали опорою влади.

Сутність: Дозвіл на вихід з общини, закріплення землі у приватну власність, створення хуторів та відрубів, переселення селян на вільні землі (Сибір, Далекий Схід).

Наслідки для України: Реформа мала більший успіх в Україні, ніж у центральних губерніях Росії. Зросла кількість заможних селян, поглибилося розшарування на селі, але проблему аграрного перенаселення не вирішила.

III. Соціальні зміни:

Формування нових класів:

Промисловий пролетаріат: Зростання робітничого класу, переважно російського або російськомовного, зі східних губерній. Важкі умови праці та життя, низька зарплата.

Національний склад робітників: Переважання неукраїнського населення, що створювало певні проблеми для українського національного руху.

Українська інтелігенція: Зростання її кількості, підвищення національної свідомості, яка ставала рушійною силою національного руху.

Формування буржуазії: Зростання прошарку української та неукраїнської буржуазії.

Погіршення соціальних умов:

Аграрне перенаселення: Надлишок робочої сили на селі, що призводило до бідності та міграції.

Масові заробітки та еміграція: Трудова еміграція до Сибіру, Далекого Сходу, а також за кордон (Північна та Південна Америка) у пошуках кращих умов життя.

IV. Особливості розвитку західноукраїнських земель (у складі Австро-Угорщини):

Аграрний характер: Переважно сільськогосподарський регіон.

Високий рівень аграрного перенаселення: Найбільше на європейському континенті.

Масова еміграція: До США, Канади, Бразилії.

Слаборозвинена промисловість: Основні промислові галузі – нафтовидобуток (Борислав), лісова, соляна.

Відсталість від Наддніпрянщини: Економічно західноукраїнські землі були менш розвинені.

Наслідки та значення соціально-економічного розвитку на початку XX ст.:

Перетворення України на індустріально-аграрний регіон: Важлива частина імперії.

Поглиблення соціальних протиріч: Між робітниками та підприємцями, селянами та поміщиками, а також національні суперечності.

Формування модерної української нації: Розвиток економіки та соціальних змін сприяв формуванню нових верств населення, які стали носіями національної ідеї.

Залежність від іноземного та російського капіталу: Україна залишалася сировинним придатком та ринком збуту для імперії.

Створення передумов для революційних подій: Наростання соціальної напруги та національних прагнень.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку соціально-економічному розвитку України на початку XX ст. Зазначте, що це був період швидкої капіталістичної модернізації, яка перетворила Україну на один з провідних промислових регіонів Російської імперії. Однак, цей розвиток був суперечливим: він супроводжувався значними соціальними проблемами (аграрне перенаселення, важкі умови праці), посиленням експлуатації, залежністю від іноземного капіталу та збереженням колоніального статусу українських земель.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду "післявоєнного сталінізму" (кінець 1940-х – початок 1950-х рр.). Підкресліть, що це був час тотального контролю, масових репресій, ідеологічного тиску та значного погіршення умов життя. Смерть Сталіна (березень 1953 р.) стала каталізатором для змін, які згодом отримали назву "хрущовська відлига".

Охарактеризуйте причини початку демократичних змін:

Смерть Й. Сталіна (1953 р.): Усунення диктатора, який тримав усю систему під повним контролем.

Боротьба за владу в Кремлі: Спадкоємці Сталіна (Маленков, Берія, Хрущов) потребували підтримки суспільства та прагнули дистанціюватися від сталінських злочинів.

Криза тоталітарної системи: Неефективність сталінської моделі управління, що виявилася у стагнації економіки, масовому незадоволенні населення.

Прагнення до модернізації: Розуміння необхідності певних реформ для подальшого розвитку СРСР.

Вимоги суспільства: Накопичене незадоволення масовими репресіями та низьким рівнем життя.

Основні зміни у суспільно-політичному житті УРСР (середина 1950-х – 1960-ті рр.):

Десталінізація:

XX з'їзд КПРС (лютий 1956 р.): Доповідь М. Хрущова "Про культ особи та його наслідки".

Сутність: Засудження культу особи Сталіна та його злочинів (масові репресії).

Наслідки для України: Початок реабілітації незаконно репресованих (особливо діячів "розстріляного відродження", жертв колективізації, політичних в'язнів). Звільнення частини політв'язнів з ГУЛАГу.

Зниження інтенсивності репресій: Хоча повного припинення репресій не було, їх масштаби значно скоротилися.

Повернення деяких імен: Дозволено видавати твори раніше заборонених письменників.

Послаблення ідеологічного тиску:

Відновлення періодичних видань, розвиток кінематографу: Поява "шістдесятників" – нового покоління української інтелігенції.

Дещо більша свобода висловлювань: Хоча й у дозволених рамках.

Розвиток культури: Поява яскравих постатей у літературі, кіно, мистецтві (В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, С. Параджанов).

Зміни в управлінні економікою:

Створення раднаргоспів (1957 р.): Децентралізація управління промисловістю, що дало УРСР більше самостійності в управлінні економікою.

Зростання ролі УРСР в економіці СРСР: Україна продовжувала бути одним з провідних промислових та аграрних регіонів.

Соціальна сфера:

Підвищення рівня життя: Збільшення зарплат, пенсій, будівництво житла (хрущовки).

Розширення прав колгоспників: Запровадження паспортів, дозволи на переїзд до міст.

Національне питання:

Передача Кримської області до складу УРСР (1954 р.): Зроблено з нагоди 300-річчя Переяславської ради.

Повернення української мови у деякі сфери: Хоча русифікація продовжувалася, з'явилися спроби розширити використання української мови.

Зростання національної свідомості: Активізація діяльності української інтелігенції, поява дисидентського руху (хоча це вже кінець періоду).

Наслідки демократичних змін:

Ослаблення страху та терору: Люди почали дихати вільніше, з'явилася надія на зміни.

Відновлення історичної пам'яті: Повернення імен репресованих, часткове переосмислення історії.

Формування дисидентського руху: Поява відкритого виклику радянській системі (І. Світличний, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко).

Економічні та соціальні покращення: Зростання матеріального добробуту населення.

Зміцнення позицій УРСР у СРСР: Певне розширення автономії.

Причини незавершеності демократичних змін:

Опір консервативної частини партійного апарату: Бюрократія, яка боялася втратити владу та привілеї.

Обмеженість ідеології Хрущова: Сам Хрущов був частиною системи і не прагнув до повного демонтажу тоталітаризму чи реального суверенітету республік. Він вважав, що необхідно лише "очистити" соціалізм від сталінських перекозів.

Відсутність політичної плюралізму: Комуністична партія залишалася єдиною керівною та спрямовуючою силою.

Жорстоке придушення будь-яких проявів "націоналізму" та "інакомислення": Незважаючи на деєсталінізацію, будь-які спроби вийти за межі дозволеної критики каралися.

Відставка М. Хрушова (1964 р.): Стала символом згорання "відлиги" та переходу до періоду "застою".

Чехословацька криза 1968 р.: Придушення "Празької весни" показало неспроможність системи до лібералізації та посилення тоталітарного контролю.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку демократичним змінам у суспільно-політичному житті УРСР середини 1950-х – 1960-х років. Зазначте, що це був період "відлиги", який приніс значне послаблення тоталітарного тиску, часткову реабілітацію жертв репресій, певні економічні та соціальні покращення. Ці зміни сприяли зростанню національної свідомості та появи дисидентського руху. Однак, вони були непослідовними, обмеженими та не торкнулися основ тоталітарної системи, що призвело до їх згорання та переходу до періоду "застою".

Варіант № 19

1. Україно-російський договір 1654 року.

2. Суспільно-політичні рухи та розвиток національного руху в Україні на початку XX ст.

3. Реформування промисловості і сільського господарства УРСР в другій половині 50-х - середині 60-х рр. XX ст.

Рекомендації до написання роботи:

1. Підкресліть, що в умовах загострення внутрішніх і, особливо, зовнішніх проблем, перед Б. Хмельницьким постає необхідність пошуку нового військово-політичного союзника. Назвіть країни з якими можна було б укласти новий договір. Обґрунтуйте, чому Б. Хмельницький зупинився на північному сусіді. Розкажіть про хід переговорів і чим вони закінчилися. Дайте оцінку рішенням Переяславської Ради і Березневим статтям. Перерахуйте військових, політичних і релігійних діячів України, які не погодилися на союз з Москвою. Висловіть свою думку з приводу українсько-московського договору.

Закінчуючи роботу, зробіть загальний підсумок, щодо результатів Національно-визвольної війни.

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Суспільно-політичні рухи та розвиток національного руху в Україні на початку XX ст.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду загальної ситуації в Російській імперії та на українських землях на початку XX століття. Зазначте, що це був період глибоких соціально-економічних суперечностей, які вилилися у революційні події. На тлі цих подій активізувалися різноманітні суспільно-політичні рухи, серед яких ключове місце займав український національний рух, що еволюціонував від культурницького до політичного етапу.

Охарактеризуйте основні фактори, що впливали на розвиток суспільно-політичних рухів:

Криза самодержавства: Нездатність імперського уряду вирішити нагальні соціальні та національні проблеми.

Соціальні протиріччя: Наростання невдоволення робітників (важкі умови праці, низька зарплата), селян (малоземелля, поміщицьке землеволодіння), інтелігенції (відсутність політичних свобод).

Національне питання: Посилення національного гніту та русифікації, що стимулювало розвиток національних рухів.

Вплив європейських ідей: Поширення ідей соціалізму, націоналізму, лібералізму.

Основні суспільно-політичні рухи та партії в Україні:

I. Український національний рух:

Формування політичних партій:

Революційна українська партія (РУП, 1900 р.): Перша українська політична партія в Наддніпрянщині.

Ідеологія: Спочатку соціалістична, з часом трансформувалася.

"Самостійна Україна" (М. Міхновський, 1900 р.): Зазначте, що це був маніфест РУП, який вперше чітко проголошував ідею повної державної самостійності України.

Розкол: Розділення на УСДРП (українська соціал-демократична робітничка партія) та УНП (українська народна партія).

Українська соціал-демократична спілка ("Спілка", 1904 р.): Автономістська течія, що входила до РСДРП.

Українська демократично-радикальна партія (УДРП, 1905 р.): Об'єднання УРП та УДП.

Ідеологія: Ліберально-демократична, еволюційна, орієнтована на автономію України.

Діяльність до Революції 1905-1907 рр.:

Переважно культурно-просвітницька діяльність, видання підпільних видань, агітація.

Підготовка до майбутніх змін, формування кадрів.

Роль Революції 1905-1907 рр.:

Послаблення цензури: Дозволило друкувати українською мовою газети, книги, відкривати українські товариства.

"Просвіти": Масове створення товариств "Просвіта", які займалися поширенням освіти, культури, українського слова.

Діяльність у Державних Думах: Утворення українських фракцій, які висували вимоги автономії України, національних прав.

Формування національних організацій: Студентські, професійні, культурні.

Період реакції (після 1907 р.):

Згортання демократичних свобод: Посилення репресій, придушення українського руху.

Заборона українських організацій, друку: Знову посилення русифікації.

Діяльність "товариства українських поступовців" (ТУП, 1908 р.):

Мета: Координація українського руху в умовах реакції, боротьба за національно-культурні права, автономію.

Тактика: Легальні форми боротьби, просвітницька діяльність.

Члени: М. Грушевський, С. Єфремов та ін.

II. Загальноросійські політичні партії в Україні:

Російські ліберальні партії (кадети, октябристи):

Ідеологія: Обмежена демократизація, конституційна монархія, збереження єдиної та неподільної імперії.

Національне питання: Переважно ігнорували або виступали проти автономії України.

Вплив: Мали підтримку серед російськомовного міського населення та частини інтелігенції.

Російські революційні партії (соціал-демократи, есери):

Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП – більшовики, меншовики):

Ідеологія: Марксизм, класова боротьба, соціалістична революція.

Національне питання: Переважно ігнорували, пропонуючи "пролетарський інтернаціоналізм", що на практиці означало централізм.

Діяльність: Активна робота серед робітників, організація страйків.

Партія соціалістів-революціонерів (есери):

Ідеологія: "Селянський соціалізм", терор, аграрні перетворення.

Національне питання: Мало уваги приділяли.

Вплив: Значна підтримка серед селянства.

III. Інші національні рухи:

Єврейські партії: Бунд (соціалістична), сіоністські організації.

Польські партії: Орієнтовані на відновлення польської державності.

Ці рухи також діяли в Україні, що свідчило про багатонаціональний склад суспільства.

Наслідки та значення:

Політизація українського руху: Перехід від просвітницької діяльності до чіткого формулювання політичних вимог, включаючи самостійність.

Зростання національної свідомості: Активізація культурної та політичної діяльності сприяла її поширенню.

Підготовка кадрів: Формування нового покоління українських політичних лідерів.

Розмежування сил: Чітке ідеологічне та програмне розмежування між українськими, російськими та іншими національними партіями.

Створення передумов для Української революції 1917-1921 рр.: Активізація всіх цих рухів свідчила про неминучість великих змін.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку суспільно-політичним рухам та розвитку національного руху в Україні на початку XX ст. Зазначте, що це був динамічний період, коли на тлі загальноімперських кризових явищ активно формувалися та діяли різноманітні політичні сили. Український національний рух, незважаючи на жорсткі репресії, зумів еволюціонувати від культурницької до політичної фази, сформувати власні партії та чітко окреслити вимоги щодо національно-територіальної автономії або навіть самостійності, що стало підґрунтям для майбутніх революційних подій та боротьби за українську державність.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду стану економіки СРСР та УРСР на момент смерті Сталіна (1953 р.). Зазначте, що, незважаючи на повоєнну відбудову, радянська економічна модель (централізоване планування, жорсткий адміністративний контроль, пріоритет важкої промисловості) демонструвала свою неефективність, особливо в сільському господарстві. Наростали диспропорції, знижувалися темпи зростання. Це стало причиною для пошуку нових шляхів розвитку, що отримали назву "хрущовські реформи".

Охарактеризуйте причини необхідності реформування:

Криза сталінської економічної моделі: Неефективність жорсткого централізованого управління, надмірна бюрократизація.

Низький рівень життя населення: Хронічний дефіцит товарів широкого вжитку, низькі зарплати, відсутність паспортів у колгоспників.

Відставання сільського господарства: Кризовий стан, нездатність забезпечити країну продовольством.

Необхідність модернізації: Прагнення Хрущова довести переваги соціалістичної системи, конкурувати з Заходом.

Десталінізація: Певне послаблення ідеологічного тиску створило умови для економічних експериментів.

I. Реформування промисловості:

Децентралізація управління (1957 р.):

Сутність: Ліквідація більшості галузевих міністерств у Москві. Створення територіальних рад народного господарства (раднаргоспів) – в Україні їх було понад 10.

Мета: Наблизити управління до підприємств, підвищити ефективність, усунути галузеву роз'єднаність, краще використовувати місцеві ресурси.

Наслідки для України:

Позитивні: Певне зростання самостійності УРСР в економічному управлінні, краще врахування місцевих особливостей, покращення міжгалузевої координації на місцях.

Негативні: Порушення єдиного технічного та інвестиційного розвитку галузей, поява місцевого "місництва", дублювання функцій, надмірна кількість управлінських одиниць.

"Наздогнати і перегнати Америку!": Опишіть гасла, що відображали амбіції Хрущова.

Зміни в плануванні: Спроби перейти від жорстких "валунових" показників до комплексних.

Фінансування: Збільшення інвестицій у промисловість, але все ще пріоритет важкої промисловості.

Підсумки реформ у промисловості: Початковий сплеск зростання, але згодом реформи виявилися неефективними через незмінність командно-адміністративної системи та відсутність ринкових механізмів. Раднаргоспи були ліквідовані наприкінці правління Хрущова.

II. Реформування сільського господарства:

"Відлига" для колгоспників:

Скорочення податків на присадибні ділянки: Збільшення стимулів для особистих господарств.

Продаж техніки колгоспам (1958 р.): Ліквідація МТС (машинно-тракторних станцій), техніка перейшла у власність колгоспів. Мета – підвищити відповідальність колгоспів, але часто техніка була несправною, а коштів на ремонт бракувало.

Видача паспортів колгоспникам (з 1974 р., але процес розпочався раніше): Дозволило їм вільно пересуватися та змінювати місце проживання.

Збільшення закупівельних цін: Зробило виробництво більш вигідним.

Амбітні, але провальні кампанії:

"Кукурудзяна кампанія": Масове запровадження кукурудзи як "королеви полів" навіть у регіонах, де вона не могла давати високих врожаїв. Мета – вирішити проблему кормів та хліба.

"Освоєння цілинних земель" (з 1954 р.): Хоча основні цілинні землі були в Казахстані та Сибіру, Україна була донором кадрів та техніки. Відволікання ресурсів від українських чорноземів.

"М'ясо-молочна кампанія": Обіцянки "наздогнати США за м'ясом і молоком на душу населення", які призвели до "приписок" та масового забою худоби.

Примусові методи: Незважаючи на деяку лібералізацію, збереження командно-адміністративних методів, тиску на колгоспників.

Наслідки реформ:

Позитивні:

Певне економічне зростання: Зростання обсягів промислового виробництва, покращення ситуації в сільському господарстві на початку реформ.

Підвищення рівня життя населення: Зростання доходів, вирішення житлового питання (хрущовки).

Зростання національної самосвідомості: Розширення економічної автономії УРСР у рамках раднаргоспів сприяло зростанню національних кадрів.

Негативні та причини незавершеності:

Непослідовність та незавершеність: Реформи були половинчастими, не торкалися основи командно-адміністративної системи. Хрущов не ризикував демонтувати тоталітаризм.

Волюнтаризм та суб'єктивізм: Прийняття рішень без належного наукового обґрунтування (наприклад, "кукурудзяна кампанія").

Опір бюрократії: Партійний та державний апарат, який боявся втратити контроль.

Збереження ідеологічного диктату: Будь-які спроби вийти за межі дозволеної критики каралися.

Відсутність ринкових механізмів: Незважаючи на децентралізацію, економіка залишалася плановою, без конкуренції та приватної власності.

Дисбаланс розвитку: Продовження пріоритету важкої промисловості над легкою та сільським господарством.

Відставка М. Хрущова (1964 р.): Призвела до згорання більшості реформ та переходу до періоду "застою".

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку реформуванню промисловості та сільського господарства в УРСР у другій половині 1950-х – середині 1960-х рр. Зазначте, що це була спроба модернізувати радянську економіку та підвищити рівень життя населення після сталінської епохи. Хоча ці реформи принесли певні позитивні зміни (реабілітація, зростання добробуту), вони були непослідовними, волюнтаристськими та не змогли змінити сутність командно-адміністративної системи. Це стало причиною їхньої незавершеності та згорання, що в подальшому призвело до стагнації економіки СРСР та УРСР.

Варіант №20

1. Формування української державності в ході Визвольної війни 1648 - 1654рр.

2. Революція 1905-1907 рр. і розгортання подій в Україні.

3. Культура і духовне життя в Україні в другій половині 50-х-середині 60-х рр. XX ст. Зародження дисидентського руху в Україні.

Рекомендації до написання роботи:

1. Підписавши мир, Б. Хмельницький всі свої зусилля докладає для розбудови держави. Визначіть назву Козацької держави, її адміністративно-територіальний устрій, столицю, територію, кількість полків у 1649-1650 рр., чисельність населення.

Зазначте, що формально основним органом влади була Військова (генеральна) рада, яка вирішувала військові, політичні, господарські, правові та інші питання, але вона не була постійно діючою, до того ж Б.Хмельницький з метою зміцнення гетьманської влади частіше скликав старшинську раду.

Підкресліть, що гетьман був главою Війська Запорозького, він очолював уряд, був головнокомандувачем, скликав ради, видав фінансами, керував зовнішньою політикою, видавав універсали. Скажіть, які органи влади діяли на місцях.

Охарактеризуйте фінансову сферу держави, її керівника, головну увагу зверніть на процес формування і зростання армії, назвіть талановитих воєначальників, її чисельність. Потребує деталізації дипломатична діяльність, налагодження контактів, як з сусідніми державами, так і далекими (Венеція, Швеція).

Отже в процесі боротьби у світогляді козацької еліти відбувається еволюція від ідей козацької автономії до створення незалежної держави. Згодом посилюються тенденції переростання демократії в авторитаризм, а республіки в монархію.

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Революція 1905-1907 рр. і розгортання подій в Україні.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду причин революції в Російській імперії на початку XX століття. Зазначте, що імперія перебувала у стані глибокої кризи, спричиненої низкою чинників:

Збереження самодержавства: Відсутність політичних свобод, парламентаризму, репресій.

Аграрне питання: Збереження поміщицького землеволодіння, малоземелля селян, аграрне перенаселення.

Робітниче питання: Важкі умови праці, низькі зарплати, відсутність соціального захисту.

Національне питання: Політика русифікації, придушення національних рухів, відсутність автономії.

Російсько-японська війна (1904-1905 рр.): Невдала війна, що посилювала невдоволення в суспільстві та підірвала авторитет влади.

Підкресліть, що Україна, як невід'ємна частина імперії, відчувала на собі всі ці проблеми, що зумовило її активну участь у революційних подіях.

Охарактеризуйте основні етапи та форми розгортання революції в Україні:

I. Початок революції та її особливості в Україні (січень-вересень 1905 р.):

"Кривава неділя" (9 січня 1905 р. в Петербурзі): Стала поштовхом до початку революції.

Робітничий рух:

Масові страйки: Відбулися у великих промислових центрах України (Катеринослав, Харків, Київ, Одеса, Миколаїв). Наведіть приклади страйків робітників.

Вимоги: Економічні (покращення умов праці, підвищення зарплати) та політичні (свободи, демократизація).

Створення робітничих рад: Виникнення органів робітничого самоврядування.

Селянський рух:

Масові виступи: Захоплення поміщицьких земель, підпали маєтків, відмова від сплати податків.

Особливості: Затяжний, але менш організований характер. Вимоги – земля, ліквідація поміщицького землеволодіння.

Виступи у військах:

Повстання на панцернику "Потьомкін" (червень 1905 р. в Одесі): Детально опишіть це повстання як символ початку революції в армії та на флоті.

Повстання на крейсері "Очаків" під керівництвом П. Шмідта (листопад 1905 р. у Севастополі).

Повстання саперів у Києві (листопад 1905 р.).

II. Кульмінація революції (жовтень-грудень 1905 р.):

Всеросійський жовтневий політичний страйк (жовтень 1905 р.):

Масовий характер: Охопив усю імперію, паралізувавши транспорт та промисловість.

Маніфест 17 жовтня 1905 р. ("Про вдосконалення державного порядку"):

Зміст: Проголошення громадянських свобод (слова, совісті, зборів, спілок), створення Державної Думи як законодавчого органу, розширення виборчих прав.

Наслідки для України:

Легалізація українських політичних партій та громадських організацій: Поява "Просвіт", українських газет і журналів.

Активізація українського національного руху: Відкриття українських клубів, театрів, товариств.

Збройні повстання (грудень 1905 р.):

Найбільші повстання в Москві та інших містах, що були придушені владою. В Україні також були збройні сутички.

III. Згорання революції та період реакції (1906-1907 рр.):

Діяльність Державних Дум:

Українські фракції: Утворення українських фракцій (Українська парламентська громада у I та II Державних Думах).

Вимоги: Автономія України, національні права, вирішення аграрного питання.

Результати: Обмежений успіх через опір уряду та розпуск Дум.

Згорання свобод: Поступове посилення репресій, придушення революційного руху.

Національні погроми:

"Чорносотенні" організації: Активізація праворадикальних сил (Союз російського народу, Союз Михайла Архангела), які організовували єврейські та українські погроми за підтримки влади.

Масові вбивства: Тисячі жертв, особливо серед єврейського населення.

Наслідки та значення революції для України:

Часткова лібералізація: Отримання певних політичних свобод (хоча і обмежених), що дозволило легалізувати український рух.

Розвиток української політичної думки: Чіткіше формулювання вимог автономії та самостійності.

Зростання національної свідомості: Активізація "Просвіт", українського друку, театру.

Формування нових політичних сил: Зміцнення українських політичних партій.

Аграрна реформа Столипіна: Хоча й не була прямою вимогою революції, вона стала наслідком її, спрямованою на вирішення аграрного питання та зміцнення опори царизму на селі.

Уроки революції: Досвід боротьби, який буде використаний у наступній Українській революції 1917-1921 рр.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку Революції 1905-1907 рр. та її розгортанню в Україні. Зазначте, що це була перша масштабна демократична революція в Російській імперії, яка мала великий вплив на українські землі. Вона, хоча й не призвела до повалення самодержавства чи вирішення всіх соціальних проблем, створила умови для легалізації українського національного руху, зростання національної свідомості та формування нових політичних сил, що стало важливим кроком на шляху до боротьби за українську державність.

3. Розпочніть висвітлення питання з огляду на період після смерті Й. Сталіна (1953 р.) та XX з'їзду КПРС (1956 р.). Зазначте, що ці події поклали початок "хрущовській відлизі" – періоду відносного послаблення тоталітарного режиму, десталінізації та певної лібералізації суспільного життя. Ця "відлига" значно вплинула на культурне та духовне життя в Україні, але водночас призвела до зародження дисидентського руху, який прагнув більших свобод та дотримання прав людини.

Охарактеризуйте основні зміни в культурному та духовному житті:

I. Десталінізація в культурі:

Реабілітація та повернення імен:

Жертви репресій: Посмертна реабілітація тисяч діячів культури, науки, мистецтва, репресованих у 1930-1940-х рр. (наприклад, М. Хвильовий, Л. Курбас, М. Зеров, В. Свідзинський).

Відновлення творів: Повернення до читача та глядача раніше заборонених творів.

Розширення тематики та стилів у мистецтві:

Кінематограф: Поява яскравих фільмів, які відійшли від канонів "соціалістичного реалізму" (наприклад, фільми О. Довженка, С. Параджанова – "Тіні забутих предків").

Література: Поява нових імен та творів, що відображали складність людських почуттів, критикували суспільні явища (наприклад, В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, М. Вінграновський). Це покоління отримало назву "шістдесятники".

Образотворче мистецтво: Певне відхилення від канонів офіційного мистецтва.

Розвиток освіти та науки:

Збільшення кількості шкіл, ВНЗ.

Зростання кількості наукових установ.

Однак, ідеологічний контроль залишався значним.

II. Зміни в ідеологічній сфері та їх обмеження:

Послаблення цензури: Деяке розширення дозволених тем, публікація раніше "незручних" матеріалів.

"Відлига" як контрольований процес: Зазначте, що свободи давалися "зверху" і мали чіткі межі. Будь-який вихід за ці межі жорстко придушувався.

Продовження русифікації: Незважаючи на загальну "відлигу", політика русифікації продовжувалася, особливо у сфері освіти та діловодства.

III. Зародження дисидентського руху в Україні:

Передумови та причини:

Наслідки десталінізації: Послаблення страху, доступ до інформації про сталінські злочини, реабілітація – все це створило підґрунтя для критичного осмислення радянської дійсності.

Національне питання: Посилення русифікації, ігнорування національних прав, що викликало невдоволення української інтелігенції.

Прагнення до більших свобод: Розуміння обмеженості "відлиги", бажання справжньої демократизації та дотримання прав людини.

Вплив світових подій: Боротьба за права людини у світі.

"Шістдесятники" як ядро дисидентства:

Сутність: Нове покоління української інтелігенції, яке виступило за відродження української культури, мови, за демократизацію суспільства. Вони були першими, хто відкрито виступив з критикою режиму.

Діячі:

Іван Світличний: Літературознавець, критик, правозахисник.

Василь Симоненко: Поет-лірик, який у своїх творах висловив глибоку національну свідомість.

Алла Горська: Художниця, одна з авторів мозаїк у Києві, що мали національний характер.

Леся Танюк: Режисер, культурний діяч.

Іван Дзюба: Літературний критик, автор праці "Інтернаціоналізм чи русифікація?".

В'ячеслав Чорновіл: Журналіст, правозахисник.

Левко Лук'яненко: Юрист, засновник Української робітничо-селянської спілки (УРСС), яка виступала за вихід України зі складу СРСР.

Форми діяльності дисидентів:

Самвидав: Поширення нелегальної літератури, статей, поезій.

Листи-протести та звернення: До партійних та державних органів, міжнародних організацій.

Відкриті виступи: Участь у літературних вечорах, протестах.

Створення правозахисних груп: Хоча повноцінні правозахисні групи виникнуть пізніше, перші кроки були зроблені.

Перші репресії проти дисидентів (середина 1960-х рр.):

Початок арештів "шістдесятників" (1965 р. – перша хвиля арештів української інтелігенції).

Судові процеси, ув'язнення, табори, заслання.

Праця І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?" стала одним з перших відвертих викриттів радянської національної політики.

Наслідки:

Наростання протистояння: Згорання "відлиги" та посилення репресій проти дисидентів.

Символ опору: Дисидентський рух, хоча й був нечисленним, став символом опору тоталітарній системі та прагнення до незалежності.

Збереження національної ідеї: Дисиденти зберегли та розвинули українську національну ідею, передавши її наступним поколінням.

Міжнародний розголос: Справи дисидентів привертали увагу міжнародної спільноти до порушень прав людини в СРСР.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку культурному та духовному життю в Україні у другій половині 1950-х – середині 1960-х рр. та зародженню дисидентського руху. Зазначте, що це був період "відлиги", який приніс певне послаблення ідеологічного тиску та дозволив відродитися українській культурі. Однак, обмеженість цих змін та продовження русифікації викликали спротив у частини інтелігенції – "шістдесятників", які стали ядром зародження дисидентського руху. Цей рух, незважаючи на жорстокі репресії, відіграв ключову роль у збереженні та розвитку української національної ідеї та боротьбі за права людини, що стане важливим фактором у наступні десятиліття.

Варіант №21

1. Соціально-економічні наслідки Визвольної війни 1648-1654 рр.

2. Доба Столипінських реформ та політичної реакції в Україні.

3. Україна і загострення кризи радянської системи.

Рекомендації до написання роботи:

1. Розкажіть про соціально-економічні перетворення, ліквідацію латифундистського землеволодіння і запровадження фермерської системи ведення господарства.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду підсумків Революції 1905-1907 рр. Зазначте, що, незважаючи на отримані свободи (Маніфест 17 жовтня 1905 р.), революція не призвела до повалення самодержавства чи вирішення всіх соціальних проблем. Царський уряд, очолюваний Петром Столипіним, обрав шлях "батога і пряника": жорстоке придушення революційного руху (реакція) поєднувалося зі спробами модернізації країни через реформи.

Охарактеризуйте причини та мету Столипінських реформ та політичної реакції:

Придушення революції: Основна мета – ліквідація причин революційного невдоволення, зміцнення самодержавства.

Створення соціальної опори: Формування класу заможних селян, які б підтримували владу.

Модернізація економіки: Підвищення ефективності сільського господарства, прискорення капіталістичного розвитку.

Вирішення аграрного питання: Зняття напруги на селі, зменшення аграрного перенаселення.

І. Політична реакція:

"Третьочервневий переворот" (3 червня 1907 р.):

Сутність: Розпуск II Державної Думи, зміна виборчого закону на користь великих землевласників і буржуазії, що фактично порушило Маніфест 17 жовтня.

Наслідки: Посилення репресій, згорання багатьох демократичних свобод, наданих у 1905 році.

Діяльність Державної Думи:

III Державна Дума (1907-1912 рр.) та IV Державна Дума (1912-1917 рр.): Зменшення представництва ліберальних і національних сил.

Українські фракції: Українська думська громада продовжувала діяти, але її можливості були вкрай обмеженими. Вона продовжувала висувати вимоги національно-культурних прав, освіти рідною мовою.

Посилення русифікації:

Придушення українського друку: Обмеження на видання українською мовою, заборона "Просвіт" та інших національних товариств (після 1910 р.).

Заборона українських свят, концертів: Посилення адміністративного тиску.

Запровадження "смуги осілої" для євреїв: Збереження обмежень для єврейського населення.

Діяльність "чорносотенців": Активізація монархічних і націоналістичних російських організацій, які здійснювали погроми та антиукраїнську агітацію за підтримки влади.

Репресії проти українського руху: Арешти, переслідування національних діячів, закриття опозиційних видань.

II. Столипінська аграрна реформа (з 1906 р.):

Причини та мета:

Невирішеність аграрного питання: Головна причина революційних потрясінь.

Створення класу заможних власників: Мета – "поставити ставку не на убогих і п'яних, а на міцних і сильних" (Столипін), які б стали опорою режиму.

Зруйнування селянської общини: Заважала розвитку капіталістичних відносин на селі.

Сутність реформи:

Дозвіл на вихід з общини: Селяни могли виходити з общини та закріплювати свої земельні наділи у приватну власність.

Створення хуторів та відрубів: Виділення землі в єдиний відруб (без смугастості) або винесення наділу за межі села (хутір).

Діяльність Селянського поземельного банку: Надання кредитів для купівлі землі.

Переселенська політика: Стимулювання переселення селян на малозаселені землі Сибіру, Далекого Сходу, Казахстану.

Наслідки реформи для України:

Більший успіх, ніж у центральних губерніях Росії: В Україні реформа просуvalася швидше через більшу готовність селян до індивідуального господарювання.

Прискорився розвиток капіталізму на селі: Зросла кількість заможних селян, поглибилося розшарування.

Зростання товарності сільського господарства: Збільшився експорт зерна.

Зменшення аграрного перенаселення: Частково завдяки переселенням (хоча процес був болісним і не завжди успішним для переселенців).

Соціальне розшарування: Зростання невдоволення бідняків.

Невирішеність проблеми поміщицького землеволодіння: Реформа не торкнулася поміщицьких земель, що залишалося джерелом соціальної напруги.

III. Інші реформи (обмежені):

Земська реформа: Поширення земського самоврядування на західні губернії (Волинь, Поділля, Київщина), що сприяло розвитку місцевої освіти, охорони здоров'я.

Наслідки та значення періоду для України:

Зміцнення імперського контролю: Політична реакція придушила революційний рух та посилила русифікацію.

Прискорення капіталістичного розвитку: Реформи сприяли модернізації економіки, але поглибили соціальні суперечності.

Зростання соціального розшарування: Формування нових класів, загострення конфліктів.

Збереження національного руху: Незважаючи на репресії, український рух вистояв і продовжував свою діяльність у легальних (ТУП) та напівлегальних формах. Перенесення центру національної боротьби до Галичини.

Накопичення потенціалу для майбутніх революцій: Невдале вирішення аграрного, робітничого та національного питань створило передумови для нових революційних вибухів.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку добі Столипінських реформ та політичній реакції в Україні. Зазначте, що це був період, коли самодержавство намагалося "зшити" імперію після революції, поєднуючи репресії з обмеженими, але важливими реформами. Для України цей період приніс як прискорення економічного розвитку (особливо в сільському господарстві), так і посилення національного гніту та репресій. Хоча реформи не змогли запобігти наступним революційним потрясінням, вони суттєво змінили соціально-економічну структуру українського суспільства.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду "застою" (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.). Зазначте, що після "хрущовської відлиги" до влади прийшло консервативне керівництво на чолі з Леонідом Брежнєвим, яке згорнуло більшість реформ та повернулося до жорсткого централізованого управління. Це призвело до поступового, але неухильного наростання кризових явищ у всіх сферах життя радянської системи.

Охарактеризуйте основні прояви кризи радянської системи в Україні:

I. Економічна криза:

Зниження темпів зростання:

Перехід від екстенсивного розвитку (за рахунок залучення нових ресурсів) до стагнації.

Падіння ефективності виробництва, низька продуктивність праці.

Науково-технічне відставання:

Неможливість впровадження нових технологій через централізовану планову систему та відсутність стимулів.

Відсутність конкуренції, монополія держави на всі сфери економіки.

Залежність від імпорту технологій.

Диспропорції в економіці:

Продовження пріоритету важкої та військової промисловості за рахунок легкої, харчової та сільського господарства.

Хронічний дефіцит товарів широкого вжитку, черги.

Приховування справжнього стану економіки через приписки та фальсифікацію статистики.

Аграрна криза:

Неефективність колгоспно-радгоспної системи, відсутність мотивації у селян.
Зменшення врожайності, необхідність імпорту зерна.
Занепад села, міграція молоді до міст.
Екологічні проблеми:
Недбале ставлення до навколишнього середовища заради виконання планів.
Забруднення повітря, води, ґрунтів промисловими відходами.
Чорнобильська катастрофа (1986 р.): Хоча вона відбулася на початку "перебудови", її коріння лежало в кризі радянської системи управління та технологічної безпеки. Ця катастрофа стала символом системної кризи.

II. Соціальна криза:
Зниження рівня життя:
Зростання дефіциту, низька якість товарів.
Прихована інфляція.
Соціальна апатія та розчарування:
Відсутність перспектив для молоді, розчарування в комуністичних ідеалах.
Поширення алкоголізму, наркоманії, злочинності.
Привілеї номенклатури:
Зростання розриву між партійно-державною елітою та звичайним населенням.
"Спецрозподільники", доступ до дефіцитних товарів.

III. Політична та ідеологічна криза:
Старіння керівництва:
Геронтократія в ЦК КПРС, відсутність ротації кадрів.
Формалізм, відсутність ініціативи.
Занепад ідеології:
"Подвійна мораль": Офіційна ідеологія ("розвинений соціалізм") відірвана від реальності.
Втрата віри в комуністичні ідеали, поширення цинізму.
Посилення дисидентського руху:
Придушення інакомислення: Арешти, суди, табори, примусове лікування в психіатричних лікарнях.
Діяльність Української Гельсінської групи (УГГ, 1976 р.):
Мета: Контроль за дотриманням Гельсінських угод (про права людини).
Діячі: Микола Руденко, Левко Лук'яненко, В'ячеслав Чорновіл, Оксана Мешко, Петро Григоренко.
Форми боротьби: Правозахисна діяльність, інформування міжнародної спільноти про порушення прав людини, самвидав.
Значення: Стала легальною платформою для боротьби за права людини та національні права.
Посилення русифікації:
Закриття українських шкіл, університетів: Зменшення сфери вживання української мови.
Дискримінація за національною ознакою: Обмеження для українських кадрів.
Пропаганда "злиття націй": На практиці – русифікація.
Наслідки кризи для України:
Накопичення соціально-економічних проблем: Як вилилися у тотальну кризу наприкінці 1980-х рр.
Зростання національної свідомості: Незважаючи на репресії, українська інтелігенція та дисиденти зберегли національну ідею, яка відродиться під час "перебудови".
Формування "тіньової економіки": Як реакція на дефіцит та неефективність планової системи.
Підготовка до розпаду СРСР: Криза в Україні була частиною загальносоюзної кризи, яка призведе до розпаду імперії.
Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку загостренню кризи радянської системи в Україні у другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр. Зазначте, що це був період "застою", який характеризувався стагнацією в економіці, соціальною апатією та посиленням ідеологічного тиску. Незважаючи на спроби придушення, саме в цей час зародився та зміцнів дисидентський рух, який, відстоюючи права людини, сприяв збереженню національної свідомості та підготував ґрунт для майбутніх демократичних змін і здобуття Україною незалежності.

Варіант №22

1. Початок російсько-польської війни 1654-1657 рр. Розвиток подій в Україні у 1654-1657 рр.
2. Громадянсько - політичне життя та економічний розвиток західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни.
3. "Перебудова" в Радянському Союзі і Україна.

Рекомендації до написання роботи:

1. Розпочинаючи роботу зазначте, що після важкої хвороби 06.08.1657 р. помер Богдан Хмельницький, що його смерть стала поворотним моментом в історії Козацької держави, загостривши боротьбу за владу.
Розкажіть про усунення І. Виговським династії Хмельницьких від влади, як це трапилося, які причини привели до державного перевороту. Охарактеризуйте І. Виговського як людину і державного діяча, його внутрішню і

зовнішню політику. Особливу увагу зверніть на причини і хід громадянської війни 1658р. та її наслідки для українського суспільства.

Проаналізуйте стосунки з Варшавою і Москвою. Згадуючи про контакти з Польщею, дайте оцінку умовам Гадяцького договору, визначіть дату його підписання, позитивні й негативні сторони цього документу для України і її народу.

Потребують детального аналізу і українсько-московські взаємини, особливо у 1659р., в тому числі і перемога козацького війська над московським під Конотопом. Зазначте, що ця блискача перемога відкривала перспективу для успішного завершення війни з Московією, стабілізацію зовнішнього і внутрішнього становища, в тому числі припинення громадянської війни. Однак, досягти цього не вдалося. Чому?

Опишіть розвиток подій на українській землі згодом, чим закінчилося гетьманування І.Виговського.

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Громадянсько-політичне життя та економічний розвиток західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду статусу західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни. Зазначте, що вони перебували у складі Австро-Угорської імперії:

Галичина і Буковина – у складі австрійської частини (Цислейтанії).

Закарпаття – у складі угорської частини (Транслейтанії).

Підкресліть, що, на відміну від Наддніпрянської України, в Австро-Угорщині існували певні конституційні свободи та парламентаризм, що дозволяло легально розвивати український національний рух. Однак, економічно регіон був значно відсталішим від Наддніпрянщини.

Охарактеризуйте економічний розвиток:

Аграрний характер економіки:

Переважає сільське господарство: Західноукраїнські землі були переважно аграрним регіоном.

"Аграрне перенаселення": Надлишок робочої сили на селі, що призводило до бідності та малоземелля селян.

Низька агрокультура: Переважно екстенсивне землеробство, невеликі селянські господарства.

Поміщицьке землеволодіння: Збереження великих латифундій, часто в руках польських та угорських поміщиків.

Слаборозвинена промисловість:

Сировинний характер: Промисловість була спрямована переважно на переробку місцевої сировини (нафтова – Бориславсько-Дрогобицький басейн; лісова, соляна, харчова).

Низький рівень механізації: Переважання дрібних підприємств, мануфактур.

Відтік капіталу: Місцевий капітал був слабким, а іноземний (австрійський, німецький) вивозив прибутки за кордон.

Значна частка іноземного капіталу: Свідчило про колоніальний статус регіону.

Еміграція:

Масова еміграція: Через економічну скруту, бідність, аграрне перенаселення, тисячі й сотні тисяч українців емігрували до США, Канади, Бразилії, Аргентини.

Значення: Еміграція була способом виживання для багатьох, але також сприяла поширенню інформації про українців у світі та підтримці зв'язків із діаспорою.

Охарактеризуйте громадянсько-політичне життя:

Національні рухи та ідеології:

"Український П'ємонт": Зазначте, що Галичина стала центром українського національного відродження завдяки можливості легальної політичної діяльності.

Народовці: Основний напрямок українського руху, що обстоював національні інтереси українців, розвиток мови, культури, освіти.

Москвофіли: Невелика, але впливова частина, що орієнтувалася на Росію, вважаючи українців частиною "великого російського народу".

Радикали (соціалісти): Активізація соціалістичних ідей.

Формування українських політичних партій:

Русько-українська радикальна партія (РУРП, 1890 р.): Перша українська політична партія в Австро-Угорщині.

Діячі: І. Франко, М. Павлик.

Українська національно-демократична партія (УНДП, 1899 р.): Найвпливовіша українська партія, що об'єднала більшість народовців.

Лідер: Євген Петрушевич.

Мета: Автономія Галичини в межах Австро-Угорщини, консолідація української нації, боротьба за національні права.

Українська соціал-демократична партія (УСДП, 1899 р.): Виступала за соціальні та національні права трудящих.

Християнсько-суспільна партія (1911 р.): Католицько-націоналістична.

Парламентська діяльність:

Представництво в австрійському Райхсраті (парламенті) та Галицькому сеймі: Українські депутати активно боролися за розширення прав, відкриття українського університету у Львові, реформу виборчого права.

"Нова ера" (1890 р.): Спроба українсько-польського порозуміння в Галичині, яка не принесла значних успіхів.

Культурно-просвітницька діяльність:

Товариство "Просвіта": Масова мережа читалень, бібліотек, що сприяла поширенню української мови та культури.

Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ): Важливий науковий центр, що видавав праці з історії, філології, природничих наук. М. Грушевський очолював історико-філософську секцію.

Розвиток української літератури: Діяльність І. Франка, В. Стефаника, Лесі Українки (хоча вона була з Наддніпрянщини, її твори впливали на Галичину).

Створення парамілітарних організацій:

"Січ" (К. Трильовський), "Сокіл", "Пласт": Спортивно-патріотичні організації, що мали на меті виховання національної свідомості та фізичну підготовку молоді. Вони відіграли важливу роль у формуванні майбутніх військових кадрів.

Наслідки та значення:

Формування національної ідентичності: Незважаючи на економічну відсталість, західноукраїнські землі стали центром українського національного відродження.

Досвід легальної політичної боротьби: Українці здобули досвід парламентської діяльності, партійного будівництва.

"Український П'ємонт": Галичина відігравала роль лідера українського руху, була базою для розвитку української культури та науки.

Створення передумов для майбутньої державності: Формування політичних партій, культурних інституцій та воєнізованих організацій стане фундаментом для боротьби за незалежність після розпаду Австро-Угорської імперії.

Еміграція: Вона не лише була виходом із бідності, а й сприяла поширенню української ідеї у світі.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку громадянсько-політичному життю та економічному розвитку західноукраїнських земель напередодні Першої світової війни. Зазначте, що це був економічно відсталий, але водночас політично активний регіон, де український національний рух, користуючись конституційними свободами Австро-Угорщини, зумів сформувати потужні політичні партії, розвинути культуру та освіту, а також створити передумови для майбутньої боротьби за українську державність. Це відрізняло його від Наддніпрянської України, де український рух перебував під жорстким тиском царського режиму.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду "застою" (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.). Зазначте, що це був час глибокої економічної, соціальної, політичної та ідеологічної кризи в СРСР. Прихід до влади Михайла Горбачова у 1985 р. став початком спроб реформувати радянську систему, які отримали назву "перебудова".

Охарактеризуйте причини та цілі "перебудови":

Глибока криза радянської системи:

Економічна стагнація: Зниження темпів зростання, технологічне відставання від Заходу, дефіцит товарів, постійне дорожчання продуктів.

Соціальна апатія: Розчарування населення, алкоголізм, корупція.

Політична криза: Геронтократія, неефективність управління, засилля бюрократії.

Ідеологічний занепад: Втрата віри в комуністичні ідеали.

Зовнішньополітичні чинники: Гонка озброєнь, відставання СРСР від Заходу.

Катастрофи: Чорнобильська катастрофа (1986 р.) стала яскравим символом системної кризи та підштовхнула до необхідності змін.

Мета Горбачова: Врятувати соціалізм, реформувати його, а не зруйнувати. "Прискорення соціально-економічного розвитку", "гласність", "демократизація".

Основні етапи та прояви "перебудови" в Україні:

I. Початковий етап (1985-1987 рр.): "Прискорення" та перші зміни.

Економічні експерименти:

Спроби модернізації, підвищення ефективності виробництва, боротьба з корупцією.

Закон про державне підприємство (1987 р.): Розширення самостійності підприємств, перехід на госпрозрахунок.

Закон про кооперацію (1988 р.): Дозволив розвиток кооперативів, що стало першою ластівкою приватного підприємництва.

Наслідки: Ці заходи були непослідовними, не привели до значних економічних покращень, а часто навіть загострювали дефіцит.

"Гласність":

Послаблення цензури, дозвіл на критику окремих недоліків системи.

Повернення до суспільного обговорення "білих плям" історії (голодомор, репресії, діяльність УПА). Це мало величезне значення для України.

Наслідки: "Гласність" швидко вийшла з-під контролю, сприяла пробудженню національної свідомості.

Кадрові зміни: Часткова зміна керівництва республіки.

II. Етап радикальних реформ та загострення кризи (1988-1990 рр.): "Демократизація" та зростання національного руху.

Політична реформа:

XIX Всесоюзна конференція КПРС (1988 р.): Рішення про реформу політичної системи.

Вибори народних депутатів СРСР (березень 1989 р.): Перші відносно вільні вибори, на яких утворився опозиційний блок. В Україні було обрано багатьох демократів та націонал-демократів.

Вибори до Верховної Ради УРСР (березень 1990 р.): Перемога блоку демократичних сил ("Народний рух України") у Західній Україні та значна кількість їхніх представників по всій республіці.
Наслідки: Формування демократичної опозиції в парламенті, початок "війни суверенітетів".
Зародження та розквіт громадянського суспільства:
Створення неформальних організацій:
Українська Гельсінська Спілка (УГС, 1988 р.): Легалізація правозахисного руху.
Народний рух України за перебудову (НРУ, 1989 р.): Найбільша суспільно-політична організація, яка швидко стала провідною силою боротьби за незалежність.
Товариство української мови ім. Т. Шевченка: Боротьба за статус української мови.
"Меморіал": Відкриття правди про репресії.
Масові мітинги та демонстрації: "Ланцюг єдності" (22 січня 1990 р.).
Шахтарські страйки (1989 р.): Економічні вимоги швидко переросли у політичні.
Національне питання:
Закон про мови УРСР (1989 р.): Надання українській мові статусу державної.
Легалізація УГКЦ (1989 р.): Після десятиліть підпілля.
Відновлення історичної справедливості: Визнання Голодомору, реабілітація жертв репресій.
Активізація ідеї незалежності: Народний Рух України, Українська Гельсінська Спілка та інші організації відкрито виступали за суверенітет та незалежність України.
III. Етап розпаду СРСР та здобуття незалежності (1990-1991 рр.):
Декларація про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.):
Сутність: Проголошення верховенства українських законів над союзними, права на власну армію, фінансову систему, зовнішню політику.
Наслідки: Початок "війни законів" з Москвою, шлях до незалежності.
Референдум про збереження СРСР (17 березня 1991 р.):
В Україні було проведено додаткове опитування щодо суверенітету України.
Спроба державного перевороту в СРСР (ГКЧП, серпень 1991 р.):
Прискорила процес розпаду СРСР.
Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.):
Сутність: Верховна Рада УРСР проголосила Україну незалежною демократичною державою.
Значення: Кінцевий результат "перебудови" в Україні, кульмінація багатовікової боротьби за незалежність.
Всеукраїнський референдум та вибори Президента України (1 грудня 1991 р.):
Підтвердження незалежності: Переважна більшість населення проголосувала за незалежність.
Вибори першого Президента: Обрання Леоніда Кравчука.
Білорезькі угоди (8 грудня 1991 р.): Ліквідація СРСР та створення СНД.
Наслідки "перебудови" для України:
Розпад СРСР та здобуття незалежності: Головний результат.
Відродження національної свідомості: Відновлення історичної пам'яті, культури, мови.
Формування громадянського суспільства: Виникнення політичних партій, громадських організацій.
Демократизація: Перехід до багатопартійності, вільних виборів, становлення основ правової держави.
Економічні труднощі перехідного періоду: Спад виробництва, інфляція, безробіття – як наслідок демонтажу планової економіки.
Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку "перебудові" в Радянському Союзі та її впливу на Україну. Зазначте, що це був період кардинальних змін, ініційованих "зверху" з метою реформування системи, але які призвели до її повного розпаду. Для України "перебудова" стала вікном можливостей, спричинивши відродження національної свідомості, активізацію демократичних рухів та, зрештою, здобуття багатовікової незалежності, що стало історичним тріумфом українського народу.

Варіант №23

1. Громадська опозиція російському царизму: масонство, декабристський рух в Україні.
2. Україна в роки Першої світової війни (1914-1917рр.).
3. Погіршення економічної ситуації в Україні в другій половині 80-х рр. XX ст.

Рекомендації до написання роботи:

1. Роботу розпочніть з того, що колонізаторська політика російського царизму викликала в українському суспільстві наростаючу захисну реакцію, яка проявилася в поширенні у масах національної свідомості, в активізації українського національного руху в усіх його формах. У сучасній літературі ці процеси почали називатися українським відродженням кінця XVIII – XIX ст. Підкресліть, що носієм української свідомості стала українська інтелігенція і в першу чергу І.Котляревський та його знаменитий твір "Енеїда", написаний живою народною мовою у 1798 р. Зазначте, що формуванню національної свідомості сприяв визначний політичний трактат "Історія русів". Розкажіть про історію цього твору, де вперше і коли його знайдено, а згодом видано. Яка основна ідея твору, його значення для української історії?
Скажіть, що початок науковому дослідженню української старовини заклали Василь Полетика, Андріан Чапа, Михайло Антоновський та інші, що перший повний курс української історії було опубліковано Дмитром Бантиш-Каменським.

Заслужують на увагу інші активісти українського відродження того часу, письменник Г.Квітка-Основ'яненко, фольклорист М.Церетелі, вчений, етнограф М.Максимович, науковець І.Срезневський, мовознавець О.Павловський та інші. Опишіть їх діяльність.

Відповідь на наступне питання почніть з того, що перша половина XIX ст. – це період визрівання глибокої соціально-політичної кризи у Російській імперії, яка охопила і українські землі. Вкажіть, що занепад феодально-кріпосницької системи викликав тут широкий рух народу. Охарактеризуйте його. В першу чергу зробіть аналіз декабристського руху в Україні, прослідкуйте діяльність Південного товариства (1821 р.), назвіть його керівників, райони діяльності. Значне місце відведіть програмі, яка мала назву “Руська правда”, вкажіть її автора і основні положення.

Зазначте, що у розв’язанні національного питання цей документ був консервативним.

Прослідкуйте діяльність декабристів, їх боротьбу з царизмом. Чим вона закінчилася?

Проведіть паралель з іншою таємною організацією “Товариством об’єднаних слов’ян”, яка діяла у м. Зв’ягелі, теперішньому Новограді-Волинському, у 1823 р. Назвіть його керівників, основні програмні положення і завдання. Чим вони відрізнялися від положень “Руської правди”?

Варто підкреслити, що у 30-х роках XIX ст. у внутрішньополітичній діяльності російського царизму відбуваються зміни акцентів, які призвели до посилення русифікації в національних околицях Росії, зокрема і в Україні. Це, а також загострення протистояння в Європі між силами абсолютизму і демократії, сприяли організаційному формуванню у Києві, у 1846 р. української політичної організації – Кирило-Мефодіївського товариства, дайте оцінку діяльності братчиків, назвіть керівне ядро товариства, значну увагу зверніть на М. Костомарова, Т. Шевченка, П. Куліша. Охарактеризуйте програмні положення сформульовані у “Книзі буття українського народу” і “Статуті”. Підкресліть, що це синтезна модель перебудови суспільного життя в якій враховувались не тільки релігійні, соціальні, а й національні питання. Зазначте, що Кирило-Мефодіївське товариство сприяло переходу від культурницького до політичного етапу боротьби за визволення України.

Підсумовуючи, вкажіть, що розвиток історичної науки, літератури, мови в кінці XVIII – на початку XIX ст. сприяли формуванню національної свідомості українців, усвідомленню ними своєї самотності, вміння відстоювати вільні права.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду геополітичної ситуації напередодні Першої світової війни.

Зазначте, що українські землі були розділені між двома ворогуючими блоками:

Російська імперія: Наддніпрянська Україна (близько 80% українських земель).

Австро-Угорська імперія: Галичина, Буковина, Закарпаття (близько 20% українських земель).

Підкресліть, що обидві імперії мали свої інтереси щодо українських територій, а український народ, не маючи власної держави, став “розмінною монетою” у чужій війні, що велася за його землі. Для українців війна мала характер братовбивчої, оскільки українці воювали по обидва боки фронту.

Охарактеризуйте політику воюючих сторін щодо України:

I. Російська імперія:

“Єдина і неподільна Росія”: Політика русифікації, ліквідація будь-яких проявів українського національного руху.

Заборона українського друку, громадських організацій: Придушення “Просвіти”, українських газет, журналів.

Переслідування “мазепинців” та “сепаратистів”: Репресії проти української інтелігенції.

Створення Галицько-Буковинського генерал-губернаторства (1914 р.): Після захоплення частини Галичини.

Мета: Остаточна русифікація та інтеграція цих земель до складу Російської імперії.

Політика: Закриття українських шкіл, “Просвіти”, насильницьке насадження російської мови та православ’я, репресії проти греко-католицької церкви.

II. Австро-Угорська імперія:

“Проукраїнська” політика на початковому етапі: Використання українського фактора проти Росії.

Формування українських добровольчих легіонів:

Легіон Українських Січових Стрільців (УСС): Створений у серпні 1914 р. з ініціативи українських політичних діячів.

Мета: Боротьба за незалежність України в перспективі, формування української армії.

Діяльність: Участь у бойових діях на Карпатському фронті, гора Маківка, бої на Лисоні.

Значення: Перша українська національна військова формація у XX ст., яка мала велике значення для формування національної свідомості.

Репресії проти москвофілів та русофілів: Ув’язнення у таборах (Галергоф, Терезін).

Військові дії на території України:

Галицька битва (серпень-вересень 1914 р.): Російські війська захопили Галичину.

Карпатські операції (зима 1914-1915 рр.): Важкі бої в Карпатах.

Горлицький прорив (травень 1915 р.): Німецько-австрійські війська вибили росіян з Галичини, Буковини.

Брусиловський прорив (травень-вересень 1916 р.): Найбільший успіх російської армії, захоплення значних територій Правобережної України, Галичини, Буковини. Однак, значні втрати та брак ресурсів призвели до зупинки просування.

“Лінія фронту”: Протягом війни лінія фронту неодноразово проходила територією України, що призводило до колосальних руйнувань та страждань населення.

Економічний та соціальний стан України в роки війни:

Мобілізація: Масова мобілізація чоловічого населення до армії, що призвело до нестачі робочої сили на селі.

Руйнування: Зруйновані міста, села, інфраструктура, промислові підприємства.

Реквізиції: Вилучення продовольства, худоби, сировини для потреб армії.

Інфляція: Знецінення грошей, зростання цін.

Зниження рівня життя: Голод, епідемії.

Біженці: Мільйони біженців.

Вплив війни на український національний рух:

Розкол в українському русі: Частина діячів орієнтувалася на Австро-Угорщину (УСС, Союз визволення України – СВУ), інша – на Росію (Українська Центральна Рада, яка сформується пізніше, але її засади закладалися вже тоді).

Союз Визволення України (СВУ, 1914 р.):

Діячі: Д. Донцов, В. Дорошенко, М. Меленевський.

Мета: Добитися створення незалежної України за допомогою Центральних держав.

Діяльність: Пропаганда української ідеї за кордоном, формування українських військових частин з військовополонених українців армії Росії.

Загальна українська рада (1915 р.): Координаційний орган українських партій Австро-Угорщини.

Досвід воєнної підготовки: Формування військових кадрів (УСС), які відіграють важливу роль у майбутній Українській революції.

Посилення національної свідомості: Війна, що призвела до такого рівня страждань, змусила українців шукати вихід у власній державності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку становищу України в роки Першої світової війни. Зазначте, що для українців це була трагедія – "чужа" братовбивча війна, що призвела до колосальних людських і матеріальних втрат. Однак, війна також прискорила процеси національного самоусвідомлення, сприяла формуванню військових формувань (УСС) та політичних центрів, що стало важливим підґрунтям для майбутньої Української революції та боротьби за власну державність.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду стану радянської економіки на початку 1980-х рр. Зазначте, що до моменту приходу до влади М. Горбачова (1985 р.) СРСР, включно з УРСР, перебував у стані глибокої "застою" та системної кризи. Економіка демонструвала постійне зниження темпів зростання, технологічне відставання та хронічний дефіцит. "Перебудова", ініційована Горбачовим, мала на меті подолати ці кризові явища, але на практиці лише загострила їх, що призвело до подальшого погіршення економічної ситуації.

Охарактеризуйте основні причини та прояви погіршення економічної ситуації:

I. Наслідки системної кризи радянської моделі:

Неефективність планової економіки:

Централізоване управління: Надмірна бюрократизація, відсутність ініціативи на місцях.

Відсутність ринкових механізмів: Відсутність конкуренції, приватного стимулу, що призводило до виробництва неякісних товарів, неефективного використання ресурсів.

Диспропорції: Пріоритет важкої та військової промисловості за рахунок легкої та харчової, що викликало постійний дефіцит споживчих товарів.

Технологічне відставання:

Нездатність впроваджувати нові технології, інновації.

Зношеність основних фондів, низький рівень автоматизації.

Аграрна криза:

Неефективність колгоспно-радгоспної системи, відсутність мотивації у селян.

Зниження врожайності, необхідність імпорту продовольства.

Занепад села, міграція до міст.

Падіння цін на нафту: Хоча це загальносоюзний фактор, він сильно вдарив по економіці СРСР, яка значною мірою залежала від експорту енергоресурсів.

II. Непослідовність та суперечливість реформ "перебудови":

Кампанія "прискорення" (1985-1986 рр.):

Сутність: Спроби підвищити темпи зростання без зміни сутності системи.

Наслідки: Загострення існуючих проблем, "косметичні" зміни.

Антиалкогольна кампанія:

Мета: Боротьба з пияцтвом, підвищення продуктивності праці.

Наслідки: Скорочення доходів бюджету від продажу алкоголю, зростання самогубств, поширення тіньової економіки.

Закон про державне підприємство (1987 р.):

Сутність: Надання підприємствам більшої самостійності, перехід на госпрозрахунок.

Наслідки: Сприяло інфляції, оскільки підприємства отримали можливість підвищувати зарплати без зростання виробництва.

Закон про кооперацію (1988 р.):

Сутність: Дозвіл на створення кооперативів, що стало першою формою приватного підприємництва.

Наслідки: Поява "цеховиків", різке зростання цін на товари, поглиблення дефіциту (оскільки сировина для кооперативів бралася з державних підприємств), зростання соціального невдоволення.

"Параліч влади": Неможливість ефективного управління економікою через суперечності між центром і республіками, між різними рівнями управління.

III. Катастрофи та їх наслідки:

Чорнобильська катастрофа (26 квітня 1986 р.):

Масштаб трагедії: Одна з найбільших техногенних катастроф в історії людства.

Економічні наслідки: Колосальні витрати на ліквідацію наслідків, відселення тисяч людей, виведення з сільськогосподарського обігу значних територій.

Соціальні наслідки: Хвороби, психологічний стрес, зростання недовіри до влади.

Політичні наслідки: Катастрофа стала символом безвідповідальності та неефективності радянської системи, сприяла зростанню національної свідомості та дисидентського руху.

IV. Прояви погіршення ситуації в Україні:

Поглиблення дефіциту: Товарів першої необхідності, продовольства.

Зростання цін: Прихована інфляція.

Спекуляція: Поширення "чорного ринку".

Трудові страйки (особливо шахтарські 1989 р.): Економічні вимоги швидко переросли у політичні.

Зниження рівня життя населення: Погіршення медичного обслуговування, житлові проблеми.

Наслідки:

Накопичення соціальної напруги: Розчарування в "перебудові", що призвело до посилення антиурядових настроїв.

Посилення національного руху: Економічні проблеми в поєднанні з "гласністю" та Чорнобильською катастрофою прискорили зростання національної свідомості та бажання незалежності.

Дискредитація радянської системи: Економічна криза показала неспроможність соціалістичної моделі, що стало однією з головних причин її розпаду.

Підготовка до ринкових реформ: Хоча й болісних, але необхідних для переходу до нової економічної системи.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку погіршенню економічної ситуації в Україні у другій половині 1980-х рр. Зазначте, що це був період глибокої економічної кризи, викликаній як системними вадами радянської планової економіки, так і непослідовністю та суперечливістю реформ "перебудови". Ця криза, посилена наслідками Чорнобильської катастрофи, призвела до значного зниження рівня життя населення, зростання соціальної напруги та, зрештою, стала одним з вирішальних факторів, що спричинив розпад СРСР та здобуття Україною незалежності.

Варіант №24

1. Перші Київські князі (Аскольд, Олег, Ігор, княгиня Ольга, Святослав) та їх внутрішня і зовнішня політика.

2. Зростання політичної активності суспільства в другій половині 80-х рр. XX ст.

3. Спроба державного перевороту в СРСР і Україна. Проголошення незалежності України.

Рекомендації до написання роботи:

1. Визначіть територію Київського князівства Аскольда. Доцільно зауважити, що воно стало етнокультурним, політичним і соціальним осередком, довкола якого наприкінці IX ст. Почала зростати Давньоруська держава.

Ця теза повинна стати містком для відповіді на наступне питання. Продовжуючи цю думку, автор повинен проаналізувати ситуацію, яка склалася у 882 р., коли до влади шляхом вбивства Аскольда прийшов нормани Олег. Коротко розкажіть про нього, про його політичну діяльність, про пожвавлення економічного розвитку країни. Зазначте, що зовнішня політика Олега, як і його попередника, а згодом і наступників була зосереджена на традиційному для русичів візантійському напрямі. Чим це викликано?

Підкресліть, що курс Олега продовжив син Рюрика – Ігор. Назвіть спільне у політиці Олега та Ігоря. Зверніть увагу на її відмінність.

Дайте оцінку князюванню дружини Ігоря Ольги. Охарактеризуйте основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики. Вкажіть, що Ольга була християнкою, що вона ще за свого життя передала владу своєму синові Святославу. Проаналізуйте його князювання. Дайте характеристику Святославу як політику, воїну, врешті решт як людині. Прослідкуйте воєнну активність Київської Русі у 60-х на початку 70-х рр. X ст. Чим вона закінчилася?

Узагальнюючи сказане, виділіть характерні риси цього періоду в історії Руських земель, а саме:

- вихід Русі на міжнародну арену;
- її перші спроби вписатися в геополітичний простір;
- постійна рухливість кордонів, шляхом розширення території країн;
- зосередження уваги та сил держави не на внутрішній, а на зовнішній політиці;
- вияв активності влади головним чином у військовій сфері, яка давала їй можливість збагатитися;
- недостатня консолідованість території держави;
- слабкість великокнязівської влади;
- формування васально-ієрархічних відносин та інше

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Зростання політичної активності суспільства в другій половині 80-х рр. XX ст.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду "застою" (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х рр.). Зазначте, що це був час глибокої економічної, соціальної та ідеологічної кризи в СРСР, яка

супроводжувалася апатією та придушенням будь-якого інакомислення. Прихід до влади Михайла Горбачова у 1985 р. та ініційовані ним реформи ("перебудова", "гласність", "демократизація") стали каталізатором для пробудження суспільства та зростання його політичної активності.

Охарактеризуйте передумови та причини зростання політичної активності:

Політика "гласності": Послаблення цензури, дозвіл на критику окремих недоліків системи, публікація раніше заборонених матеріалів. Це створило інформаційне поле для обговорення проблем та посилювало національну свідомість.

Політика "демократизації": Перші кроки до вільного вибору, розширення прав громадян (хоча й обмежене).

Економічна криза: Погіршення економічної ситуації (дефіцит, інфляція, Чорнобильська катастрофа) викликало масове невдоволення населення.

Наслідки Чорнобильської катастрофи (1986 р.): Стала потужним каталізатором для пробудження суспільства, розкривши всю некомпетентність та закритість радянської системи.

Приклад дисидентського руху: Хоча й придушений, дисиденти (В. Стус, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, І. Світличний) протягом "застою" зберігали національну ідею та боролися за права людини, ставши моральним орієнтиром.

Зовнішні впливи: Інформація про демократичні зміни у країнах Східної Європи.

Основні прояви зростання політичної активності в Україні:

I. Виникнення та розвиток неформальних організацій (друга половина 1980-х):

"Громадські клуби" та "товариства":

Клуб "Сучасник" (Київ, 1987), Товариство Лева (Львів, 1987): Перші об'єднання, які зосереджувалися на культурних, екологічних, історичних питаннях, але швидко політизувалися.

Товариство української мови ім. Т. Шевченка (1989): Активно боролось за статус української мови.

Українське культурологічне товариство "Меморіал" (1989): Займалося відновленням історичної пам'яті, дослідженням злочинів тоталітарного режиму (Голодомор, репресії).

Легалізація та посилення правозахисного руху:

Українська Гельсінська Спілка (УГС, 1988 р.): Відродилася як легальна правозахисна організація, що відкрито критикувала комуністичний режим та виступала за незалежність України. Її лідери (Л. Лук'яненко, В. Чорновіл та ін.) відіграли ключову роль.

Виникнення екологічних рухів: Під впливом Чорнобильської катастрофи виникли масові екологічні протести, які швидко набули політичного забарвлення.

II. Формування політичних партій та рухів:

Народний рух України за перебудову (НРУ, 1989 р.):

Установчий з'їзд (вересень 1989 р.): Став найбільшою та найвпливовішою суспільно-політичною організацією.

Мета: Спочатку підтримка перебудови, але швидко еволюціонував до боротьби за суверенітет та незалежність України.

Діячі: І. Драч, Д. Павличко, В. Яворівський, М. Горинь, Л. Лук'яненко та ін.

Форми діяльності: Масові мітинги, демонстрації, видання друкованих органів, участь у виборах.

Відновлення та створення інших партій:

Українська республіканська партія (УРП, 1990 р.): Створена на базі УГС, стала однією з перших відкритих політичних партій.

Демократична партія України (ДемПУ, 1990 р.).

Об'єднання "Народна Рада": Створена у Верховній Раді УРСР (після виборів 1990 р.) як демократична опозиція комуністичній більшості.

III. Масові акції протесту:

Мітинги та демонстрації: Регулярні багатотисячні мітинги в Києві, Львові та інших містах з вимогами демократизації, національного відродження, виходу з СРСР.

Шахтарські страйки (1989 р.): На Донбасі та в інших вугільних регіонах. Спочатку економічні вимоги (покращення умов праці, підвищення зарплати), але швидко переросли у політичні.

"Ланцюг єдності" (22 січня 1990 р.): Масштабна акція, що символізувала єдність українських земель від Львова до Києва.

IV. Вибори:

Вибори народних депутатів СРСР (березень 1989 р.):

Участь опозиції: Перші відносно вільні вибори, на яких пройшли багато демократичних кандидатів, утворивши Міжрегіональну депутатську групу.

Вибори до Верховної Ради УРСР (березень 1990 р.):

Формування демократичної опозиції: Блок Народного Руху та інші демократичні сили отримали значну кількість місць, особливо у західних областях. Це призвело до формування "Народної Ради" – першої демократичної опозиції у парламенті.

Наслідки зростання політичної активності:

Підлив монополії КПРС: Поява легальної політичної опозиції.

Зростання національної свідомості: Активізація українського національного руху, відновлення історичної пам'яті.

Формування громадянського суспільства: Виникнення множинності політичних партій, громадських організацій.

Створення передумов для незалежності: Зростання політичної активності та національного руху стало вирішальним фактором у боротьбі за державний суверенітет України.

"Парад суверенітетів": Приклад України наслідували інші республіки, що призвело до дезінтеграції СРСР.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку зростанню політичної активності суспільства в Україні у другій половині 1980-х рр. Зазначте, що це був період стрімкого пробудження українського суспільства, викликаного політикою "гласності", економічною кризою та наслідками Чорнобильської катастрофи. Виникнення та активізація численних неформальних організацій, Народного Руху України, а також успіхи на виборах, стали ключовими факторами, що призвели до підризу монополії КПРС, відродження національної свідомості та, зрештою, проклали шлях до проголошення незалежності України

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду подій "перебудови" (1985-1991 рр.). Зазначте, що реформи М. Горбачова, спрямовані на оновлення соціалізму, призвели до непередбачуваних наслідків: поглиблення економічної кризи, зростання національних рухів та "параду суверенітетів" союзних республік. Україна, після прийняття Декларації про державний суверенітет (16 липня 1990 р.), активно рухалася до розширення своєї незалежності. Ці процеси викликали незадоволення консервативних сил у Москві, що призвело до спроби державного перевороту.

Охарактеризуйте спробу державного перевороту в СРСР (серпень 1991 р.):

Причини:

Згорання імперії: Загроза розпаду СРСР через зростання суверенітету республік.

Непідписання нового Союзного договору: Мав бути підписаний 20 серпня 1991 р., який передбачав значне розширення прав республік.

Незадоволення реформами Горбачова: Консерватори вважали його політику занадто ліберальною та руйнівною для СРСР.

Учасники:

Державний комітет з надзвичайного стану (ДКНС, або ГКЧП): До нього увійшли віце-президент СРСР Геннадій Янаєв, голова КДБ Володимир Крючков, міністр оборони Дмитро Язов та інші високопосадовці, які прагнули зберегти СРСР у його попередньому вигляді.

Події 19-21 серпня 1991 р.:

19 серпня: Оголошення про запровадження надзвичайного стану, передачу влади ДКНС, введення військ до Москви, ізоляція Горбачова в Криму.

Протидія: Президент РРФСР Борис Єльцин очолив опір путчистам у Москві, закликавши громадян до непокорі. Масові протести, відмова частини військових підкорятися ДКНС.

21 серпня: Провал путчу, арешт членів ДКНС.

Реакція України на путч:

Позиція керівництва УРСР:

Вичікувальна позиція: Керівництво УРСР на чолі з Леонідом Кравчуком (тодішнім Головою Верховної Ради) зайняло обережну позицію, не підтримавши відкрито ні путчистів, ні Єльцина.

Заява Президії Верховної Ради УРСР (19 серпня): Заклик до громадян зберігати спокій та дотримуватися законів УРСР, що фактично означало непідтримку ДКНС.

Промова Л. Кравчука: Підкреслення важливості законності та конституційного порядку.

Позиція демократичних сил та громадськості:

Рішучий осуд: Народний Рух України, Українська республіканська партія та інші демократичні організації відразу ж засудили дії путчистів та закликали до опору.

Масові мітинги та демонстрації: Відбулися у Києві, Львові та інших містах з вимогами демократизації та негайного проголошення незалежності.

Загальний страйк: Заклики до загального страйку, особливо в Західній Україні.

Проголошення незалежності України:

Передумови:

Декларація про державний суверенітет (16 липня 1990 р.): Законодавче закріплення суверенних прав України.

"Війна суверенітетів": Постійне протистояння між союзним центром та республіками.

Підйом національного руху: Активність НРУ та інших демократичних сил.

Провал путчу: Став останнім поштовхом, який змусив навіть консервативну частину Верховної Ради усвідомити неминучість розпаду СРСР.

Події 24 серпня 1991 р.:

Позачергове засідання Верховної Ради УРСР: Під тиском демократичних сил, Народного Руху та громадськості.

Акт проголошення незалежності України: Запропонований Л. Лук'яненком, ухвалений абсолютною більшістю голосів (346 "за").

Зміст: Проголошення України незалежною демократичною державою. Територія України є неподільною і недоторканою. Підтвердження чинності Декларації про державний суверенітет.

Значення: Кульмінація багатовікової боротьби українського народу за свою державність. Юридичне оформлення незалежності.

Припинення діяльності КПУ: Після проголошення незалежності та в зв'язку з підтримкою комуністами путчу, Верховна Рада призупинила, а згодом заборонила діяльність Комуністичної партії України.

Підтвердження незалежності (1 грудня 1991 р.):

Всеукраїнський референдум: Більше 90% населення проголосувало за незалежність України.

Вибори Президента України: Обрання Леоніда Кравчука першим Президентом України.

Білоруські угоди (8 грудня 1991 р.): Керівники України, Білорусі та Росії констатували припинення існування СРСР та створили СНД.

Наслідки:

Розпад СРСР: Здобуття Україною незалежності стало одним з вирішальних факторів у розпаді Радянського Союзу.

Створення нової держави: Початок будівництва незалежної, демократичної України.

Міжнародне визнання: Швидке міжнародне визнання України як незалежної держави.

Початок епохи державотворення: Формування власних інститутів влади, армії, економіки.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку спробі державного перевороту в СРСР та проголошенню незалежності України. Зазначте, що путч ДКНС був останнім відчайдушним кроком консервативних сил для збереження СРСР. Однак, його провал не лише прискорив розпад імперії, а й став вирішальним поштовхом для України, яка скористалася цим історичним вікном можливостей. Акт 24 серпня 1991 р., підтверджений всенародним референдумом 1 грудня 1991 р., став кульмінацією багатовікової боротьби українського народу за свою державність та поклав початок новій епосі в історії України – епосі незалежної держави.

Варіант №25

1. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку Галицько-волинського князівства.

2. Боротьба руських земель з монголо-татарською навалою.

3. Втрати України в роки німецько-радянської війни.

Рекомендації до написання роботи:

1. Вивчаючи літературу до цієї теми зверніть увагу на те, що паралельно з появою нового об'єднуючого центру в районі Володимира і Суздаля, у кінці XII- на початку XIII ст. навколо Галичини і Волині розпочинається процес формування нової держави – Галицько-Волинського князівства, лідери якого стають на шлях об'єднання південних руських земель. Але раніше, ніж розповісти про це, студенту потрібно розказати про складові цієї країни – Галичину і Волинь, про їх становлення і розвиток.

Розпочніть з характеристики Галицького князівства. Зазначте, що окремим князівством Галичина стала за Ростиславовичів. Ростислав Володимирович був онуком Ярослава Мудрого. Після його смерті сини Рюрик, Володар і Василько володіли Перемишлем, Звенигородом й Теремболою. Назвіть людину, яка ці землі об'єднала в одне князівство, місто, в яке перенесено столицю з Перемишля і дату, коли це трапилося. Скажіть, з якого часу об'єднанні землі назвали Галицькими і, коли вони виходять з-під контролю Києва.

Дайте оцінку князювання Ярослава Осмомисла (1153-1187рр.). Охарактеризуйте його політику як внутрішню, так і зовнішню і зазначте, що за часів його правління розширилася територія держави і зросла її економічна та політична міць. Зверніть увагу на життя країни після Ярослава і згодом перейдіть до історичного опису Волині.

Розповідь про неї розпочніть з того, що Волинь, як і Галичина, теж мала державницькі традиції і об'єднувала територію колишніх племенних союзів дулібів, волинян і бужан. Її територія знаходилася на торговельному шляху з Заходу на Київ. Волинь відокремилась від Києва в середині XII ст. за Мстислава Ізяславовича. Підкресліть, що у процесі історичного розвитку Волинь перетвориться на федерацію дрібних князівств. Перерахуйте їх. Варто згадати про зростання волинських міст, в тому числі тих, що знаходилися на території сучасної Рівненщини. Назвіть ці міста.

Охарактеризуйте правління Романа Мстиславовича (1170-1205рр.), який у 1199 р., сівши на Галицький престол, об'єднує Волинь і Галичину і створює нову політичну одиницю на карті Європи – Галицько-Волинське князівство. Зробіть детальний аналіз його політики, розкажіть про нього як людину.

Згодом перейдіть до князювання Данила Галицького, його діяльності зі збирання волинських і галицьких земель і не тільки. Покажіть процес збирання південних руських міст, боротьбу за Київ, формування державного апарату, боротьбу з галицькими боярами, будівництво нових міст.

Продовжуючи роботу, зробіть аналіз зовнішньої політики Данила, налагодження дипломатичних відносин з іншими країнами, розширення торговельних зв'язків. Зазначте, що паралельно з мирними стосунками країна вела постійні війни з Угорщиною, Польщею, Литвою.

Скажіть, що важливим кроком діяльності Данила Галицького була боротьба з монголо-татарами, починаючи з 1223 р. і закінчуючи 1264 р. Назвіть конкретні кроки у цьому напрямку і результати втілення їх в життя. Зверніть увагу при цьому на коронування Данила королівською короною. Визначить дату і місце цієї акції.

Учень повинен проаналізувати політику наступників Данила аж до 1340 р. – часу занепаду Галицько-Волинського князівства. Назвіть причини втрати державності на території сучасної України у 40-х рр. XIV ст.

Насамкінець, покажіть історичне значення Галицько-Волинського князівства.

2. Протягом багатьох століть руські землі постійно страждали від набігів хазарів, печенігів, згодом – половців. У 20-х рр. XIII ст. на Схід Європи прийшли нові вороги – азійські кочівники монголо-татари. Про їх навалу та її наслідки піде мова в даній контрольній роботі.

Відповідаючи на поставлені питання, зробіть короткий екскурс в історію Монгольського Ханства, розкажіть про походження монголів, державу, політику, підпорядкування ними численних племен Північного Китаю, Сибіру, Середньої Азії. Назвіть перших, хто постраждав у Східній Європі у 1222 р. від монголо-татарів. Покажіть, як розвивалися події згодом, коли і де відбулася перша битва русичів з монголами і чим вона закінчилася. Дайте оцінку цій події.

Розібравшись з причинами повернення монголів назад у степи, зверніть увагу на те, що у середині 30-х рр. монголи знову прийшли на Русь, але з новим ханом – Батием. Визначіть напрямок руху степовиків і наслідок їх перебування у Північно-Східній Русі. Вказавши на причини невдалого походу монгольської орди на Новгород, скажіть, що їх військо плондруючи руські міста і села, повернуло на південь і в 1239 р. взяло Переяслав і Чернігів, а в 1240 р. підійшло до Києва.

Охарактеризуйте тодішній Київ, назвіть воєводу, який стояв на чолі київської громади і очолював оборону міста, потім перейдіть до розповіді про штурм Києва, про героїзм киян у боротьбі з ворогом. Зазначте, чим все це закінчилося і прослідкуйте подальші дії орди на Правобережній частині руської землі. Перерахуйте міста, які монголи, ідучи на Захід, не змогли взяти.

Коротко повідомте про ординські військові експедиції у Центральну та Південно-Східну Європу.

Згодом перейдіть до аналізу подальших подій, пов'язаних з поверненням монголо-татарів з Центральної Європи на руські землі і створення ними держави Золота Орда. Зазначте при цьому, що теперішні українські землі на довгий час опинилися під контролем цієї країни. На Русі встановилося іноземне іго. Дайте йому оцінку.

Водночас варто сказати, що русичі продовжували боротьбу з чужинцями. Доведіть це конкретними фактами і прикладами, особливу увагу зверніть на діяльність у цьому напрямку галицько-волинських князів і в першу чергу, Данила Галицького. Прокоментуйте хід цієї війни. Розпочніть коментар з поїздки Данила в татарський стан за дозволом на право володіння своїми землями. Назвіть стратегічну мету цієї поїздки. Закінчіть пошуками союзників і військовими операціями упродовж 50-х рр. XIII ст. Покажіть успіхи і невдачі.

У висновку зазначте, що боротьба з монголо-татарами затягнулася на довгі роки, закінчилась розпадом Галицько-Волинського князівства.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду місця України у німецько-радянській війні (1941-1945 рр.). Зазначте, що територія України стала основним театром воєнних дій, місцем найжорстокіших битв, а її населення зазнало колосальних втрат. Підкресліть, що Україна є однією з країн, яка найбільше постраждала у Другій світовій війні, а період німецької окупації та бойових дій мав катастрофічні наслідки.

Охарактеризуйте основні види та масштаби втрат України:

I. Демографічні втрати (людські втрати):

Загальна кількість загиблих: Назвіть орієнтовну, але жахливу цифру – за різними оцінками, від 8 до 10 мільйонів осіб. Підкресліть, що це найбільші втрати серед усіх радянських республік у співвідношенні до довшої чисельності населення.

Втрати військовослужбовців:

Мобілізація: Масова мобілізація українців до лав Червоної армії. Кожен другий-третій з мобілізованих не повернувся додому.

Втрати на фронті: Загиблі в боях, померлі від ран, пропали безвісти, полонені.

"Чорносвитники" / "піджачники": Примусова мобілізація чоловіків з щойно звільнених територій без належної підготовки, обмундирування та озброєння, що призвело до їх масової загибелі.

Втрати мирного населення:

Голокост в Україні: Масове знищення єврейського населення (Бабин Яр у Києві, Дробицький Яр у Харкові та ін.). Зазначте, що було вбито близько 1,5 мільйона українських євреїв.

Геноцид ромів: Знищення ромського населення.

Знищення мирних жителів під час каральних акцій: За злочини окупантів (Корюківська трагедія).

Страчені заручники: За кожного вбитого німецького солдата.

Загиблі в таборах смерті та концтаборах: На території України та за її межами.

Загиблі від голоду, хвороб, бомбардувань: В умовах окупації та бойових дій.

Примусові вивезення на роботу до Німеччини ("остарбайтери"):

Масштаби: Близько 2,4 мільйона осіб було вивезено, переважно молоді.

Умови: Жорстока експлуатація, погані умови життя.

Наслідки: Багато загинули, повернувшись, зазнали дискримінації як "неблагонадійні".

II. Матеріальні втрати:

Руйнування міст та сіл:

Знищено сотні міст та тисячі сіл: Багато з них були зруйновані на 70-90% (Київ, Харків, Севастополь, Одеса, Дніпропетровськ тощо).

Зруйновано житловий фонд: Мільйони людей залишилися без даху над головою.

Руйнування промисловості:

Знищено тисячі підприємств: Фабрики, заводи, шахти, електростанції були зруйновані під час бойових дій або вивезені до Німеччини/СРСР.

Втрата виробничого потенціалу: Україна втратила значну частину своєї промисловості.

Збитки сільському господарству:

Знищення колгоспів та радгоспів: Поля, тваринницькі ферми.

Вивезення худоби, зерна, сільгосптехніки: До Німеччини.

Забруднення та мінування земель: Десятки тисяч гектарів стали непридатними для обробітку.

Руйнування інфраструктури:

Знищено залізниці, мости, дороги, порти.

Підірвані електростанції.

Втрати культурних цінностей:

Пограбування музеїв, бібліотек, архівів: Вивезення культурних цінностей до Німеччини.

Зруйновані пам'ятки архітектури: Собори, церкви, історичні будівлі.

III. Соціальні та моральні втрати:

Порушення соціальної структури: Знищення цілих прошарків населення.

Психологічні травми: Пережиті жахи війни, втрата близьких, життя в окупації.

Моральні деформації: Втрата моральних орієнтирів, цинізм, насильство.

Повоєнні репресії: Після звільнення значна частина населення, що перебувала в окупації, а також ті, хто був вивезений на роботу, зазнали репресій з боку радянської влади як "посібники окупантів" або "неблагонадійні".

Загальна оцінка втрат:

Катастрофічний масштаб: Втрати України були одними з найвищих у світі, що суттєво позначилося на її демографічному та економічному розвитку на десятиліття вперед.

Довготривалі наслідки: Втрати вплинули на розвиток країни в повоєнний період, її відбудову.

Трагічний досвід: Війна наклала глибокий відбиток на національну пам'ять українського народу.

Підсумовуючи, зробіть висновок про величезні та всеосяжні втрати України в роки німецько-радянської війни.

Підкресліть, що це була одна з найтрагічніших сторінок в історії українського народу, яка призвела до колосальних демографічних, матеріальних, соціальних та моральних втрат, що вплинули на долю країни на багато десятиліть вперед.

Варіант №26

1. Причини Визвольної війни українського народу в 1648-1654 рр.

2. Кирило-Мефодіївське товариство.

3. Україна в умовах незалежності. Формування органів державної влади незалежної України. Труднощі у створенні національної економіки.

Рекомендації до написання роботи:

1. Готуючи висвітлення цієї теми зазначте, що у середині XVII ст. на українських землях вибухнула нова хвиля народного гніву, яка не тільки кардинально змінила хід національної історії, а й суттєво вплинула на геополітичний розвиток усієї Європи. Важливим є й те, що ця подія була закономірним явищем, що спрацював комплекс суперечностей, які зробили широкомасштабний народний виступ необхідним і можливим. Студент повинен визначити їх у політичній, національно-релігійній, соціально-економічній і психологічній сферах. Охарактеризуйте основні рушійні сили, характер і завдання Визвольної війни українського народу середини XVII ст. Назвіть, що стало приводом до початку війни. Користуючись новітньою історичною літературою визначіть хронологічні рамки Визвольної війни (1648-1676рр.). Говорячи про ватажків Війни, на перше місце поставте Богдана Хмельницького, дайте йому і його діям оцінку.

Потребують значної уваги підготовчі процеси до Визвольної війни, стратегічні завдання Богдана Хмельницького на початковий період боротьби.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду історичного контексту – українського національного відродження на початку XIX століття. Зазначте, що після придушення козацької автономії та остаточного включення українських земель до складу Російської та Австрійської імперій, український національний рух перебував у зародковому стані. Він переважно зосереджувався на культурно-просвітницькій діяльності. Однак, наприкінці 1830-х - 1840-х років, під впливом європейських романтичних ідей та слов'янського відродження, виникла потреба у створенні більш організованих форм національного руху.

Охарактеризуйте передумови виникнення Кирило-Мефодіївського товариства:

Національне відродження: Поява перших наукових та літературних праць українською мовою (наприклад, "Енеїда" Котляревського, збірники народних пісень).

Діяльність Харківської та Київської шкіл романтиків: Пробудження інтересу до української історії, фольклору, мови.

Вплив європейських ідей: Романтизм, ідеї слов'янської єдності, соціальної справедливості.

Посилення національного гніту: Політика русифікації царського уряду, що викликала спротив.

Діяльність Тараса Шевченка: Його поезія, що мала великий вплив на формування національної свідомості та революційних настроїв.

Основні аспекти діяльності Кирило-Мефодіївського товариства (1845-1847 рр.):

Створення та склад:

Дата та місце: Засноване наприкінці 1845 – на початку 1846 року в Києві.

Засновники: Микола Костомаров (історик), Василь Білозерський (вчитель), Микола Гулак (чиновник).

Члени: Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Афанасій Маркович, Георгій Андрузький, Іван Посяда та інші.

Зазначте, що це були представники української інтелігенції – вчені, письменники, студенти, чиновники.

Назва: Обрана на честь слов'янських просвітителів Кирила і Мефодія, що символізувало ідеї слов'янської єдності та просвітництва.

Програмні засади та ідеологія:

"Книга буття українського народу" (або "Закон Божий"): Авторства Миколи Костомарова. Це був головний програмний документ товариства.

Основні ідеї:

Християнсько-моральні засади: Побудова суспільства на засадах любові, рівності, справедливості.

Ідея слов'янської федерації: Створення федерації вільних слов'янських народів (без Російської імперії у її тодішньому вигляді), де кожний народ мав би свою автономію та рівні права. Київ проголошувався столицею майбутньої федерації.

Знищення кріпосного права: Виступали за повне звільнення селян.

Ліквідація станової нерівності: Встановлення загальної рівності.

Загальна освіта: Поширення освіти серед народу.

Українська національна ідея: Усвідомлення українців як окремого народу, що має право на самовизначення та власну державу у складі федерації.

Статут Кирило-Мефодіївського товариства: Регламентував діяльність організації.

Діяльність товариства:

Просвітницька: Поширення ідей, написання творів (Костомаров, Куліш, Шевченко).

Видання літератури: Планування видання журналу "Україна", а також розповсюдження творів українською мовою.

Обговорення політичних питань: Ведення дискусій про майбутнє України та слов'янства.

Поміркований характер: Товариство не ставило за мету збройне повстання, зосереджуючись на просвітницькій та агітаційній роботі.

Розкриття та розгром товариства:

Донос: Навесні 1847 року студент Олексій Петров доніс на діяльність товариства до царського уряду.

Арешти та слідство: Усі члени товариства були заарештовані та доставлені до Третього відділення (політична поліція) в Петербурзі.

Вирок:

Тарас Шевченко: Найбільш жорстокий вирок – відданий у солдати із заборобою писати і малювати.

Микола Костомаров: Рік ув'язнення у Петропавлівській фортеці, потім заслання.

Микола Гулак: Три роки ув'язнення, потім заслання.

Пантелеймон Куліш: Деякий час провів у фортеці, потім заслання.

Інші члени також зазнали покарань.

Наслідки та значення діяльності Кирило-Мефодіївського товариства:

Перша українська політична організація: Хоча й нетривала, але це була перша спроба створити політичну організацію, що вийшла за рамки суто культурницької діяльності.

Сформульована політична програма: Вперше чітко сформульовані ідеї національної самостійності (у складі слов'янської федерації), соціальної рівності, демократії.

Вплив на подальший розвиток українського руху: Ідеї товариства (особливо Шевченка) стали наріжним каменем для подальшого національного відродження (громадівський рух).

Посилення репресій: Розгром товариства призвів до посилення репресій проти українського руху з боку царського уряду.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку Кирило-Мефодіївському товариству. Зазначте, що це була важлива віха в історії українського національного руху. Товариство, хоч і проіснувало недовго і було жорстоко придушене, стало першою спробою української інтелігенції вийти за рамки суто культурницької діяльності та сформулювати політичні вимоги щодо національної та соціальної свободи, що заклало основу для подальшої боротьби за українську державність.

3. Формування органів державної влади незалежної України. Труднощі у створенні національної економіки.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду подій 1991 року. Зазначте, що після Акту проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.) та всеукраїнського референдуму (1 грудня 1991 р.), який підтвердив волю народу до незалежності, Україна розпочала новий етап свого розвитку – будівництво власної держави. Цей процес супроводжувався складними викликами, пов'язаними як з формуванням владних інститутів, так і з необхідністю переходу від планової до ринкової економіки.

Охарактеризуйте формування органів державної влади незалежної України:

Верховна Рада України:

Правонаступність: Верховна Рада УРСР стала Верховною Радою України.

Законодавча діяльність: Розробка та прийняття нових законів, що регулюють життя суверенної держави.

Прийняття Конституції України (28 червня 1996 р.): Ключовий крок у державотворенні. Охарактеризуйте її значення як Основного Закону, що закріпив засади незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Президент України:

Запровадження інституту президентства: Створено з метою забезпечення стабільності та єдності держави.

Вибори першого Президента (1 грудня 1991 р.): Обрання Леоніда Кравчука.

Функції: Глава держави, гарант Конституції, верховний головнокомандувач Збройних Сил.

Кабінет Міністрів України:

Виконавча влада: Формування Уряду України як вищого органу виконавчої влади.

Розробка та реалізація економічних реформ: Відповідальність за проведення ринкових перетворень.

Судова система:

Формування незалежної судової влади: Створення системи судів різних інстанцій.

Конституційний Суд України: Як гарант дотримання Конституції.

Силові структури:

Створення Збройних Сил України: Формування власної армії, ВМС, ВПС на базі радянських військових округів.

Створення Служби безпеки України (СБУ): На базі колишнього КДБ.

Формування правоохоронних органів: Міліція, прокуратура.

Національна символіка: Затвердження Державного Прапора (синьо-жовтий), Герб (Тризуб), Гімну ("Ще не вмерла України").

Охарактеризуйте труднощі у створенні національної економіки:

Спадщина планової економіки:

Диспропорції: Переважання важкої та військової промисловості, хронічний дефіцит споживчих товарів.

Технологічна відсталість: Застаріле обладнання, низька ефективність виробництва.

Монополізм: Відсутність конкуренції.

Гіперінфляція (1992-1993 рр.):

Причини: Лібералізація цін, відсутність належного фінансового регулювання, розрив господарських зв'язків з колишніми республіками СРСР.

Наслідки: Різне знецінення заощаджень населення, зубожіння, падіння виробництва.

Розрив економічних зв'язків:

Зруйнування єдиного народногосподарського комплексу СРСР.

Втрата ринків збуту та джерел сировини.

Приватизація:

Мета: Створення приватної власності, ринкових відносин.

Проблеми: Непрозорість, корупція, розкрадання державного майна, формування олігархічних структур.

Енергетична залежність:

Відсутність власних достатніх енергоресурсів, залежність від поставок російського газу та нафти.

Структурна перебудова:

Перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки: Складність адаптації до нових реалій.

Конверсія військово-промислового комплексу: Величезні проблеми з переорієнтацією підприємств.

Безробіття: Зростання безробіття через закриття підприємств та неефективність реформ.

"Тіньова економіка" та корупція: Широке розповсюдження нелегальної діяльності та хабарництва.

Позитивні зміни та досягнення (незважаючи на труднощі):

Перехід до ринкової економіки: Сформовані основи ринкових відносин, приватна власність.

Запровадження національної валюти (гривні, 1996 р.): Символ економічного суверенітету, стабілізація фінансової системи.

Відкриття до світу: Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, інтеграція у світову економіку.

Збереження економічного потенціалу: Україна, незважаючи на кризу, зберегла значний економічний потенціал, який стане основою для подальшого розвитку.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку періоду становлення України як незалежної держави. Зазначте, що здобуття незалежності стало тріумфом, але водночас поставило перед країною колосальні виклики. Формування органів державної влади відбувалося в умовах політичної стабільності, але створення національної економіки зіткнулося з величезними труднощами, що були викликані спадщиною тоталітарної системи, гіперінфляцією та непрозорою приватизацією. Проте, незважаючи на ці складнощі, Україна здійснила перехід до ринкової економіки та заклала основи для подальшого розвитку.

Варіант №27

1. Занепад феодально - кріпосницької системи в Україні у першій половині 19 ст. Антифеодальна боротьба.

2. Початок державного відродження України в 1917-1918 рр. Українська Центральна Рада.

3. Зовнішня політика незалежної України.

Рекомендації до написання роботи:

1. Відповідь на питання почніть з того, що перша половина XIX ст. – це період визрівання глибокої соціально-політичної кризи у Російській імперії, яка охопила і українські землі. Вкажіть, що занепад феодально-кріпосницької системи викликав тут широкий рух народу. Охарактеризуйте його.

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Початок державного відродження України в 1917-1918 рр. Українська Центральна Рада.

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду історичного контексту – лютневої революції 1917 р. в Російській імперії. Зазначте, що повалення самодержавства та проголошення демократичних свобод створило умови для активізації національних рухів на окраїнах колишньої імперії. Український народ, не маючи власної державності, отримав історичний шанс на її відновлення, і ключову роль у цьому процесі відіграла Українська Центральна Рада (УЦР).

Охарактеризуйте причини та передумови утворення УЦР:

Лютий 1917 р. – повалення самодержавства: Утворення Тимчасового уряду в Росії.

Відсутність державності в Україні: Українські землі перебували у складі Російської імперії, не маючи власної політичної автономії.

Зростання національної свідомості: Активізація українського національного руху після подій Революції 1905-1907 рр. та Першої світової війни.

Діяльність українських політичних партій та громадських організацій: Товариство українських поступовців (ТУП), українські соціал-демократи, есери.

I. Утворення та діяльність Української Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.):

Утворення УЦР (4 (17) березня 1917 р.):

Ініціатори: Товариство українських поступовців (ТУП) та інші українські організації.

Склад: Спочатку – представники інтелігенції, політичних партій, а також від солдатів, селян, робітників. УЦР була своєрідним представницьким органом українського народу.

Голова: Михайло Грушевський (обраний заочно, прибув пізніше). Зазначте його роль як визначного історика та лідера національного руху.

Мета: Спочатку – боротьба за національно-територіальну автономію України в складі федеративної Росії.

Діяльність УЦР та Універсали:

I Універсал (10 (23) червня 1917 р.):

Зміст: Проголошення автономії України. Засудження політики Тимчасового уряду. Заклик до українського народу "творити свій лад".

Значення: Перший крок до державного відродження. Утворення Генерального Секретаріату – виконавчого органу УЦР.

Реакція Тимчасового уряду: Невизнання, але згодом компроміс (визнання Генерального Секретаріату як регіонального органу).

II Універсал (3 (16) липня 1917 р.):

Зміст: Компроміс з Тимчасовим урядом. УЦР відмовлялася від одностороннього проголошення автономії до Всеросійських Установчих зборів. Визнання Генерального Секретаріату.

Наслідки: Викликав невдоволення радикальних українських діячів.

III Універсал (7 (20) листопада 1917 р.):

Зміст: Проголошення Української Народної Республіки (УНР) у складі федеративної Росії (без повної незалежності). Демократичні свободи, скасування кріпосного права, 8-годинний робочий день.

Причини: Жовтневий переворот у Петрограді (прихід більшовиків до влади). УЦР не визнала більшовиків.

Значення: Початок формування Української держави.

IV Універсал (9 (22) січня 1918 р.):

Зміст: Проголошення повної державної незалежності УНР. Прохання до народів Росії визнати УНР, початок переговорів з Німеччиною та Австро-Угорщиною.

Причини: Агресія радянської Росії проти УНР (наступ більшовицьких військ на Київ).

Значення: Історичний акт, що завершив процес національного самовизначення.

Брестський мирний договір (9 лютого 1918 р.):

Підписання: УНР підписала сепаратний мирний договір з Центральними державами (Німеччиною, Австро-Угорщиною).

Наслідки: Визнання УНР як суб'єкта міжнародного права. Допомога німецьких та австро-угорських військ у боротьбі з більшовиками.

II. Внутрішня політика УЦР:

Формування державних інститутів:

Генеральний Секретаріат: Виконавчий орган, що відповідав за різні сфери управління.

Українська армія: Спроби формування регулярних збройних сил (Вільне козацтво, Січові Стрільці). Однак, цей процес був повільним та неефективним.

Фінансова система: Спроби створення власної валюти.

Соціально-економічні реформи:

Аграрне питання: Задекларовано скасування поміщицького землеволодіння, передача землі селянам без викупу (III Універсал). Однак, реалізація була повільною та непослідовною.

Робітниче законодавство: Запровадження 8-годинного робочого дня.

Національна політика:

Гарантування прав національних меншин (росіян, поляків, євреїв та ін.).

Підтримка української мови, культури, освіти.

III. Причини падіння УЦР (квітень 1918 р.):

Агресія з боку радянської Росії: Постійні військові конфлікти з більшовиками.

Відсутність власної сильної армії: Неспроможність захистити проголошену державність.

Внутрішні розбіжності: Непослідовність УЦР у здійсненні соціально-економічних реформ (особливо аграрної), що відштовхнуло частину селян.

Відсутність досвіду державотворення: Молодість української політичної еліти.

Невдоволення Центральних держав: Німеччина та Австро-Угорщина були незадоволені непослідовністю УЦР та її неспроможністю забезпечити поставки продовольства.

Державний переворот (29 квітня 1918 р.): Німецькі військові за підтримки частини консервативних кіл здійснили переворот, розпустивши УЦР та передавши владу Павлу Скоропадському (Гетьманат).

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку початку державного відродження України в 1917-1918 рр. та ролі Української Центральної Ради. Зазначте, що це був перший успішний крок українського народу до відновлення власної державності після століть бездержавності. УЦР, незважаючи на свою непослідовність та зрештою падіння, зуміла пройти шлях від проголошення автономії до повної незалежності, закласти основи української державності, сформувати її перші інститути та визначити національну ідею. Цей досвід став неоціненним для подальшої боротьби за незалежність.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду геополітичної ситуації, в якій опинилася Україна після здобуття незалежності у 1991 році. Зазначте, що молода держава постала перед низкою викликів: необхідність отримати міжнародне визнання, забезпечити свою безпеку в умовах ядерної спадщини та агресивної політики Росії, інтегруватися у світову економіку та сформувати власні зовнішньополітичні пріоритети.

Охарактеризуйте основні принципи та пріоритети зовнішньої політики України

Багатовекторність (період 1990-х – поч. 2000-х рр.):

Сутність: Прагнення підтримувати рівноправні відносини з усіма країнами світу, не віддаючи переваги жодному блоку чи державі.

Мета: Забезпечити національну безпеку, економічний розвиток, уникнути тиску з боку великих держав.

Наслідки: Часто призводила до нерішучості, відсутності чітких пріоритетів та затягування реформ.

Європейська та євроатлантична інтеграція (з кінця 1990-х рр. – особливо після 2004 р. та Революції Гідності):

Мета: Поступова інтеграція до Європейського Союзу та НАТО як стратегічна мета.

Кроки: Підписання Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС (1994 р.), активізація діалогу з НАТО.

Після 2014 р. (Революція Гідності та агресія РФ): Європейська та євроатлантична інтеграція стала безальтернативним та закріпленим у Конституції курсом. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2014 р.), отримання безвізового режиму (2017 р.), набуття статусу кандидата на членство в ЄС (2022 р.).

Відносини з Російською Федерацією:

Складні та суперечливі: Від добросусідства (в перші роки незалежності) до військової агресії.

Чорноморський флот, Крим: Суперечки щодо розділу флоту та статусу Криму.

Енергетична залежність: Залежність України від російських енергоносіїв.

Газові війни: Постійні суперечки щодо цін на газ.

Агресія РФ (2014 р.): Анексія Криму, розв'язання війни на Донбасі.

Повномасштабне вторгнення (24 лютого 2022 р.): Зміна зовнішньополітичної парадигми України, розрив дипломатичних відносин з РФ, визнання РФ державою-агресором.

Відносини зі США:

Стратегічне партнерство: США є одним з найважливіших стратегічних партнерів України, особливо у сфері безпеки та оборони.

Допомога: Фінансова, військова, політична підтримка.

Роззброєння та ядерний статус:

Відмова від ядерної зброї (1994 р.): Україна добровільно відмовилася від третього за величиною ядерного арсеналу у світі.

Будапештський меморандум (1994 р.): Гарантії безпеки від ядерних держав (США, Велика Британія, РФ) в обмін на без'ядерний статус. Зазначте, що ці гарантії були порушені Росією у 2014 році.

Участь у міжнародних організаціях:

ООН: Активна участь, членство в Раді Безпеки (непостійний член).

Рада Європи, ОБСЄ: Участь у європейських безпекових та правозахисних структурах.

ГУАМ: Регіональне об'єднання (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова), спрямоване на співпрацю та протидію російському впливу.

ВТО: Членство у Світовій організації торгівлі.

Формування дипломатичної служби:

Створення Міністерства закордонних справ, мережі посольств та консульств по всьому світу.

Підготовка дипломатичних кадрів.

Етапи та особливості зовнішньої політики:

1991-1994: Період міжнародного визнання та вирішення ядерного питання.

1994-2004: Період багатовекторності, формування основ зовнішньої політики.

2004-2010 (Помаранчева революція): Активізація євроатлантичного курсу.

2010-2014 (президентство В. Януковича): Спроби повернення до "багатовекторності" з акцентом на РФ.

З 2014 року (після Революції Гідності та агресії РФ): Різкий поворот до євроатлантичного курсу, пріоритет національної безпеки, протидія російській агресії, пошук союзників.

З 24 лютого 2022 року: Перехід до воєнної дипломатії, формування широкої міжнародної коаліції на підтримку України, вимога членства в ЄС і НАТО, визнання РФ державою-терористом/агресором.

Наслідки:

Міжнародне визнання: Україна стала повноправним суб'єктом міжнародного права.

Забезпечення безпеки: Пошук союзників та формування оборонних альянсів.

Економічна інтеграція: Входження до світової економічної системи.

Виклики: Продовження російської агресії, необхідність відстоювання національних інтересів.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку зовнішній політиці незалежної України. Зазначте, що вона пройшла складний шлях від невизначеності багатовекторності до чіткого євроатлантичного курсу, особливо після початку російської агресії. Незважаючи на величезні виклики, пов'язані з протидією агресії РФ, Україна зуміла сформувати міцні міжнародні партнерства, отримати міжнародну підтримку та активно інтегруватися у світову спільноту, відстоюючи свої національні інтереси та територіальну цілісність.

Варіант №28

1. Встановлення золотоординського іґа на Русі та його наслідки.

2. Розвиток капіталізму в Україні в пореформений період (XIX ст.).

3. Нові тенденції в культурному і духовному житті незалежної України.

Рекомендації до написання роботи:

1. Протягом багатьох століть руські землі постійно страждали від набігів хазарів, печенігів, згодом – половців. У 20-х рр. XIII ст. на Схід Європи прийшли нові вороги – азійські кочівники монголо-татари. Про їх навалу та її наслідки піде мова в даній контрольній роботі.

Відповідаючи на поставлені питання, зробіть короткий екскурс в історію Монгольського Ханства, розкажіть про походження монголів, державу, політику, підпорядкування ними численних племен Північного Китаю, Сибіру, Середньої Азії. Назвіть перших, хто постраждав у Східній Європі у 1222 р. від монголо-татарів. Покажіть, як розвивалися події згодом, коли і де відбулася перша битва русичів з монголами і чим вона закінчилася. Дайте оцінку цій події.

Розібравшись з причинами повернення монголів назад у степи, зверніть увагу на те, що у середині 30-х рр. монголи знову прийшли на Русь, але з новим ханом – Батием. Визначіть напрямок руху степовиків і наслідок їх перебування у Північно-Східній Русі. Вказавши на причини невдалого походу монгольської орди на Новгород, скажіть, що їх військо плундруючи руські міста і села, повернуло на південь і в 1239 р. взяло Переяслав і Чернігів, а в 1240 р. підійшло до Києва.

Охарактеризуйте тодішній Київ, назвіть воєводу, який стояв на чолі київської громади і очолював оборону міста, потім перейдіть до розповіді про штурм Києва, про героїзм киян у боротьбі з ворогом. Зазначте, чим все це закінчилося і прослідкуйте подальші дії орди на Правобережній частині руської землі. Перерахуйте міста, які монголи, ідучи на Захід, не змогли взяти.

Коротко повідомте про ординські військові експедиції у Центральну та Південно-Східну Європу.

Згодом перейдіть до аналізу подальших подій, пов'язаних з поверненням монголо-татарів з Центральної Європи на руські землі і створення ними держави Золота Орда. Зазначте при цьому, що теперішні українські землі на довгий час опинилися під контролем цієї країни. На Русі встановилося іноземне іґо. Дайте йому оцінку.

Водночас варто сказати, що русичі продовжували боротьбу з чужинцями. Доведіть це конкретними фактами і прикладами, особливу увагу зверніть на діяльність у цьому напрямку галицько-волинських князів і в першу чергу, Данила Галицького. Прокоментуйте хід цієї війни. Розпочніть коментар з поїздки Данила в татарський стан за дозволом на право володіння своїми землями. Назвіть стратегічну мету цієї поїздки. Закінчіть пошуками союзників і військовими операціями упродовж 50-х рр. XIII ст. Покажіть успіхи і невдачі.

У висновку зазначте, що боротьба з монголо-татарами затягнулася на довгі роки, закінчилась розпадом Галицько-Волинського князівства.

2. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду передумов та причин скасування кріпосного права в Російській імперії (1861 р.). Зазначте, що реформа, хоча й була непослідовною, стала поштовхом до розвитку капіталістичних відносин у промисловості та сільському господарстві, суттєво змінивши соціально-економічний устрій України.

Охарактеризуйте основні напрямки розвитку капіталізму в Україні

I. Розвиток промисловості:

Промисловий переворот:

Сутність: Перехід від мануфактурного виробництва до фабрично-заводського, заснованого на машинній техніці.

Часові рамки: В Україні промисловий переворот розпочався у 30-40-х рр. XIX ст., але активно завершився у пореформений період (з 60-х рр.).

Особливості: Швидкі темпи розвитку, але переважно за рахунок іноземних інвестицій та імпорту технологій.

Галузі промисловості, що розвивалися найшвидше:

Вугільна промисловість (Донбас): Перетворення Донбасу на головну вугільно-металургійну базу Російської імперії. Значне зростання видобутку вугілля.

Металургійна промисловість: Будівництво великих металургійних заводів (Юзівський, Брянський, Дніпровський тощо) переважно за рахунок іноземного капіталу (бельгійського, французького, англійського).

Залізрудна промисловість (Кривий Ріг): Розробка криворізьких залізрудних родовищ.

Цукрова промисловість (Правобережжя): Домінування цукробурякового виробництва, що стало однією з провідних галузей. Зазначте, що це була перша галузь, де відбувся промисловий переворот.

Машинобудування, залізничне будівництво: Зростання потреби в машинах та обладнанні, будівництво залізниць, що з'єднували промислові центри.

Формування промислових районів:

Донбас: Вугільно-металургійний.

Придніпров'я: Залізорудний, металургійний.

Південь України (Одеса, Миколаїв): Портова інфраструктура, суднобудування.

Правобережжя: Цукробуряковий.

Роль іноземного капіталу:

Масштаби: Значні інвестиції з Бельгії, Франції, Англії, Німеччини.

Наслідки: Швидкий розвиток, але й залежність від іноземного капіталу, вивезення прибутків.

Формування промислового пролетаріату: Зростання кількості робітників, що призвело до посилення робітничого руху.

II. Розвиток сільського господарства:

Ліквідація кріпосного права (1861 р.):

Наслідки: Скасування особистої залежності селян, але збереження багатьох феодальних пережитків (викупні платежі, відробітки, чересполосиця).

"Відрізки": Поміщики забрали частину селянської землі, що викликало незадоволення.

Розвиток товарного виробництва:

Зростання виробництва зерна: Перетворення України на "житницю" Російської імперії.

Експорт зерна: Значні обсяги експорту через чорноморські порти.

Спеціалізація: Посилення спеціалізації регіонів (зернове господарство на Півдні, цукрові буряки на Правобережжі, тваринництво на Лівобережжі).

Аграрна криза та аграрне перенаселення:

Збереження великого поміщицького землеволодіння: Гальмувало розвиток капіталізму.

Малоземелля селян: Поглиблювалося через високі темпи природного приросту населення.

Соціальне розшарування: Формування заможних селян (куркулів) та бідняків.

Еміграція: Масова еміграція селян до Сибіру, Далекого Сходу (після Столипінської реформи) та за кордон (з Західної України).

Сільськогосподарський пролетаріат: Зростання кількості найманих робітників на селі.

III. Розвиток фінансово-кредитної системи та торгівлі:

Банківська система: Виникнення акціонерних банків, розвиток кредитування.

Торгівля: Розвиток внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Ярмарки втрачали своє значення, натомість розвивалася стаціонарна торгівля.

Залізничне будівництво: Сприяло розвитку торгівлі та промисловості, інтеграції регіонів.

IV. Формування нових соціальних верств:

Промислова буржуазія: Зростання числа власників заводів і фабрик.

Промисловий пролетаріат: Збільшення чисельності робітників.

Сільська буржуазія (куркулі): Заможні селяни, що використовували найману працю.

Селянство: Збереження, але з глибоким соціальним розшаруванням.

Наслідки розвитку капіталізму в Україні:

Швидкий економічний розвиток: Україна стала одним з найбільш розвинених регіонів Російської імперії.

Формування індустріальних центрів: Розвиток міст, зростання міського населення.

Зміни в соціальній структурі: Виникнення нових класів, загострення соціальних суперечностей.

Колоніальний характер розвитку: Економіка України розвивалася як сировинна база та ринок збуту для імперії, з переважанням іноземного капіталу.

Посилення робітничого та селянського рухів: Загострення соціальних проблем призвело до їхньої політизації.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку розвитку капіталізму в Україні в пореформений період. Зазначте, що, незважаючи на збереження феодальних пережитків та колоніальний статус, Україна здійснила швидкий перехід до капіталістичних відносин, перетворившись на одну з провідних промислово-аграрних регіонів Російської імперії. Це призвело до значних економічних і соціальних змін, що заклали основу для подальшого розвитку.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду культурно-духовного життя України в радянський період. Зазначте, що воно було під жорстким ідеологічним контролем, страждало від русифікації, репресій, а справжня українська культура часто існувала в підпіллі або в діаспорі. Здобуття незалежності у 1991 році відкрило нові можливості для відродження та розвитку національної культури, звільнивши її від тоталітарного диктату.

Охарактеризуйте основні нові тенденції та зміни:

I. Відродження національної ідентичності та історичної пам'яті:

Декомунізація:

Ліквідація комуністичної символіки: Знесення пам'ятників Леніну, перейменування вулиць, міст.

Переосмислення історії: Відкриття архівів, висвітлення "білих плям" (Голодомор, репресії, УПА, дисидентський рух).

Вшанування жертв комуністичних злочинів: Створення меморіалів.

Відновлення історичної справедливості: Реабілітація політичних в'язнів, повернення імен заборонених діячів культури.

Формування національного пантеону: Вшанування героїв та діячів, які боролися за незалежність України (М. Грушевський, С. Бандера, Є. Коновалець, В. Стус, В. Чорновіл).

II. Розвиток української мови та книговидавництва:

Державний статус української мови: Закріплення її статусу як єдиної державної мови (Конституція 1996 р., Закон про мови).

Розширення сфери вживання мови: Збільшення кількості україномовних ЗМІ, теле- та радіопрограм, вистави.

Зростання книговидавництва українською мовою: Поява нових видавництв, збільшення обсягів друкованої продукції.

Проблеми: Продовження впливу російської мови, особливо у великих містах та на Сході, недостатня державна підтримка мовних ініціатив.

III. Розвиток освіти та науки:

Українізація освіти: Перехід на українську мову викладання, створення україномовних підручників.

Деідеологізація: Звільнення навчальних програм від комуністичної ідеології.

Інтеграція в європейський освітній простір: Участь у Болонському процесі.

Проблеми в науці: Недостатнє фінансування, "відтік мізків" за кордон, старіння кадрів.

IV. Відродження та розвиток релігійного життя:

Свобода віросповідання: Закріплення права на свободу совісті.

Відновлення та розширення діяльності церков:

Легалізація Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

Відродження Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ).

Створення Православної Церкви України (ПЦУ, 2018 р.): Отримання Томосу про автокефалію, що стало історичною подією.

Зростання ролі протестантських та інших релігійних громад.

Будівництво нових храмів, монастирів: Відновлення зруйнованих святинь.

Проблеми: Конфлікти між конфесіями (особливо УПЦ (МП) та ПЦУ), вплив зовнішніх релігійних центрів.

V. Розвиток мистецтва та культури:

Література: Поява нових імен, жанрів, тем. Літературний бум 90-х років.

Кіно: Поява незалежного українського кіно, що відійшло від радянських канонів. Державна підтримка кінематографа.

Театр, музика, образотворче мистецтво: Відкриття нових можливостей для творчості, експериментів, інтеграції у світовий культурний простір.

Фестивальний рух: Поява численних музичних, кіно-, театральних фестивалів ("Червона Рута", "Кінотавр" (пізніше "Молодість"), "ТогольFest").

VI. Інформаційний простір:

Свобода слова: Розвиток незалежних ЗМІ (телебачення, радіо, друковані видання, інтернет-ЗМІ).

Проблеми: "Олігархізація" ЗМІ, маніпуляції, вплив зовнішніх інформаційних потоків.

Поява інтернету: Значний вплив на поширення інформації та формування громадянського суспільства.

VII. Вплив глобалізації та вестернізації:

Позитивні аспекти: Доступ до світових культурних надбань, інтеграція у світовий культурний простір.

Негативні аспекти: "Масова культура", комерціалізація, ризики втрати національної ідентичності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку новим тенденціям у культурному та духовному житті незалежної України. Зазначте, що здобуття незалежності відкрило безпрецедентні можливості для відродження та розвитку національної культури, мови, релігійного життя. Відбулася деідеологізація, повернення до національних цінностей та інтеграція у світовий культурний простір. Однак, цей процес супроводжується значними труднощами, пов'язаними з браком фінансування, впливом зовнішніх культур та необхідністю протистояти гібридним загрозам. Проте, незважаючи на це, українська культура в умовах незалежності демонструє стійкість, динамічний розвиток та здатність до самобутнього відродження.

Варіант №29

1. Головні етапи розвитку східних слов'ян.

2. Дворянський період національно - культурного відродження в Україні (перша половина XIX ст.).

3. Боротьба дисидентів проти радянської системи. Діяльність Української Гельсінкської спілки.

Рекомендації до написання роботи:

1. Перед тим, як перейти до висвітлення історичних процесів, пов'язаних з життям слов'ян, слід зробити невеликий вступ до теми, вказати, що у I тис. н. е. на історичну арену центральної і східної Європи стрімко виходять слов'яни – одна з основних гілок давньоєвропейського населення, що усвідомили свою відмінність від інших, неслов'янських племен і народів.

Зверніть увагу на те, що сучасні українці є однією з гілок історичного слов'янства, що велика кількість східнослов'янських племен проживала на теперішній українській землі.

Зазначте, що важливим питанням цієї теми є проблема етногенезу і розселення слов'ян. Аби перейти до неї зверніться до рекомендованої літератури як сучасної, так і давньої, зокрема "Повісті врем'яних літ" Нестора. Вкажіть, що першим про слов'ян писали грецькі, римські, готські вчені. Назвіть їх. Відомо, що Йордан підкреслював, що слов'яни походили від одного кореня і знані під трьома назвами: венедів, антів, склавинів. Назвіть основні теорії походження слов'ян і проаналізуйте кожну з них.

Розкажіть про існування чотирьох слов'янських історично-культурних областей – дзедзіцької, праської, пеньківської та колочинської, визначіть їх територію. Розділивши слов'ян на східну, західну і південну гілки, назвіть племена кожної з них і місце їх проживання.

Підкресліть, що фундаментом на якому у післяскіфську добу на території сучасної України вже більш-менш формується виразне слов'янське виокремлення, вважається зарубинецька культура. Хто з вчених і коли вперше її зафіксував, який простір охоплюють племена цієї культури, якими століттями вчені датують цю культуру.

Безпосереднє відношення до формування східного слов'янства мало населення північного ареалу поширення черняхівської культури. Охарактеризуйте старожитності цієї культури. Говорячи про останню, зверніть увагу на антів, детально опишіть життя цього народу, при цьому скористайтесь думками візантійського імператора Маврикія (582 - 602), які знайдете у його творі “Стратегікон” (Н.Яковенко “Нарис історії України”, с. 23). Чи згодні ви з думкою М. Грушевського, що анти – предки українського народу?

Аналізуючи суспільний розвиток східних слов'ян, скажіть, що доба VI-IX ст. в історії східних слов'ян характеризується глибокими якісними суспільними змінами, визріваннями та становленням тих факторів суспільного життя, що сприяли виникненню у IX ст. Давньоруської держави.

При цьому охарактеризуйте основні сфери діяльності слов'ян – соціально-економічну, політичну і сферу культури та побуту. Визначіть на чому ґрунтувалася система господарювання східних слов'ян, яке місце у їх житті займали скотарство та сільські промисли, як розвивалося ремесло, торгівля.

Скажіть, що підвищення продуктивності праці і зростання виробництва сприяли кардинальним змінам у соціальній сфері. В чому це проявилось і чим закінчилось? Визначіть, чи було у слов'ян рабство у класичній формі?

Даючи характеристику політичній сфері, обґрунтуйте появу племінних союзів полян, дулібів, волинян, які згодом перетворюються у державні утворення – племінні князівства та їх федерації. Назвіть їх. Перед тим, як підвести підсумок роботи, зробіть опис культури та побуту слов'ян, їх вірувань.

2. Рекомендації до написання 2-го завдання: Дворянський період національно-культурного відродження в Україні (перша половина XIX ст.).

Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду становища України наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Зазначте, що після ліквідації Запорозької Січі (1775 р.) та Гетьманщини (1764 р.), а також поділів Речі Посполитої, українські землі були остаточно розділені між Російською та Австрійською імперіями. На тлі цих подій, а також під впливом європейського романтизму та ідей Просвітництва, почався процес національно-культурного відродження.

Охарактеризуйте передумови та чинники відродження

Ліквідація автономії: Втрата української державності спонукала до пошуку нових форм збереження національної ідентичності.

Діяльність нащадків козацької старшини (українське дворянство): Вони, втративши колишні привілеї та політичний вплив, почали звертатися до історії та культури свого народу як до засобу збереження власної ідентичності.

Вплив європейського романтизму: Захоплення народною творчістю, історією, мовою, що стало стимулом для дослідження українського фольклору та минулого.

Зростання інтересу до слов'янської спадщини: У рамках загальнослов'янського відродження.

Діяльність масонських лож: Поширення ідей свободи, рівності, просвітництва (хоча їхній вплив був обмеженим).

Основні напрямки та постаті дворянського періоду відродження:

I. Етап збирання та вивчення української старовини (кінець XVIII – початок XIX ст.):

Історичні праці:

"Історія Русів": Анонімний твір (кінець XVIII – початок XIX ст.), що став маніфестом українського патріотизму.

Охарактеризуйте його як першу спробу осмислення української історії з державницьких позицій, висвітлення її унікальності та виправдання козацьких повстань.

Діяльність Дмитра Бантиш-Каменського: "Історія Малої Росії".

Микола Маркевич: "Історія Малоросії".

Збирання фольклору та етнографії:

Публікація перших збірок народних пісень, дум, прислів'їв (наприклад, М. Цертелєв, М. Максимович).

II. Етап становлення нової української літератури та мови (кінець XVIII – 30-ті рр. XIX ст.):

Іван Котляревський:

"Енеїда" (1798 р.): Зазначте, що цей твір став символом початку нової української літератури, написаної народною мовою. Охарактеризуйте його як бурлескно-трагедійну поему, що утвердила українську народну мову як літературну.

"Наталка Полтавка" (1819 р.): Початок української драматургії.

Харківська школа романтиків (1830-ті рр.):

Діячі: Ізмаїл Срезневський, Амвросій Метлинський, Микола Костомаров (початковий етап).

Діяльність: Видання альманахів ("Український альманах", "Запорозька старина"), що публікували твори українською мовою, фольклорні записи, історичні дослідження.

Значення: Сприяли поширенню інтересу до української мови, історії, культури.

III. Етап розширення суспільно-політичних ідей (30-40-ві рр. XIX ст.):

Київська школа романтиків: На відміну від харків'ян, вони вже більш чітко усвідомлювали політичні аспекти українського відродження.

Михайло Максимович: Перший ректор Київського університету, етнограф, фольклорист.

Микола Костомаров: Історик, публіцист, ідеолог слов'янської федерації (надалі – Кирило-Мефодіївське товариство).

Тарас Шевченко:

Роль: Його поява стала вододілом у розвитку українського національного руху. Він підняв українське питання на якісно новий рівень – від культурно-просвітницького до політичного та соціального.

"Кобзар": Збірник поезій, що викривав кріпосництво, національне поневолення, закликав до боротьби за волю.

Значення: Поет, що став символом української нації, її пророком і борцем за свободу.

Наслідки та значення дворянського періоду відродження:

Формування нової української мови: Її утвердження як літературної.

Становлення нової української літератури: Поява визначних творів та імен.

Вивчення української історії та фольклору: Закладення основ української історичної науки та етнографії.

Пробудження національної свідомості: Усвідомлення українців як окремого народу, що має власну історію, мову, культуру.

Перехід від етнографічної до політичної фази: Діяльність таких постатей як Шевченко, Костомаров, а згодом і Кирило-Мефодіївське товариство, свідчили про вихід українського руху на новий рівень.

Зародження ідеї державності: Хоча прямо про незалежність не йшлося, ідеї автономії та самостійного розвитку вже були присутні.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку дворянському періоду національно-культурного відродження в Україні. Зазначте, що це був важливий етап, коли українське дворянство, спираючись на ідеї романтизму та власне почуття гідності, зуміло зберегти та розвинути українську мову, літературу, історію та культуру. Вони заклали міцний фундамент для подальшого розвитку національного руху, що згодом переріс у політичну боротьбу за державність.

3. Розпочніть висвітлення питання з короткого огляду періоду "відлиги" та її згорання. Зазначте, що після короткочасного послаблення тоталітарного контролю за Хрущова, з приходом до влади Л. Брежнєва (друга половина 1960-х рр.) розпочався період "застою", який характеризувався посиленням репресій, ідеологічного тиску та русифікації. У відповідь на це, а також під впливом світових правозахисних рухів, в Україні зародився та зміцнів дисидентський рух, що став формою ненасильницького опору радянській системі.

Охарактеризуйте причини та передумови дисидентського руху:

Згорання "відлиги": Посилення ідеологічного тиску, повернення до репресій, згорання демократичних свобод.

Посилення русифікації: Асиміляційна політика, обмеження використання української мови у всіх сферах життя.

Відсутність політичних свобод: Монополія КПРС, відсутність свободи слова, друку, зборів.

Наслідки "гласності": Поширення інформації про сталінські репресії, Голодомор, що підірвало довіру до офіційної ідеології.

"Шістдесятники": Перше покоління інтелігенції, яке відкрито виступило проти системи (І. Дзюба, В. Стус, А. Горська, Л. Костенко та ін.).

Вплив Гельсінських угод (1975 р.): Міжнародний акт, що зобов'язував держави-підписанти, включно з СРСР, дотримуватися прав людини. Це надало правозахисникам міжнародну правову основу.

Основні форми та напрямки боротьби дисидентів:

I. Форми боротьби:

Самвидав: Найпоширеніша форма поширення нелегальної літератури (статей, листів-протестів, поезій, історичних досліджень, публіцистики). Це дозволяло долати цензуру та інформувати суспільство про реальний стан речей.

Листи-протести та звернення: До партійних та державних органів СРСР, до міжнародних організацій (ООН, Amnesty International), до світової громадськості.

Демонстрації та акції протесту: Нечисленні, але сміливі виступи (наприклад, акція протесту 1965 р. у кінотеатрі "Україна" проти арештів інтелігенції).

Створення підпільних організацій: Поодинокі, але впливові групи, що ставили за мету боротьбу за незалежність України (наприклад, Українська робітничо-селянська спілка Л. Лук'яненка).

II. Напрямки боротьби:

Правозахисний: Відстоювання базових прав людини (свобода слова, совісті, зібрань, пересування).

Національний: Боротьба за українську мову, культуру, історію, національне самовизначення. Викриття політики русифікації.

Релігійний: Відстоювання прав віруючих, легалізація заборонених церков (УГКЦ, УАПЦ).

III. Діяльність Української Гельсінської Групи (УГГ, 1976 р.):

Створення: Заснована 9 листопада 1976 р. в Києві.

Передумови: Підписання СРСР Гельсінських угод (Заключного акта Наради з безпеки та співробітництва в Європі, 1975 р.), які містили розділ про права людини.

Мета: Сприяти дотриманню в Україні статей Заключного акта, інформувати світову громадськість про порушення прав людини в СРСР.

Склад:

Очолив: Письменник Микола Руденко.

Члени-засновники: Левко Лук'яненко, Оксана Мешко, Петро Григоренко, Іван Кандиба, Ніна Строката, Надія Світлична, Мирослав Маринович, Микола Матусевич, Олесь Бердник, Олекса Тихий та інші. Зазначте, що це були представники різних поколінь та професій, переважно інтелігенція.

Діяльність УГГ:

Збір та поширення інформації: Про порушення прав людини, політичні арешти, судові процеси, умови утримання в таборах.

Підготовка документів: Меморандуми, звернення, заяви до міжнародних організацій та урядів західних країн.

Правозахисна діяльність: Захист репресованих.

Відстоювання національних прав: Протидія русифікації, боротьба за національне відродження.

Відстоювання релігійних прав: Легалізація УГКЦ, УАПЦ.

IV. Репресії проти дисидентів та УГГ:

Масові арешти (1970-ті – початок 1980-х рр.): Учасників УГГ та інших дисидентів засуджували за "антирадянську агітацію і пропаганду".

"Табори смерті": Ув'язнення в таборах суворого режиму (Перм-36, Мордовія), де багато хто загинув (В. Стус, О. Тихий, Ю. Литвин, В. Марченко).

Психіатричні лікарні: Примусове лікування в психлікарнях як метод придушення інакомислення.

Заслання, звільнення з роботи, цькування: Інші методи тиску.

Наслідки: До кінця 1980-х рр. більшість членів УГГ були заарештовані або змушені емігрувати.

Значення дисидентського руху та УГГ:

Збереження національної ідеї: В умовах тоталітарного режиму дисиденти зберегли та передали наступним поколінням ідею української незалежності.

Підтримка міжнародної спільноти: Завдяки дисидентам світ дізнався про порушення прав людини в СРСР.

Моральний авторитет: Дисиденти стали моральним орієнтиром для суспільства.

Формування "нової" політичної еліти: Багато колишніх дисидентів стали лідерами національно-демократичного руху наприкінці 1980-х рр. та перших років незалежності (Л. Лук'яненко, В. Чорновіл).

Каталізатор змін: Їхня боротьба стала одним з чинників, що призвели до розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності.

Підсумовуючи, дайте комплексну оцінку боротьбі дисидентів проти радянської системи та діяльності Української Гельсінкської Спілки. Зазначте, що дисидентський рух, хоча й був нечисленним та жорстоко придушувався, став символом ненасильницького опору тоталітарному режиму. УГГ відіграла ключову роль у правозахисному та національному русі, привернувши увагу світової громадськості до порушень прав людини в СРСР. Їхня боротьба заклала моральні та ідейні основи для національно-демократичного відродження наприкінці 1980-х рр. та, зрештою, для проголошення незалежності України.